

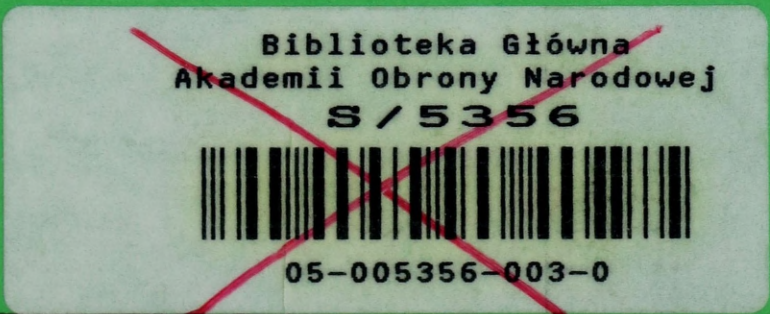

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

SPOSOBY MOBILIZACJI
SIŁ ZBROJNYCH RP
„SMOB-2002”

65265

WARSZAWA

2002

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
ZAKŁAD ORGANIZACJI I MOBILIZACJI

SPOSOBY MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH RP
„SMOB – 2002”

OPRACOWANIE POD KIEROWNICTWEM
NAUKOWYM

prof. dr. hab. Jana WOJNAROWSKIEGO

WARSZAWA

2002 ROK

SKŁAD ZESPOŁU:

- prof. dr hab. Jan WOJNAROWSKI – wstęp, rozdział 2 i 3, zakończenie, załączniki
- płk dr hab. Romuald KALINOWSKI – rozdział 1, załączniki
- p. Bożenna MAKASEWICZ – druk i adiustacja stylistyczno-gramatyczna

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. SPOSOBY MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH W WYBRANYCH PAŃSTWACH	9
1.1. Uruchomienie i prowadzenie mobilizacji w Niemczech	11
1.2. Mobilizacja Sił Zbrojnych Hiszpanii	19
1.3. Rozwiązania organizacyjne w zakresie uruchomienia i prowadzenia mobilizacji Sił Zbrojnych Francji	20
1.4. Mobilizacja Sił Zbrojnych Danii	24
1.5. Zasady mobilizacyjnego rozwinięcia Sił Zbrojnych Belgii	29
1.6. Rozwiązania w zakresie mobilizacji Sił Zbrojnych w Holandii	30
1.7. Uruchomienie i prowadzenie mobilizacji Sił Zbrojnych we Włoszech	33
1.8. Rozwiązania organizacyjne w zakresie mobilizacji Sił Zbrojnych w Szwajcarii	35
1.9. Wnioski	40
2. DETERMINANTY WPŁYWAJACE NA SPRAWNOŚĆ ZARZĄDZANIA I URUCHOMIENIA MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH RP	49
2.1. Sprawność systemu mobilizacyjnego i jej kryteria	52
2.2. Analiza otoczenia oraz słabych i mocnych stron systemu mobilizacyjnego	54
2.3. Tworzenie koncepcji systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP ..	72
2.4. Wnioski	75
3. WARUNKI I SPOSOBY URUCHOMIENIA ORAZ PROWADZENIA MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH	76
3.1. Wpływ sytuacji polityczno-militarnych (kryzysowych) na uruchomienie i prowadzenie mobilizacji wojsk	77
3.2. Przebieg mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych w różnych sytuacjach zagrożenia (kryzys społeczno-polityczny, konflikt lokalny, wojna na dużą skalę i zagrożenie ekologiczne)	85
3.3. Wnioski	104

ZAKOŃCZENIE	106
BIBLIOGRAFIA	108
ZAŁĄCZNIKI	111
1. Istota mobilizacyjnego rozwinięcia batalionu armii RFN	
2. Kategorie rezerwistów SZ RFN	
3. Mobilizacyjne rozwinięcie SZ Francji	
4. Mobilizacja Sił Zbrojnych Danii	
5. Systemy mobilizacyjne sił zbrojnych armii duńskiej	
6. Zestawienie porównawcze	
7. Czynniki określające sprawność działania	
8. Przygotowanie systemu obronnego państwa do mobilizacji	
9. Otoczenie systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych	
10. Składniki systemu mobilizacyjnego	
11. Standardy (normatywy) systemu mobilizacyjnego	

WSTĘP

Zmiany polityczne i ekonomiczne w Polsce i w Europie z konieczności dotyczą także sił zbrojnych, których przebudowa trwa już kilkanaście lat. Intensywność tej przebudowy nastąpiła po przystąpieniu do Sojuszu NATO (12.03.1999 r.). Spowodowało to realizację szeregu celów, które zdążają do przyjęcia standardów natowskich. Nie mógł się i temu oprzeć system mobilizacyjny sił zbrojnych, pomimo szacunku państw członkowskich do narodowych rozwiązań w tym zakresie. Skategoryzowanie poszczególnych jednostek wojskowych oraz nowy podział sił zbrojnych na jednostki o zróżnicowanej i niskiej gotowości do działań pociąga za sobą przebudowę systemu mobilizacyjnego dotyczącą planowania i realizacji zadań mobilizacyjnych. Ponadto wdrożony w państwach NATO System Pogotowia NATO integruje problematykę mobilizacyjną sił zbrojnych i gospodarki państw. Dlatego też jesteśmy zmuszeni przyrzeć się bliżej tym problemom i przystąpić do prac wymagających perspektywicznych rozwiązań w systemie mobilizacyjnym, mając na uwadze stałe zmniejszanie armii z poboru, ale czyniąc ją bardziej profesjonalną.

Współczesne systemy mobilizacyjne, a w tym sposoby prowadzenia mobilizacji w państwach Europy, oczywiście różnią się między sobą. Różnice te wynikają jednak ze struktur organizacyjnych, z zasad funkcjonowania i angażowania sił oraz środków. Natomiast wspólnym elementem pozostaje istota mobilizacji, która zakłada odpowiednie powiększenie liczebności sił zbrojnych na czas wojny według możliwości danego państwa.

Podjęte w niniejszym studium problemy dotyczące sposobów prowadzenia mobilizacji w wybranych państwach otoczenia i w naszych Siłach Zbrojnych, stanowią podstawowy element w pokojowej działalności Sztabu Generalnego WP i pozostałych dowództw operacyjnych oraz taktycznych. Natomiast

w szkolnictwie wojskowym dają inspirację do poszerzenia wiedzy oficerów i motywację do podejmowania prac naukowo-badawczych.

Zebrane w opracowaniu treści merytoryczne, odpowiednio uogólnione i dostosowane do założonych scenariuszy zagrożeń pozwoliły na określenie metodologii postępowania i rozwiązania problemu badawczego.

CEL BADAŃ

Celem pracy studyjnej było zbadanie i określenie skuteczności prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych na wypadek zaistnienia różnych sytuacji kryzysowych i wojennych.

Tak sprecyzowany cel pozwolił na określenie obszaru badań i umiejscowienie w nim następującego problemu badawczego.

PROBLEM BADAWCZY

Które ze sposobów uruchomienia i prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych są najbardziej skuteczne i dlaczego?

HIPOTEZA ROBOCZA

Przeanalizowane i opisane sposoby uruchomienia i prowadzenia mobilizacji w opracowaniu "SMOB-2001" posiadają szereg cech wspólnych, jednak nie każdy z nich może być zastosowany w zaistniałych sytuacjach zagrożeń.

Analiza sytuacji kryzysowych i wojennych pozwoli określić skuteczny sposób uruchomienia i prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych.

W prowadzonych badaniach autorzy posilkowali się następującymi pytaniami badawczymi:

1. Co stanowi podstawę, jak i kiedy zarządza się oraz uruchamiania mobilizację w wybranych państwach otoczenia?
2. Jaki jest przebieg mobilizacji sił zbrojnych w opisywanych państwach?
3. Według jakich kryteriów oceniać sprawność systemu mobilizacyjnego?

4. Jakie są słabe i mocne strony w obowiązującym w SZ RP systemie mobilizacyjnym?
5. Jaki może być przebieg mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych, stosownie do założonych scenariuszy zagrożeń kryzysowych i wojennych?

Do teorii i praktyki systemu mobilizacyjnego należy wprowadzać elementy umożliwiające szybkie reagowanie na zachodzące uwarunkowania polityczne i militarne.

Praca studyjna obejmuje trzy rozdziały poprzedzone wstępem i uogólnieniem wyników badań w zakończeniu.

W rozdziale pierwszym dotyczącym sposobów prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych w wybranych państwach dokonana została analiza systemów mobilizacyjnych w ośmiu państwach otoczenia NATO (Niemcy, Hiszpania, Francja, Dania, Belgia, Holandia, Włochy i Szwajcaria) oraz pokazany został system mobilizacji Sił Zbrojnych Szwajcarii.

Ciekawe rozwiązania w tych systemach były godne przeanalizowania i wyciągnięcia stosownych wniosków do naszej działalności mobilizacyjnej.

W rozdziale drugim, który dotyczy determinantów wpływających na sprawność zarządzania i uruchamiania mobilizacji sił zbrojnych, dokonana została ocena sprawności całego systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP według przyjętych kryteriów. Wykazane zostały na podstawie ocen ze sprawozdań pokontrolnych i opinii pracowników Sztabu Gen. WP oraz Dowództwa Wojsk Lądowych mocne i słabo funkcjonujące ogniwa w systemie mobilizacyjnym Sił Zbrojnych RP. Na zakończenie tego rozdziału przyjęto i zaproponowano w jaki sposób i w oparciu o co przygotować koncepcję systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych. Rozdział kończy się kilkoma wnioskami merytorycznymi.

Rozdział trzeci stanowi o warunkach i sposobach uruchamiania oraz prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych, w którym dokonana została analiza i ocena

sytuacji polityczno-militarnych wpływających na uruchomienie i prowadzenie mobilizacji. Ta analiza pozwoliła na skonkretyzowanie przebiegu mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych w różnych zaistniałych sytuacjach kryzysowych i wojennych, oparta o trzy zasadnicze założone scenariusze zagrożeń.

Zakończenie pracy stanowi próbę uogólnienia wyników badań i określa główne postulaty do opracowania w trzecim etapie.

Przyjęta metodologia badań (tak, jak w opracowaniu "SMOB-2001") opierała się głównie o metodę analizy systemu mobilizacyjnego, kojarzenia faktów istotnych i mniej istotnych, lecz oddziałujących na poszczególne elementy systemu. Odzwierciedlenie ma także w pracy metoda syntezy i analogii dotycząca systemów mobilizacyjnych wybranych państw otoczenia. Wreszcie do przekazania mocnych i słabych stron w systemie mobilizacyjnym przydatna była analiza materiałów pokontrolnych i oceny praktyków w sztabach oraz studiujących oficerów na Wydziale Strategiczno-Obronnym (Zakładzie Organizacji i Mobilizacji).

Literatura przedmiotu badań, z przykrością należy stwierdzić, nie uległa radykalnej poprawie. Nadal odczuwalne są braki w zakresie teoretycznych uogólnień opracowanych przez profesjonalistów pracujących w dowództwach i sztabach naszych Sił Zbrojnych.

Mobilizacja sił zbrojnych jest tą dziedziną działalności dowództw, która wynika z charakteru strategii obronności i nie jest ona wyizolowana z całości działań organizmu państwowego, lecz jest jej częścią. Mobilizację postrzegać należy jako trwały element bezpieczeństwa narodowego, którego podstawowym zadaniem jest mobilizacyjne przygotowanie państwa, w tym gospodarki narodowej i sił zbrojnych do prawidłowego funkcjonowania w okresie zagrożeń kryzysowych i wojennych.

1. SPOSOBY MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH W WYBRANYCH PAŃSTWACH

Powszechnie uważa się, że jeśli nie wszystkie, to większość państw posiada określony system mobilizacyjny. Na pewno wszystkie państwa NATO te systemy posiadają. Są one dostosowane do aktualnych potrzeb operacyjnych sił zbrojnych i możliwości ekonomicznych poszczególnych państw. Systemy te są stale doskonałe, od systemów tych oczekuje się wymiernych efektów.

Przygotowanie mobilizacyjne uznaje się za narodową sprawę poszczególnych państw, szczególnie państw NATO. Sojusznicze zainteresowania dotyczą zasadniczo tylko efektów końcowych, a więc wyników mobilizacji związanych z terminem zakończenia, osiągnięciem gotowości do działań, osiągnięciem wartości bojowej oraz wyszkoleniem i wyposażeniem jednostek wydzielanych do Sojuszu NATO. Nie oznacza to, że rozwijając potencjały bojowe narodowych sił zbrojnych pomijamy ustalone potrzeby sojusznicze. W ramach potrzeb sojuszniczych uwzględnia się różne warianty użycia wojsk, niezawodność ich rozwijania w każdych warunkach (politycznych, militarnych, gospodarczych czy atmosferycznych).

Z drugiej strony uwzględnianie potrzeb sojuszniczych może, a nawet powinno w znaczący sposób wpływać na sposoby mobilizacji sił zbrojnych, każdego z państw, członków określonego bloku.

Potencjał sił zbrojnych każdego państwa jest w czasie pokoju dostosowany do potrzeb strategicznych, operacyjnych, możliwości ekonomicznych oraz przyjętych zobowiązań traktatowych. Przejście sił zbrojnych pod względem strukturalnym i liczbowym ze stanu pokojowego na wojenny odbywać się ma w procesie ich mobilizacyjnego rozwinięcia. To mobilizacyjne rozwinięcie polega m.in. na zmianie pokojowych struktur organizacyjnych jednostek wojsko-

wych na wojenne oraz włączeniu w struktury wojenne jednostek żołnierzy rezerwy.

Tym samym, inaczej mówiąc, mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych jest to zorganizowane przejście wojsk ze stanów i struktur czasu pokojowego na wojenne przy wykorzystaniu posiadanych sił i środków oraz wydzielonych rezerw osobowych, środków transportowych (maszyn), a także zapasów materiałowych z gospodarki narodowej. Instrukcja mobilizacyjna Sił Zbrojnych RP¹ podaje, że istotą mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych jest zrealizowanie planowanych na okres wojny przekształceń w ich strukturze organizacyjnej i stanie liczebnym.

Przekształceń dokonuje się zgodnie z ustaleniami planu mobilizacyjnego. W planie tym uwzględnia się potrzeby operacyjne, określa się organizację i sposoby prowadzenia mobilizacji oraz zabezpieczenia tego procesu. W literaturze przedmiotu *sposób* to: „1) konkretna, określona metoda, forma lub tryb wykonania, ujęcie czegoś; styl, maniera; 2) określona metoda umożliwiająca zrealizowanie, osiągnięcie, uzyskanie czegoś, środek na coś lub przeciw komuś”².

Metoda – „1) sekwencja świadomie, systematycznie i konsekwentnie podejmowanych działań prowadzących do osiągnięcia zamierzonego celu, zespół technik stosowanych w określonym celu; 2) ściśle określony sposób postępowania w celu naukowego zbadania danego fragmentu rzeczywistości ...”³.

Mobilizacja – „1) powoływanie rezerwistów do służby wojskowej przeprowadzane w sytuacji zagrożenia państwa i ludności, ogromnych klęsk żywiołowych ...; 2) postawienie w stan gotowości bojowej sił zbrojnych państwa oraz przekształcenie gospodarki i administracji pokojowej na wojenną; 3) pobudzenie do działania, do szybkiego i lepszego zrobienia czegoś, uaktywnienie, aktywi-

¹ Instrukcja mobilizacyjna Sił Zbrojnych RP. Szt. Gen. 1511/99.

² Słownik współczesnego języka polskiego, Wyd. Wilga, Warszawa 1996, s. 1047.

³ Tamże, s. 508.

zacja; 4) wcześniejsze skupienie i przygotowanie czegoś do skutecznego i sprawnego przeprowadzenia jakiegoś zamierzenia”⁴.

1.1. Uruchomienie i prowadzenie mobilizacji w Niemczech

System mobilizacji Sił Zbrojnych Republiki Federalnej Niemiec wynika z założeń polityki bezpieczeństwa państwa, w tym struktury jej sił zbrojnych dostosowywanej do zadań oraz aktualnych potrzeb a także stanu etatowego okresu pokojowego. Jak większość systemów europejskich zawiera on w sobie określone elementy, założenia, zasady i normy działania pozwalające na realizację określonych zadań przez siły zbrojne.

Obejmuje więc określone uregulowania prawne, dokumentację planistyczną, stany osobowe czasu pokoju i żołnierzy rezerwy przewidzianych do wcielenia, środki materiałowe, bazę mobilizacyjną, mechanizmy uruchomienia mobilizacji. Wskazuje na potrzebę posiadania określonych sił zbrojnych w czasie pokoju, w tym w określonym stopniu gotowości. Wskazuje na określony stopień zaspokojenia potrzeb, wykorzystania możliwości gospodarki i administracji w tym procesie oraz przeprowadzenie mobilizacyjnego ich rozwinięcia w różnych warunkach, stosownie do zagrożenia.

System mobilizacji Sił Zbrojnych Niemiec opiera się na maksymalnym wykorzystaniu sił i środków będących w ich dyspozycji. Pozwala to na ich sprawne przechodzenie ze stanu pokojowego w stan obrony⁵.

Celem mobilizacji Sił Zbrojnych Niemiec jest ich przejście ze stanu pokojowego na organizację okresu wojennego. Podstawowymi aktami prawnymi regulującymi proces mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych tego państwa jest Ustawa zasadnicza (Grundgesetz), ustawa o obowiązku służby wojskowej (Wehrpflichtgesetz), federalna ustawa o świadczeniach (Bundes-leistungsgesetz)

⁴ Tamże, s. 532.

⁵ Pojęcie "stanu obrony" w Siłach Zbrojnych RFN jest odpowiednikiem stanu "W".

i ustawy zabezpieczające, zapewniające funkcjonowanie najważniejszych dziedzin życia społecznego w okresie obowiązywania stanu wyjątkowego.

Podstawowym (zasadniczym) dokumentem regulującym kwestie związane z uruchomieniem procesu mobilizacyjnego rozwinięcia jest „Plan mobilizacji Bundeswehry”. W myśl tego dokumentu mobilizacyjne rozwinięcie Sił Zbrojnych Niemiec następuje poprzez uzupełnienie stanów osobowych jednostek częściowo rozwiniętych, aktywizację i uzupełnienie jednostek w pełni skadrowanych oraz zwinięcie jednostek, które realizują swoje zadania jedynie w okresie pokoju.

Istotną sprawą związaną z uruchomieniem i prowadzeniem mobilizacji jest wielkość Sił Zbrojnych RFN w czasie pokoju, wynosząca około 290 tys. (240 tys. po reformie) i przyjęte założenia ich wzrostu do około 500 tys. po mobilizacji, a więc w okresie wojny.

Zakłada się przy tym następujące kategorie sił zbrojnych:

- siły do działań bojowych (siły reagowania i rozwinięte siły wzmocnienia);
- rozwinięte siły do przygotowania obrony kraju;
- rozwinięte siły do podjęcia zadań bojowych długotrwałych.

Ogólnie przewidywany stan Bundeswehry ma wynosić ok. 150 tys. w siłach bojowych i 105 tys. żołnierzy w podstawowej organizacji wojskowej.

Decyzję o uruchomieniu procesu mobilizacyjnego podejmuje rząd federalny, niezależnie od tego, czy jest to stan napięcia czy obrony. Możliwość podjęcia takiej decyzji wynika z Ustawy zasadniczej. Decyzja rządu federalnego nie wymaga zatwierdzenia przez parlament. To rząd sam określa czas i sposób przeprowadzenia mobilizacji.

Główną ideą mobilizacyjnego rozwinięcia np. sił lądowych jest podział czynnego stanu osobowego pododdziału rozwiniętego na dwa tego samego typu i rodzaju pododdziały (bataliony), które następnie są uzupełniane rezerwistami

do pełnych stanów etatowych. Po zakończeniu procesu mobilizacji obydwie bataliony mają w swoim składzie takie same stany liczebne żołnierzy służby czynnej, jak i rezerwy. Pojazdy pobierane są z gospodarki narodowej. Bataliony rozwinięte posiadają w czasie pokoju 100% stanu osobowego oraz uzbrojenia i sprzętu bojowego. Bataliony skadrowane tylko pełny stan sprzętu bojowego i uzbrojenia. Z chwilą ogłoszenia mobilizacji do pododdziału rozwijanego mobilizacyjnie (skadrowanego) przybywa najpierw kadra zawodowa z pododdziału rozwiniętego aby kierować przebiegiem mobilizacyjnego rozwinięcia⁶.

Powołanie uzupełnień mobilizacyjnych i przyjęcie określonych świadczeń (cywilnych) odbywa się na podstawie decyzji rządu w oparciu o § 6 pkt. 6 i § 48 pkt. 1 Ustawy o obowiązku służby wojskowej w zakresie powołania rezerw osobowych oraz o § 1 pkt. 2 Federalnej Ustawy o świadczeniach, w zakresie przyjęcia środków materiałowych i świadczeń na rzecz sił zbrojnych z sektora cywilnego. Powołania rezerwistów, bez zarządzenia mobilizacji może dokonać minister obrony na mocy swoich uprawnień. Wynika to z nowej koncepcji „postawienia sił zbrojnych do dyspozycji” rozumianej jako całość przedsięwzięć, w tym także mobilizacji, przygotowujących siły zbrojne do natychmiastowego reagowania na sytuacje kryzysowe.

Powołanie żołnierzy rezerwy następuje poprzez karty powołania, które są jednocześnie podstawą do ich wcielenia. Jest ona także dokumentem uprawniającym do bezpłatnego przejazdu publicznymi lub prywatnymi środkami komunikacji. W Siłach Zbrojnych RFN obowiązują dwa rodzaje kart powołania – czerwona i zielona.

Karty powołania koloru czerwonego posiadają przy sobie żołnierze rezerwy alarmowej. Karta ta zobowiązuje jej posiadacza, po powiadomieniu przez techniczne środki łączności lub łącznika, względnie przez wyemitowanie ustalonego sygnału przez środki masowej informacji (radio, TV), do natychmiasto-

⁶ Istotę mobilizacyjnego rozwinięcia batalionu RFN przedstawia załącznik 1.

wego stawienia się w jednostce, do której jej posiadacz ma przydział mobilizacyjny.

„Zielone” karty powołania otrzymane z rejonowych urzędów uzupełnień są przechowywane w komórkach organizacyjnych jednostek mobilizowanych i przygotowane do wysłania pocztą lub przez łącznika do tych żołnierzy rezerwy, którzy posiadają przydział mobilizacyjny. Żołnierze rezerwy, którzy otrzymali karty „zielone” powinni niezwłocznie zameldować się w jednostce.

W Niemczech w czasie mobilizacyjnego rozwijania wojsk nie organizuje się specjalnego dowozu powoływanych żołnierzy rezerwy do jednostek wojskowych. Rezerwista udaje się do jednostki wojskowej wykorzystując środki komunikacji publicznej.

Po ogłoszeniu mobilizacji w poszczególnych jednostkach są organizowane elementy bazy mobilizacyjnej. Zalicza się do nich: punkt ewidencji zgłaszających się żołnierzy rezerwy, punkt sanitarny, w którym dokonuje się przeglądu lekarskiego, punkt informacyjny, punkt wydawania dokumentów wojskowych (m.in. prawa jazdy), punkt wypłacania należności pieniężnych, punkt wydawania umundurowania, punkt przygotowania broni wg etatu „W”.

W ramach zabezpieczania mobilizowanych sił zbrojnych w środki materiałowo-techniczne na terenie jednostki organizuje się: punkt meldunkowy, gdzie ewidencjonuje się dostarczane pojazdy (wyznacza się miejsce wyczekiwania, gdy jest ich większa ilość), punkt kontroli stanu technicznego i rejestracji, punkt rozdziału pojazdów do poszczególnych pododdziałów i punkt wyposażenia pojazdów w sprzęt specjalny.

Głównym organem powołanym do zaspokojenia potrzeb kadrowych i materiałowych Bundeswehry jest administracja wojskowa, podległa ministrowi obrony. Do jej zadań, w ramach zabezpieczenia mobilizacji należy m.in. ustalanie potrzeb osobowych i materiałowych oraz planowanie i określanie sposobów ich zaspokajania podejmowanie przedsięwzięć w zakresie przygotowań mobili-

zacyjnych, zapewnienie sprawnego przebiegu mobilizacji i zaopatrzenie w sprzęt oraz środki materiałowe poprzez opracowanie wykazów i kart mobilizacyjnych, a także zapoznanie zainteresowanych osób z obowiązkami wynikającymi z obowiązków i ustaleń.

Stosowne wykazy są sporządzane w Oddziale Personalnym Ministerstwa Obrony, podlegają one systematycznemu uaktualnieniu i co kwartał są wprowadzane do banku danych zautomatyzowanego systemu ewidencji kadry i pracowników cywilnych Bundeswehry.

Stosowne potrzeby personalne związane z mobilizacyjnym rozwinięciem są zgłaszane do rejonowych urzędów uzupełnień przez komórki personalne jednostek mobilizowanych. Zgłoszone potrzeby są o 10% wyższe od rzeczywistych potrzeb. Porównanie stanów obsady stanowisk jednostek z odpowiednimi urzędami odbywa się dwa razy w roku. W Niemczech obowiązuje zasada rejonizacji. W myśl tej zasady żołnierz rezerwy powinien mieszkać w pobliżu jednostki do której otrzymał przydział mobilizacyjny. O planowanym przydziale mobilizacyjnym żołnierz dowiaduje się przed zwolnieniem ze służby.

Na uruchomienie i prowadzenie mobilizacji Sił Zbrojnych Niemiec duży wpływ ma Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 1994 roku umożliwiające ich użycie poza obszarem odpowiedzialności NATO w ramach misji pokojowych, uczestniczenie w międzynarodowych działaniach zmierzających do zażegnania konfliktów i łagodzenia spraw kryzysowych oraz niesienie pomocy w likwidacji skutków klęsk żywiołowych i katastrof. Zakłada się przy tym, że w przyszłości Bundeswehra działać będzie przede wszystkim poza terytorium Niemiec w celu wsparcia NATO lub opanowania sytuacji kryzysowych pod flagą ONZ.

Mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych (stosownie do potrzeb i wymagań) ułatwić mają dobrze przygotowane rezerwy osobowe, stanowiące połowę Sił Zbrojnych Niemiec okresu „W”. W zależności od przeznaczenia, obowią-

zków i powinności zostały one podzielone na trzy kategorie: rezerwę alarmową, rezerwę bez przydziału i rezerwę osobową. W dostępnej literaturze wymienia się ponadto rezerwę gotowości dyspozycyjnej.

Rezerwa alarmowa, to podstawa mobilizacyjnego rozwinięcia. Obejmuje ona wszystkich rezerwistów przeznaczonych do mobilizacyjnego uzupełnienia stanu osobowego jednostek na wypadek obrony państwa. Rezerwę alarmową można powołać na dwa sposoby. Pierwszy z nich to tryb natychmiastowy, powołanie na ćwiczenia wojskowe do 3 miesięcy, gdy niezbędny jest szybki wzrost sił zbrojnych. Ćwiczenia takie zarządzić, a tym samym powołać rezerwę, może federalny minister obrony narodowej. W sytuacji kryzysowej rezerwę alarmową w ramach służby pogotowia na bezterminowe ćwiczenia wojskowe może powołać (a tym samym ćwiczenie zarządzić) Rząd Federalny.

Rezerwę osobową stanowią rezerwiści, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową i mogą być do niej powołani zarówno w czasie pokoju jak i w okresie wojny.

W obrębie rezerwy alarmowej wyróżnia się rezerwę kadry dowódczej i rezerwę operacyjną. Rezerwę kadry dowódczej stanowią osoby przeznaczone do objęcia stanowisk dowódczych. W jej skład wchodzi w połowie oficerowie rezerwy, a w połowie oficerowie służby czynnej ze szkół, ośrodków szkolenia i urzędów. Rezerwa dowódcza liczy około 3 000 osób.

Rezerwę operacyjną stanowią rezerwiści, którzy ochotniczo zobowiązali się do udziału w organizowanym w czasie pokoju szkoleniu w wymiarze co najmniej 72 dni przez okres 3 lat. Do rezerwy operacyjnej przydziela się z reguły oficerów i podoficerów jako personel kierowniczy i funkcyjny oddziałów wojskowych czynnych lub czynnych częściowo. Do rezerwy operacyjnej przydziela się (można przydzielić) również specjalistów, którzy są szczególnie przydatni w akcji i którzy zobowiązali się do udziału w określonych akcjach za granicą.

Czas przebywania w rezerwie alarmowej dla żołnierzy po odbyciu służby wojskowej wynosi 4 lata dla szeregowych, 7 lat dla podoficerów oraz 10 lat dla oficerów.

Rezerwę bez przydziału (kategoria utworzona w 1993 r.) stanowią oficerowie i podoficerowie, którzy po upływie ustawowego czasu zostali zdjęci z przydziałów mobilizacyjnych, ale zadeklarowali dalszą chęć pozostania w rezerwie. W skład tej kategorii rezerwy mogą wchodzić żołnierze zwolnieni w wyniku rozwiązywania jednostek Bundeswehry, wyrażający gotowość pozostawania w rezerwie. Stan liczbowy tej kategorii wynosi około 33 000 osób.

Rezerwę osobową stanowią rezerwiści, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową ale nie posiadają przydziałów mobilizacyjnych. Kategoria ta obejmuje około 2 mln żołnierzy rezerwy. W jej ramach wyróżnia się rezerwę zastępczą obejmującą niewielką grupę osób, które nie odbyły zasadniczej służby wojskowej, ale ze względu na specyficzne kwalifikacje są przydatni (niezbędni) dla potrzeb sił zbrojnych. Żołnierze rezerwy osobowej mogą być powoływani do służby zarówno w czasie pokoju, jak i w okresie wojny.

Rezerwę gotowości dyspozycyjnej stanowią żołnierze służby zasadniczej lub okresowej, którzy przed powołaniem do służby otrzymali przydział do tej kategorii. Mogą oni być powołani do służby w razie potrzeby uzupełniania sił zbrojnych do etatu pokojowego.

Gromadzeniu rezerw oraz prowadzeniu mobilizacji sprzyja zasada terytorialności oraz wymóg, aby żołnierze mieszkali jak najbliżej jednostki do której mają przydział.

Założenia koncepcyjne Bundeswehry wskazują, że rozwijanie mobilizacyjne i osiąganie gotowości bojowej będzie przebiegało „wielowarstwowo”. Mobilizacyjne rozwinięcie w stosownym czasie ma ułatwić ich mobilność i możliwość stopniowego rozwinięcia do pełnych etatów.

Stosownie do sytuacji mobilizacja Sił Zbrojnych Niemiec do maksymalnego stanu wynoszącego około 500 tysięcy żołnierzy może być prowadzona etapami lub całościowo. Każdy z etapów podlega kontroli politycznej z możliwością odwołania w każdej chwili.

Po mobilizacji przewiduje się szkolenie (kryzysowe) trwające około 4 miesięcy. W jego trakcie uzyskuje się gotowość poszczególnych jednostek wojskowych i związków taktycznych do działania na rzecz obrony kraju.

Zabezpieczenie funkcjonowania sił zbrojnych, w tym ich mobilizacyjnego rozwinięcia realizować ma logistyka bazowa oraz logistyka działań bojowych. Logistyka bazowa obejmuje w zasadzie logistykę na obszarze kraju. System zaopatrywania w czasie mobilizacji umożliwia szybkie i sprawne zaopatrzenie oddziałów i pododdziałów.

Reasumując, należy podkreślić dużą elastyczność systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych Niemiec. Na uwagę zasługuje sposób tworzenia rezerw osobowych oparty na zasadniczej służbie wojskowej, efektywny sposób tworzenia pododdziałów oraz duża sprawność powołań. Prowadzenie mobilizacji ułatwia wysokie zgromadzenie sprzętu dla jednostek mobilizowanych przy jednoczesnym, niewielkim poborze z gospodarki narodowej. Sprawne przechodzenie ze stanu pokojowego w stan obrony zapewniają przygotowane, już w czasie pokoju, odpowiednie struktury organizacyjne państwa i sił zbrojnych.

W procesie mobilizacji Bundeswehry zauważa się wiele rozwiązań podobnych do rozwiązań przyjętych w naszym państwie. Ich pełniejsze przedstawienie nie jest jednak możliwe zważywszy na fakt utrzymywania w tajemnicy przyjętych tam rozwiązań.

1.2. Mobilizacja Sił Zbrojnych Hiszpanii

Problematykę obronną, w tym mobilizacyjną sił zbrojnych w Hiszpanii reguluje konstytucja oraz ustawy parlamentarne. Władzę zwierzchnią na siłami zbrojnymi sprawuje król, parlament i rząd. Król formalnie jest dowódcą sił zbrojnych, sprawuje także kontrolę nad działalnością parlamentu i rządu w zakresie wojska, wypowiada wojnę i zawiera pokój oraz decyduje o wysłaniu wojsk poza granice kraju.

Przygotowaniami do mobilizacji na szczeblu państwa kieruje premier. On też w razie potrzeby podejmuje decyzję o mobilizacji i ją ogłasza. W Hiszpanii wyróżnia się dwa sposoby mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Pierwszy z nich to mobilizacyjne rozwinięcie w ramach mobilizacji powszechnej, drugi to mobilizacyjne rozwinięcie w ramach mobilizacji skrytej.

W przypadku ogłoszenia mobilizacji powszechnej powiadamianie żołnierzy rezerwy o obowiązku stawienia się w jednostce wojskowej realizowane jest poprzez komunikaty podawane przez środki masowego przekazu. W ramach mobilizacji skrytej powołanie następuje w oparciu o dokumenty powołania dostarczane żołnierzom rezerwy przez biura administracji wojskowej i urzędy pocztowe. W ramach tego sposobu mobilizacji wyróżnia się wybiórczy (częściowy) system powołania żołnierzy.

Mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych zabezpieczają przygotowane rezerwy osobowe. Sprzęt i wyposażenie dla żołnierzy zdeponowane są w jednostkach mobilizujących. Po odbyciu zasadniczej służby żołnierze przechodzą do rezerwy, w której pozostają przez trzy lata. W wypadku wojny przewiduje się także wykorzystanie żołnierzy zawodowych, którzy zakończyli służbę i pozostają w rezerwie.

Przydział do konkretnej jednostki i termin stawienia się jest ustalony w ramach zintegrowanego systemu komputerowego. Nadawanie przydziałów mobilizacyjnych realizują organy administracji wojskowej. Organy te przecho-

wują karty powołania żołnierzy rezerwy, odpowiadają za aktualizację oraz powiadomienie żołnierzy o obowiązku stawienia się w jednostce wojskowej w przypadku zarządzenia mobilizacji.

1.3. Rozwiązania organizacyjne w zakresie uruchomienia i prowadzenia mobilizacji Sił Zbrojnych Francji

Mobilizacja francuskich sił zbrojnych przebiega także w oparciu o przyjęty system mobilizacji. System ten, podobnie jak w Niemczech czy Rzeczypospolitej Polskiej, stanowią określone części składowe (elementy, założenia, zasady i normy). Stąd system ten nie różni się w znacznym stopniu od systemów już wymienionych. Zachowuje jednak przy tym odrębność narodową.

Mobilizacja Sił Zbrojnych Francji rozumiana jest jako kompleks przedsięwzięć w tym zakresie, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami. Celem mobilizacji jest ukompletowanie sił lądowych, powietrznych i morskich do stanów okresu wojny oraz sformowanie jednostek obrony terytorialnej, w tym Żandarmerii Narodowej. Żandarmeria Narodowa stanowi m.in. źródło uzupełniania wojsk w wyniku ponoszonych strat w okresie wojny.

Mobilizację Sił Zbrojnych Francji zarządza odpowiednim dekretem Rada Ministrów. W wyjątkowych sytuacjach mobilizację w strefie obrony (pokrywającej się z wojskowym obwodem obrony) zarządzić może wysoki funkcjonariusz władzy cywilnej (prefekt) odpowiedzialny za obronę tej strefy.

Najwyższym wojskowym organem w zakresie planowania i kierowania przygotowaniem mobilizacji we Francji jest Sztab Sił Zbrojnych, na czele którego stoi szef sztabu. To szef sztabu odpowiada za opracowanie odpowiednich planów zgodnie z postanowieniami ministra obrony.

Na obszarze okręgu wojskowego koordynatorem w zakresie planowania, organizacji i kierowania przedsięwzięciami mobilizacyjnymi jest dowódca tego

okręgu. Dyrektywy dowódcy okręgu wojskowego dotyczące mobilizacji są obowiązujące dla jednostek stacjonujących na obszarze odpowiedzialności. W zakresie mobilizacji dowódca okręgu m.in. kieruje planowaniem i ewentualnym prowadzeniem mobilizacji na swoim terytorium, kontroluje przygotowanie i prowadzenie mobilizacji przez jednostki niższych szczebli, wydaje dyrektywy dotyczące podziału rezerwistów, miejsca składowania oraz sposobu rozdziału sprzętu i uzbrojenia, opracowuje dla organów wyższego szczebla odpowiednie meldunki i sprawozdania w zakresie systemu mobilizacyjnego.

Podstawowym szczeblem w zakresie planowania, organizacji i przeprowadzania mobilizacji na danym terenie jest obwód wojskowy. Występujące na obszarze obwodu wojskowego oddziały i pododdziały wojsk lądowych i logistyki są podporządkowane, oczywiście pod względem przygotowania mobilizacyjnego, dowódcy tego obszaru. W ramach przedsięwzięć mobilizacyjnych dowódca każdego obwodu wojskowego kieruje planowaniem i przeprowadzeniem powołania żołnierzy rezerwy do podległych organów mobilizacyjnych, odpowiada za magazynowanie i rozdział środków materiałowych, sprawuje kontrolę nad szkoleniem, ewidencją rezerwistów przeznaczonych na ukończenie jednostek, kieruje działalnością podległych mu ośrodków mobilizacyjnych oraz kontroluje gotowość wszystkich jednostek (z wyjątkiem Żandarmerii Narodowej i niektórych pododdziałów specjalnych) rozmieszczonych w rejonie obwodu wojskowego.

W siłach powietrznych za kierowanie mobilizacją są odpowiedzialni dowódcy okręgów lotniczych, komendanci ośrodków mobilizacyjnych i dowódcy baz lotniczych. Zaznaczyć należy jednak, że ich działalność ogranicza się zasadniczo do mobilizacji oddziałów logistycznych i wsparcia. Za rozwinięcie mobilizacyjne bojowych i szkolnych jednostek organizacyjnych lotnictwa w większości przypadków odpowiadają ich dowódcy.

Podobnie w siłach morskich, gdzie za kierowanie i prowadzenie mobilizacji odpowiadają dowódcy okręgów morskich, komendanci ośrodków mobilizacyjnych i baz morskich. Dyrektywy dowódcy okręgu wojskowego w zakresie mobilizacji są obowiązujące i muszą być realizowane przez służby wyznaczone do zabezpieczenia mobilizacji pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych sił morskich.

Plany mobilizacyjne Sił Zbrojnych Francji przewidują mobilizację otwartą i ukrytą. Charakter procesu decyzyjnego w zakresie mobilizacji wynika z prezentowanych terminów – jawności i skrytości.

Mobilizacja otwarta jest ogłaszana (zarządzana) za pomocą środków masowego przekazu i plakatów mobilizacyjnych. W tym przypadku, każdy żołnierz posiadający kartę mobilizacyjną powinien zgłosić się w tej jednostce, do której posiada przydział służbowy.

Mobilizacja ukryta ma na celu zamaskowanie faktu jej rozpoczęcia. Także pobór rezerwistów ma charakter skryty i indywidualny. Skrytość poboru zapewnia się poprzez wydawanie specjalnych rozkazów mobilizacyjnych. W warunkach stopniowego zaostrzania się sytuacji międzynarodowej mobilizacja ukryta może być przeprowadzona pod pozorem ćwiczeń wojskowych.

Wyróżnia się przy tym dwa sposoby powoływania rezerwistów na ćwiczenia w ramach mobilizacji ukrytej. Pierwszy z nich to sposób pionowy, polegający na powoływaniu różnych roczników i różnych specjalności. Sposób ten stosowany jest w celu mobilizacyjnego rozwinięcia załóżków faktycznie istniejących w czasie pokoju. Drugi ze sposobów, to sposób poziomy, który polega na kompletowaniu oddziałów rezerwistami jednego rocznika i jednej specjalności.

Przyjęty system mobilizacyjny przewiduje, że rezerwiści powoływani będą w sposób indywidualny lub zbiorowy. Podkreślić przy tym należy, że sposób indywidualny jest uznawany za podstawowy w mobilizacji ukrytej.

Mobilizacja Sił Zbrojnych Francji może być częściowa lub pełna. Mobilizacja częściowa sprowadza się do powołania tylko niezbędnej liczby rezerwistów. Wynika to z faktu posiadania znacznej przewagi potencjalnych zasobów ludzkich nad potrzebami sił zbrojnych. Pozostała część zasobów ma umożliwić kompletowanie oddziałów obrony cywilnej, zabezpieczając normalną działalność gospodarki narodowej. Termin *częściowa* dotyczy zatem wykorzystania rezerw stosownie do potrzeb, a nie niepełnego uzupełniania.

W zasadzie jednak mobilizację francuskich sił zbrojnych planuje się jako mobilizację ukrytą, pionową i częściową.

Proces mobilizacji ułatwia podział jednostek wojskowych na sześć kategorii. Z punktu widzenia potrzeb mobilizacyjnych jednostki kategorii od 0 do 2 obejmują istniejące w czasie pokoju wojska operacyjne, a kategorii od 3 do 5 to jednostki rezerwowe.

W wojskach lądowych np. nowe związki taktyczne są mobilizowane przez już istniejące dywizje bojowe. Sprzęt, uzbrojenie i wszelka technika bojowa są zdeponowane w pułkach organicznych dywizji rozwiniętych. W ramach mobilizacji z pułków organicznych do jednostek mobilizowanych kieruje się 15% stanu osobowego kadry. Pozostały stan osobowy stanowią żołnierze rezerwy, powoływani jako wzmocnienie indywidualne lub wzmocnienie zbiorowe.

Procesem mobilizacyjnego rozwinięcia w jednostkach mobilizujących zawiadują sekcje i wydziały mobilizacyjne. Dowódcą jednostki mobilizowanej zostaje zastępca dowódcy jednostki rozwiniętej.

Ważną rolę w procesie mobilizacji sił zbrojnych, odgrywają ośrodki mobilizacyjne, które są rozmieszczone praktycznie we wszystkich garnizonach na terytorium Francji. Ośrodki te istnieją w czasie pokoju, posiadają ograniczoną liczbę personelu, zarządzają posiadanymi składami sprzętu i zapasów mobilizacyjnych.

Podstawowymi zadaniami tych ośrodków jest realizacja prac przygotowawczych do przeprowadzenia mobilizacji i rozwinięcia wyznaczonych jednostek i związków taktycznych po jej ogłoszeniu. W czasie mobilizacji ośrodki są uzupełniane. Zakłada się, że jeden ośrodek zmobilizować powinien około 3 000 rezerwistów (ok. 1000–1200 osób dziennie). Podstawowymi dokumentami mobilizacyjnymi we Francji są: karta mobilizacyjna, karta powołania i obwieszczenie o mobilizacji.

W podsumowaniu tematyki mobilizacji francuskich sił zbrojnych należy wskazać na „Kodeks służby narodowej”, w myśl którego obowiązek służby narodowej dotyczy wszystkich zdolnych do niej mężczyzn w wieku od 18 do 50 roku życia, będących obywatelami Francji. Mając na uwadze mobilizacyjne rozwinięcie francuskich sił zbrojnych należy, jak się wydaje, wskazać na odcho-
dzenie w tym państwie od obowiązku zasadniczej służby wojskowej.

Reasumując, stwierdza się, że przyjęte założenia mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych tego państwa zawierają w sobie rozwiązania przyjęte w innych państwach, także w Polsce. Przejawia się to m.in. w celu mobilizacji, sposobach, czy np. istnieniu ośrodków mobilizacyjnych, chociaż rozwiązania szczegółowe realizacji tego procesu i nazewnictwo różnią się.

1.4. Mobilizacja Sił Zbrojnych Danii

W Danii mobilizację sił zbrojnych prowadzi się w oparciu o bardzo dobrze zorganizowany system mobilizacyjny. Podkreślić jednak należy, że wszystkie trzy rodzaje sił zbrojnych (lądowe, powietrzne i morskie) posiadają oddzielne systemy mobilizacyjne będące podsystemami ogólnego systemu. Powyższe rozwiązania wynikają z potrzeb i skali mobilizacyjnego rozwinięcia określonych sił oraz założeń duńskiego systemu obrony totalnej. Duński system mobilizacyjny umożliwia w sposób szybki i sprawny uzupełnianie stanów

osobowych i środków transportowych w ramach przestawienia sił zbrojnych ze struktury pokojowej na wojenną.

W Danii, tak jak w większości państw mobilizacja sił zbrojnych ma na celu ich zwiększenie i uzupełnienie stosownie do założonych planów oraz potrzeb. Sprzyjać temu mają odpowiednie ustawy parlamentarne zobowiązujące mężczyzn w wieku od 18 do 55 lat życia do spełniania powinności mobilizacyjnych.

Zgodnie z konstytucją, założeniami operacyjnymi oraz w zależności od sytuacji polityczno-wojskowej może być zarządzona mobilizacja na terytorium całego kraju lub tylko na jego części. Zarządzić ją może rząd lub parlament, ale dopiero po akceptacji królowej.

Podanie informacji o rozpoczęciu mobilizacji może nastąpić poprzez środki masowego przekazu, wysłanie imiennych powiadomień lub wykorzystanie środków sygnalizacji wzrokowej i dźwiękowej.

Mobilizacja sił zbrojnych może być przeprowadzona jako mobilizacja częściowa lub powszechna, z których to częściową uważa się za podstawową.

W ramach mobilizacji częściowej planuje się rozwinąć wojska operacyjne i powołać niezbędne siły do jej zabezpieczenia. Mobilizacja częściowa może być realizowana sposobem otwartym lub skrytym. Sposób otwarty polega na ogłoszeniu w środkach masowego przekazu informacji o mobilizacji. Zgodnie z założeniami rezerwiści po usłyszeniu informacji powinni w trybie natychmiastowym stawić się w swoich jednostkach lub nakazanych miejscach zbiórki. Sposób skryty prowadzonej mobilizacji powszechnej polega m.in. na maskowaniu czynności powołania żołnierzy rezerwy pod pozorem ćwiczeń. Tym sposobem ma być powoływana przede wszystkim ta część żołnierzy rezerwy, która jest niezbędna do rozwinięcia związków taktycznych i oddziałów oraz zabezpieczenia warunków do jej przeprowadzenia.

Mobilizacja powszechna polega na całkowitym (pełnym) rozwinięciu sił zbrojnych oraz całej administracji i gospodarki państwa na wojenny system zaopatrzenia.

W ostatnich latach, w związku ze zmianami politycznymi i wojskowymi w Europie, za podstawową uznaje się w Danii mobilizację częściową, która może być zrealizowana sposobem otwartym lub skrytym.

Siły lądowe Danii mają być mobilizowane w oparciu o istniejące dowództwa, sztaby oraz pułki spełniające w czasie pokoju rolę jednostek szkolno-mobilizacyjnych, w rejonach których są zlokalizowane magazyny mobilizacyjne. Siły powietrzne mają być mobilizowane w sposób zdecentralizowany w oparciu o bazy sił powietrznych i znajdujące się w nich magazyny mobilizacyjne. Natomiast siły morskie mają być mobilizowane w oparciu o dowództwo operacyjne sił morskich, wydział personalny i szkolenia oraz zespoły okrętów i jednostek brzegowych. Podstawowe zapasy materiałowe będą uzupełniane ze składów baz morskich, a rezerwowe środki materiałowe ze składów wojskowych oraz magazynów cywilnych.

Zakres przedmiotowy mobilizacji sił morskich i powietrznych będzie niewielki z faktu zorganizowania się i przygotowania tych sił już w czasie pokoju do prowadzenia działań bojowych zgodnie z wymogami NATO. Stąd główny wysiłek mobilizacji duńskich sił zbrojnych dotyczyć będzie sił lądowych.

Stan liczebny sił zbrojnych tego państwa w czasie pokoju wynosi około 34 tys. żołnierzy (w tym ok. 4 000 oficerów i ok. 13 tys. podoficerów zawodowych i szeregowych, ok. 8 tys. poborowych i ok. 9 tys. pracowników cywilnych). Po mobilizacji mają one liczyć ok. 81 tysięcy, z czego w siłach lądowych ma być ok. 58 000, w siłach morskich 8 400, a w siłach powietrznych ok. 15 000 osób.

Porównanie wymienionych wielkości stanów osobowych czasu pokoju i okresu wojny wskazuje na to, że w ramach mobilizacji planuje się powołanie około 48 000 rezerwistów, z czego zdecydowaną większość, bo aż 39 000 w siłach lądowych, a tylko 7 000 w siłach powietrznych i ok. 2 000 w siłach morskich.

Obok trzech rodzajów sił zbrojnych w Danii występuje także Gwardia Narodowa licząca około 64 tys. osób (mężczyzn i kobiet) funkcjonująca na zasadzie ochotniczej. Natomiast stan liczebny sił zbrojnych, terytorialne podporządkowanie rezerw osobowych do określonych jednostek oraz bardzo dobrze rozwinięty system logistyki pozwala na przeprowadzenie mobilizacji sił zbrojnych w ciągu 48 godzin⁷.

Sprawne przeprowadzenie mobilizacji zabezpieczają rezerwy osobowe, które dzielą się na zorganizowane i niezorganizowane.

Do rezerwy zorganizowanej zalicza się 16 najmłodszych roczników mężczyzn, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową i przeszli dodatkowe przeszkolenie. W ramach tej grupy rezerwy mężczyźni trzech najmłodszych roczników, którzy otrzymali przydziały mobilizacyjne stanowią rezerwę pierwszej gotowości, przeznaczoną w planach mobilizacyjnych na pierwsze uzupełnienie częściowo rozwiniętych jednostek operacyjnych sił lądowych. Istotą zaszeregowania do rezerwy pierwszej gotowości jest pozostawanie, przez stany osobowe rezerwistów, w gotowości do stawienia się w wyznaczonej jednostce lub miejscu zbiórki w ciągu 12 – 24 godzin.

Żołnierze rezerwy zorganizowanej nie zaliczonej do rezerwy pierwszej gotowości stanowią rezerwę drugiej gotowości. Obejmuje ona mężczyzn wymienionych trzech najmłodszych roczników nie włączonych do rezerwy pierwszej gotowości i trzynaście dalszych (starszych) roczników. Rezerwa drugiej

⁷ Niektóre opracowania mówią o 24 godz.

gotowości jest przeznaczona do rozwinięcia kolejnych jednostek operacyjnych oraz pododdziałów zabezpieczenia wojsk operacyjnych.

Rezerwę niezorganizowaną stanowią mężczyźni, którzy odbyli służbę wojskową i przeszli dodatkowe przeszkolenie. Ten rodzaj rezerwy został podzielony na rezerwę mobilizacyjną, którą stanowią mężczyźni do 50 roku życia oraz rezerwę osobową obejmującą mężczyzn powyżej 50 roku życia.

Zaznaczyć należy, że wymienione, dwie grupy rezerw zapewniają niezbędne potrzeby osobowe dla pełnego rozwinięcia operacyjnych sił lądowych.

Wszyscy rezerwiści objęci są dwoma rodzajami kontraktów typu A lub B. Kontrakt A zobowiązuje do pełnej dyspozycyjności i stawienia się na każde wezwanie w miejscu przydziału. Za dyspozycyjność żołnierz rezerwy dostaje stosowny dodatek do pensji, a w przypadku pobytu w jednostce dostaje on pełne wynagrodzenie jak żołnierz w służbie czynnej.

Kontrakt B polega na pozostawaniu na przydziałach mobilizacyjnych w poszczególnych pułkach szkolno-mobilizacyjnych. Nie jest on związany z żadnymi zobowiązaniami i nie przewiduje dodatkowej gratyfikacji miesięcznej.

Prowadzenie ewentualnej mobilizacji ułatwia także system wcześniej planowanego szkolenia. Szkolenie rezerw rozpoczyna się od momentu ich powołania do służby wojskowej. Celem szkolenia jest przygotowanie żołnierzy do realizacji zadań na wypadek mobilizacji. Szczególnie zaznacza się to w siłach lądowych, których etat okresu wojny opiera się głównie na stanach osobowych mobilizowanych (pochodzących z mobilizacji).

Administrowanie rezerw osobowych prowadzą biura administracji personalnej znajdujących się w dwóch strefach mobilizacyjnych, Jutlandii i Zelandii, na które podzielone jest terytorium Danii. Zadaniem tych biur jest również powiadamianie obywateli o zarządzonej mobilizacji.

W podsumowaniu wskazać należy na wyjątkową sprawność prowadzenia mobilizacji Sił Zbrojnych Danii. Wynika ona m.in. z właściwych założeń organizacyjnych, posiadania rozwiniętego systemu magazynów, terytorialnego podporządkowania żołnierzy rezerwy do określonych pułków szkolno-mobilizacyjnych oraz faktu pobierania przez siły zbrojne tylko ograniczonej liczby środków transportowych i maszyn z gospodarki narodowej.

1.5. Zasady mobilizacyjnego rozwinięcia Sił Zbrojnych Belgii

Mobilizacyjne rozwinięcie belgijskich sił zbrojnych realizowane jest w oparciu o system mobilizacyjny. Wskazane jest jednak podkreślić, że w związku z likwidacją zasadniczej służby wojskowej oraz restrukturyzacją sił zbrojnych ulega on przeobrażeniom. Znajdują w nim jednak odzwierciedlenie przedsięwzięcia mieszczące się w ogólnie rozumianych elementach, założeniach, zasadach i normach systemu mobilizacyjnego.

Siły Zbrojne Królestwa Belgii, podobnie jak i innych państw, są powołane dla zachowania niepodzielności i integralności państwa. Stosowny zapis w tym zakresie zawiera art. 80 konstytucji. Ich zwierzchnikiem jest król, który posiada stosowne uprawnienia, w tym m.in. wypowiedzenia wojny, wprowadzania stanów nadzwyczajnych oraz ogłoszenia mobilizacji.

Prawodawstwo belgijskie wyróżnia trzy rodzaje mobilizacji: mobilizację narodu, mobilizację sił zbrojnych i mobilizację służb publicznych.

Uruchomienie mobilizacji sił zbrojnych może nastąpić jedynie w przypadku zagrożenia zewnętrznego. Podkreślić należy jednak, że następuje to z mocy specjalnego dekretu królewskiego o ich mobilizacji. Podobnie przejście sił zbrojnych do stanu pokojowego następuje również na podstawie stosownego (ale innego) dekretu królewskiego.

Mobilizacja sił zbrojnych nie wymusza powołania rezerw. Ich powołanie jest możliwe bez ogłoszenia mobilizacji. O konieczności, terminie i zakresie ich powołania decyduje minister obrony narodowej po konsultacji z innymi ministrami.

W ramach mobilizacji sił zbrojnych lansuje się w ostatnich latach pojęcie „okres kryzysu”. Wprowadzenie tego stanu pozwalałoby, w myśl ustawodawstwa belgijskiego, na zwykły lub przyspieszony pobór żołnierzy rezerwy ochotniczej do udziału w różnego rodzaju operacjach pokojowych.

1.6. Rozwiązania w zakresie mobilizacji Sił Zbrojnych w Holandii

Ogólne uregulowania dotyczące obronności państwa, uprawnienia konstytucyjnych organów władzy w tym zakresie oraz obowiązki obywateli zawiera Konstytucja Holandii. Mobilizacja holenderskich sił zbrojnych ma być realizowana w oparciu o system mobilizacyjny, będący jednak w chwili obecnej w gruntownej przebudowie. Ten stan rzeczy wynika z faktu ich gruntownej reorganizacji i zmniejszenia stanów osobowych prawie o połowę oraz zniesienia ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej i przejście na armię zawodową.

Nowy system mobilizacyjny jest całkowicie odmienny od wcześniejszego. U podstaw nowych rozwiązań w zakresie mobilizacji holenderskich sił zbrojnych legło przeświadczenie o tym, że:

- ewentualne konflikty mogą zaistnieć poza terytorium Holandii;
- konieczne stanie się uzupełnienie i rozwinięcie wybranych jednostek sił zbrojnych na potrzeby operacji pokojowych ONZ lub sił reagowania NATO poza rejonem odpowiedzialności Sojuszu;
- potrzeby mobilizacyjne zostaną rozciągnięte w czasie i będzie je cechowała etapowość uzupełniania;

- mobilizowane jednostki będą kierowane w rejon konfliktu dopiero po zakończeniu szkolenia zgrywającego;
- znacznie zmniejszy się zapotrzebowanie na przeszkolenie rezerw osobowych.

Mobilizację Sił Zbrojnych Holandii uruchamia i prowadzi się na podstawie dekretu królewskiego. W powyższej sprawie dekret musi być jednak zaakceptowany przez parlament.

Zakłada się bezpośrednie uzupełnianie jednostek mobilizowanych, mobilizację selektywną i mobilizację powszechną.

Zakres zadań w ramach mobilizacyjnego rozwinięcia w poszczególnych rodzajach sił zbrojnych jest bardzo zróżnicowany. Największy jest w siłach lądowych, najmniejszy w siłach powietrznych i morskich oraz żandarmerii.

Podobnie zróżnicowane są czasy osiągania pełnej gotowości bojowej przez związki taktyczne i oddziały wojsk operacyjnych. W zależności od stopnia ukończenia jednostek w czasie pokoju czasy te wynoszą np.:

- 15 dni dla brygady powietrzno-manewrowej, w pełni ukończonych;
- dla brygady zmechanizowanej i brygady piechoty, które w czasie pokoju posiadają ok. 75% stanu osobowego okresu wojny, oraz dla jednostek wsparcia i zabezpieczenia działań bojowych wymienionych brygad czas osiągnięcia gotowości bojowej wynosi do 30 dni;
- 90 dni dla mobilizowanej brygady zmechanizowanej i jednostek dywizyjnych przeznaczonych do jej wsparcia i zabezpieczenia;
- 180 dni dla jednej brygady zmechanizowanej (mobilizowanej) oraz pozostałych jednostek dywizyjnych;

- od 1 do 30 dni dla jednostek obrony terytorialnej, w zależności od ich zadań, przeznaczenia oraz zakresu udziału w zabezpieczeniu przebiegu mobilizacji wojsk operacyjnych.

Współcześnie jednostki operacyjne uzupełniane są w oparciu o system DIRES i system ARES. W ramach systemu DIRES żołnierze odchodzący do rezerwy po odbyciu czynnej służby (kontraktowej lub zawodowej) otrzymują przydziały mobilizacyjne do tego samego pododdziału i na takie samo stanowisko służbowe jednostek mobilizowanych w trybie 30 dni.

W ramach systemu ARES przydziały mobilizacyjne otrzymują nadwyżki rezerwistów, dla których brakuje etatów w systemie DIRES oraz żołnierze rezerwy po zakończeniu czasu pozostawania na etatach jednostek uzupełnianych w systemie DIRES. W systemie ARES czas mobilizacji wynosi 90 i 180 dni.

Do rozwijania jednostek mobilizowanych wykorzystuje się zarówno obiekty koszarowe, jak i użyteczności publicznej. Uzbrojenie i sprzęt dla pododdziałów mobilizowanych wchodzących w skład danej jednostki znajduje się na terenie tej jednostki.

Dla jednostek mobilizowanych w trybie 30-dniowym i dłuższym sprzęt bojowy oraz zabezpieczenie logistyczne przechowywane jest w magazynach wielobranżowych lub specjalistycznych, pogrupowane według jednostek i mobilizowanych pododdziałów.

Przejmowanie sprzętu ma znikomy zakres. W razie ogłoszenia mobilizacji odbywa się to w formie odpłatnego przejęcia po aktualnej cenie rynkowej, nawet siłami własnymi jednostek mobilizowanych. Obowiązuje zasada, że na potrzeby mobilizacyjne wojska planuje się wykorzystywać samochody osobowe nie starsze niż 3 lata, a pozostałe nie starsze niż 5 lat. W celu pełnego zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych jednostek planuje się na ich uzupełnienie 20% jednostek sprzętowych więcej niż to wynika z etatów tych jednostek.

Realizację procesu mobilizacji sił zbrojnych ma ułatwić rezerwa. Jej administrowaniem zajmuje się Biuro Personalne Oddziału Przygotowania Mobilizacji. To ono wydaje przydziały mobilizacyjne na każde stanowisko okresu wojny. Karty mobilizacyjne, w postaci wydruku komputerowego przesyłane są do adresata pocztą za poświadczeniem odbioru.

W podsumowaniu prezentowanych rozwiązań organizacyjnych procesu mobilizacji holenderskich sił zbrojnych podkreślić należy prosty i niezwykle sprawny system powiadamiania. Wskazać także należy na wysoki poziom rozwiązań w zakresie zabezpieczenia jednostek mobilizowanych w sprzęt i środki bojowe.

1.7. Uruchomienie i prowadzenie mobilizacji Sił Zbrojnych we Włoszech

Podobnie jak w wymienionych wcześniej państwach mobilizacja włoskich sił zbrojnych jest realizowana w oparciu o przyjęty system mobilizacji.

Stosowne zapisy w zakresie obronności państwa i mobilizacji sił zbrojnych ujmuje konstytucja oraz dekrety prezydenta.

Decyzję w sprawie mobilizacji podejmuje prezydent. O powołaniu rezerwistów do niektórych jednostek, bez konieczności podejmowania decyzji o mobilizacji decyduje minister obrony narodowej.

Mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych realizowane jest dwoma sposobami. Pierwszy z nich to mobilizacja częściowa (selektywna), drugi to mobilizacja powszechna.

Mobilizacja częściowa prowadzona może być sposobem skrytym, zaś mobilizacja powszechna w sposób jawny.

W przypadku ogłoszenia mobilizacji żołnierze rezerwy mają obowiązek stawić się w miejscu i czasie określonym w karcie powołania. W systemie powołania uzupełnień w czasie mobilizacji stosuje się dwa sposoby powiadamiania

nia przypisane niejako do sposobów mobilizacji. W czasie mobilizacji skrytej żołnierze rezerwy otrzymują kartę powołania doręczoną przez urzędy pocztowe, dystrykt wojskowy lub są informowani telefonicznie o potrzebie stawienia się w jednostce wojskowej zgodnie z przydziałem mobilizacyjnym. Podczas mobilizacji powszechnej stosowne komunikaty informujące żołnierzy rezerwy o obowiązku stawienia się w jednostkach wojskowych zgodnie z posiadanym przydziałem mobilizacyjnym ogłasza się w środkach masowego przekazu.

Po otrzymaniu karty powołania, bądź uzyskaniu informacji o mobilizacji swojej jednostki za pośrednictwem komunikatu mobilizacyjnego (względnie obwieszczenia) rezerwista udaje się do jednostki środkami komunikacji publicznej.

Głównym organem wykonawczym włoskich sił zbrojnych w zakresie rekrutacji i mobilizacji w swoim rejonie administracyjnym jest dystrykt wojskowy. Decyzje dowódcy dystryktu, w ramach kompetencji, mają charakter prawno-administracyjny, zarówno w stosunku do poborowych, jak i żołnierzy rezerwy. Tu przechowywana jest dokumentacja dotycząca naboru do służby zasadniczej, rejestracji i przydziałów służbowych dla żołnierzy rezerwy, ich szkolenia, mianowania oraz mobilizacji.

We Włoszech występują 62 dystrykty wojskowe (w tym 39 głównych, 16 pomocniczych kat. A i 7 pomocniczych kat. B, zajmujących się rekrutacją poborowych). Każdy z dystryktów wojskowych obsługuje średnio około 8 500 osób, spełniając przypisane im obowiązki m.in. w zakresie mobilizacji.

Nowy model obrony, do którego dążą Włosi, zakłada, iż trzonem sił zbrojnych będą jednostki pierwszorzutowe ukompletowane w 100%, a więc nie wymagające mobilizacyjnego uzupełniania i jednostki drugorzędne o ukompletowaniu w czasie poboru wynoszącym 75 – 80%. Uzupełnianie jednostek drugorzędnych ma się odbywać poprzez powołanie rezerwistów, którzy najpóźniej odbyli służbę wojskową. Żołnierze ci po odbyciu służby zasadniczej pozostają

przez okres 12 – 24 miesięcy na przydziale mobilizacyjnym tej jednostki, posiadają indywidualne wyposażenie przy sobie, natomiast sprzęt i uzbrojenie w magazynach jednostki mobilizowanej. Pozwoli to, jak się sądzi, na osiągnięcie przez te jednostki pełnej gotowości bojowej w możliwie najkrótszym czasie.

Prowadzenie mobilizacji ułatwić ma również rejonizacja służby wojskowej i uzupełniania jednostek. Zakłada się, że miejsce pełnienia służby nie może być oddalone więcej niż 300 kilometrów od miejsca zamieszkania.

W podsumowaniu należy podkreślić dążność włoskich sił zbrojnych do obniżania kosztów utrzymania wyszkolonych rezerw. Osiągnąć to zamierza się poprzez to, że na przydziałach mobilizacyjnych znajdować się mają tylko żołnierze bezpośrednio po odbyciu zasadniczej służby wojskowej. Ma to również zapewnić wysoki poziom wyszkolenia tych rezerw. Zmniejszanie stanów liczbowych sił zbrojnych czasu pokoju wskazuje na możliwość posiadania dużej nadwyżki nagromadzonych rezerw.

1.8. Rozwiązania organizacyjne w zakresie mobilizacji Sił Zbrojnych w Szwajcarii

System mobilizacyjny Sił Zbrojnych Szwajcarii wynika z charakteru prowadzonej polityki oraz charakteru posiadanej armii. System mobilizacyjny Szwajcarii wyróżnia dyspozycyjność wszystkich zaangażowanych (żołnierzy rezerwy, władz, urzędów i posiadaczy) do rozpoczęcia mobilizacji, gotowość do natychmiastowego działania, prostotę jej rozpoczęcia oraz elastyczność mobilizacji (przejście z jednego rodzaju mobilizacji do drugiego). Prowadząc politykę „zbrojnej neutralności” polegającą na pozostawaniu poza blokami militarnymi w czasie pokoju i zachowaniu neutralności w okresie wojny Szwajcarzy systematycznie uaktualniają koncepcję obrony i utrzymują stosowny potencjał obronny. Ich siły zbrojne mają charakter armii typu milicyjnego. W czasie pokoju istnieją tylko załóżki dowództw i sztabów określonych związków taktycz-

nych. W sytuacjach kryzysowych i na wypadek wojny następuje mobilizacyjne rozwinięcie określonych jednostek.

W Szwajcarii obowiązkowi służby wojskowej podlegają mężczyźni w wieku od 20 do 42 lat, posiadający obywatelstwo szwajcarskie. Po odbyciu zasadniczej służby wojskowej wszyscy żołnierze otrzymują broń indywidualną i wyposażenie osobiste z którym wracają do domu i pozostają w grupie rezerwy. Następnie są szkoleni w systemie armii milicyjnej w oparciu o dwa podstawowe modele szkolenia, dla szeregowych i starszych szeregowych oraz podoficerów i oficerów.

W Szwajcarii wyróżnia się następujące rodzaje mobilizacji sił zbrojnych: pogotowie wojskowe (straż wojskowa), powołanie grup mobilizacyjnych, mobilizację częściową, mobilizację powszechną.

Pogotowie wojskowe charakteryzuje się tym, że w jego ramach nikt nie jest powoływany, każdy zainteresowany ma jednak być w gotowości do powołania, powinien przygotować sobie żywność na dwa (2) dni, powinien sprawdzić wyposażenie osobiste i ewentualnie je uzupełnić korzystając z najbliższego magazynu, zaś urzędy i władze powinny być w gotowości do działania.

Zakres powołania dotyczy członków armii, określonych dowództw, urzędów, władz oraz właścicieli zwierząt, pojazdów i sprzętu budowlanego zaliczonych do zabezpieczenia procesu mobilizacji oraz ukończenia jednostek mobilizowanych.

Uruchomienie tego typu mobilizacji następuje poprzez rozwieszenie białych plakatów z czerwoną obwódką i zamieszczonymi w środkach masowego przekazu stosownymi wskazówkami.

Powołanie grup mobilizacyjnych polega na wykonaniu odpowiednich zadań, zgodnie z kartą mobilizacyjną i rozkazem specjalnym ujętym w książeczce służbowej oraz wykonaniu zadań ujętych na plakatach mobilizacyjnych. Zaz-

naczyć przy tym należy, że zastosowanie plakatów może nastąpić jedynie w nadzwyczajnych przypadkach. Zakres powołania dotyczy wszystkich mobilizowanych tym sposobem formacji, względnie części mobilizowanych oddziałów wojskowych. Sposób uruchomienia następuje poprzez rozwieszenie zielonych plakatów i przekazanie właściwych w tym względzie wskazówek w środkach masowego przekazu.

Szczególnym rodzajem sposobu uruchomienia tego procesu w tego rodzaju mobilizacji jest otrzymanie karty powołania i wykonanie odpowiednich zadań w niej wymienionych.

Mobilizacja częściowa sprowadza się do wykonania odpowiednich zadań wynikających z karty mobilizacyjnej, względnie z rozkazu specjalnego z książeczki służbowej. Zakres powołania (mobilizacji) dotyczy tylko części członków sił zbrojnych, którzy posiadają karty mobilizacyjne lub tych, którzy mają w swojej książeczce służbowej rozkaz specjalny z takim samym numerem jak na plakacie. Mobilizacja częściowa nie jest elementem maskowania mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Uruchomienie tego rodzaju mobilizacji polega na rozwieszeniu czerwonych plakatów z numerami powoływanych jednostek oraz zamieszczeniu właściwych informacji w środkach masowego przekazu. W ramach tej mobilizacji wydaje się karty powołania, będące zasadniczym środkiem powołania.

Mobilizacja powszechna polega na natychmiastowym powołaniu całości sił zbrojnych, natychmiastowym wykonaniu odpowiednich zadań zgodnie z kartą mobilizacyjną, względnie rozkazem specjalnym z książeczki służbowej, wykonaniu dodatkowych zadań znajdujących się na plakatach.

Uruchomienie polega na rozmieszczeniu białych plakatów z czerwonym paskiem po przekątnej i przekazywaniu wskazówek realizacji tego przedsięwzięcia przez środki masowego przekazu. Dodatkowe wskazówki mogą ponadto znajdować się na plakatach.

W okresie pokoju siły zbrojne dysponują ok. 25 tys. pojazdów transportowych, co oczywiście w pełni pokrywa potrzeby szkoleniowe i transportowe. Jednak na potrzeby sił zbrojnych, w okresie zagrożenia i wojny, planowane jest przejście ok. 50 tys. prywatnych pojazdów mechanicznych. Właściciel pojazdu podlegającego przejściu już w czasie pokoju jest informowany o sposobie i miejscu wykorzystania oraz miejscu stawiennictwa, otrzymuje także stosowne dokumenty w tym zakresie. Przekazywany pojazd powinien posiadać kompletne wyposażenie i być zatankowany do pełna.

Od 1.01.1996 r. w Siłach Zbrojnych Szwajcarii funkcjonują także tzw. jednostki alarmowe, do których zaliczono: pułk piechoty przeznaczony do ochrony Genewy, pułk piechoty przeznaczony do ochrony Berna, pułk obsługi lotniska Zürich–Kloten oraz pułk likwidacji skutków katastrof. Jednostki te są wykorzystywane wyłącznie w czasie pokoju do udzielania pomocy organom administracji cywilnej w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych. Posiadają one odrębny system mobilizacyjnego rozwinięcia. W ramach tego systemu są w stanie w ciągu 24 godzin osiągnąć gotowość do działania.

Podsumowując rozwiązania organizacyjne w zakresie mobilizacji Sił Zbrojnych Szwajcarii należy podkreślić, że są one zdolne w ciągu kilkunastu godzin postawić pod broń ponad 600-tysięczną armię, doskonale uzbrojoną i wyszkoloną. W krótkim czasie są także w stanie wzmocnić ją jeszcze ponad 500 tysiącami członków formacji obrony cywilnej. Są wreszcie państwem, chyba jedynym w świecie, które do obrony militarnej swego terytorium angażuje prawie 20% swojego społeczeństwa. Zaznaczyć przy tym należy, że siły zbrojne w czasie pokoju liczą ok. 50 000 żołnierzy, w tym zaledwie ok. 2 000 kadry.

W podsumowaniu należy wskazać również na przestrzeganie zasad terytorialności (jako obowiązku) rozmieszczania rezerw i spójności stanowisk cywilnych z wojskowymi. Dąży się do tego, aby mobilizowane jednostki organizacyjne wojska tworzyć na bazie jednolitych struktur organizacyjnych instytucji

i zakładów cywilnych znajdujących się na tym samym obszarze, który jest przewidziany dla nich jako teren działań bojowych w okresie wojny.

Tak samo, znamienne jest to, że określone stanowisko w cywilu odpowiada równorzędnemu w wojsku. Tym samym, jeżeli na bazie struktury organizacyjnej zakładu mobilizowany jest pułk, to dyrekcja tego zakładu staje się dowództwem tej jednostki. Nie ma jednak takiej możliwości, aby podwładny z tego zakładu czy instytucji stał się, oczywiście po mobilizacji, zwierzchnikiem byłego przełożonego. Sprawia to, że do zajmowania określonych stanowisk cywilnych uprawniają nie tylko predyspozycje czysto zawodowe, ale w takiej samej mierze i wojskowe. Nie może być tak, że dyrektor czy kierownik zakładu, na bazie którego została zmobilizowana określona jednostka wojskowa, nie potrafił występować w roli dowódcy tej jednostki. Tym samym, przy możliwie najniższym koszcie rozwiązano problem mobilizacji, szkolenia rezerw i dyscypliny świadczeń cywilnych na rzecz obronności państwa.

Wreszcie, podkreślić należy, że prostota mobilizacji sił zbrojnych w Szwajcarii polega na sprowadzeniu jej uruchomienia do przekazania kart powołania, rozwieszenia kolorowych plakatów mobilizacyjnych oraz przekazywania wskazówek mobilizacyjnych przez środki masowego przekazu. Stworzono przy tym możliwość swobodnego przejścia od jednego rodzaju mobilizacji do drugiego.

Szczególną cechą rozwiązań organizacyjnych w zakresie mobilizacji Sił Zbrojnych Szwajcarii jest ich przejście od dyspozycyjności technicznej do dyspozycyjności taktycznej. Oznacza to, że w najgorszym razie armia ma posiadać takie możliwości, żeby mogła odeprzeć każdy niespodziewany atak.

1.9. Wnioski

Zaprezentowany materiał dotyczący sposobów mobilizacji sił zbrojnych w wybranych państwach wskazuje, że we wszystkich omawianych państwach mobilizacja sił zbrojnych w sensie znaczeniowym rozumiana jest tak samo, niezależnie od tradycji, możliwości finansowych, organizacyjnych, gospodarczych, strukturalnych i wielkości sił zbrojnych. We wszystkich omawianych państwach cel mobilizacji sił zbrojnych jest taki sam. Określa się go jako przejście sił zbrojnych ze struktury i stanu czasu pokojowego do struktur i stanu osobowego okresu wojny. W założeniach następuje to m.in. poprzez ukompletowanie, uzupełnienie, formowanie czy zwinięcie jednostek czasu pokoju. Nie wszystkie jednak państwa w jednakowym stopniu wymienione formy stosują.

- 1) We wszystkich omawianych państwach generalnie zmierza się do tego, aby siły zbrojne czasu pokoju stanowiły zaledwie $1/3$ lub $1/2$, a nawet mniej całości sił zbrojnych przewidywanych na okres wojny. Stąd bardzo dużo uwagi poświęca się problematyce sprawnego ich przejścia ze stanów pokojowych na stany wojenne.
- 2) Sprawne przejście sił zbrojnych ze stanu pokojowego do stanów wojennych realizowane jest w oparciu o określone systemy mobilizacyjne. Są one w związku z tendencją zmniejszania sił zbrojnych czasu pokoju, dostosowywane do aktualnych potrzeb operacyjnych sił zbrojnych, możliwości ekonomicznych i uwarunkowań narodowych.

Należy jednak podkreślić, mając na uwadze narodowe uwarunkowania tworzenia i funkcjonowanie sił zbrojnych, że poszczególnym państwom członkowskim pozostawia się możliwość tworzenia ich własnych systemów mobilizacyjnych. Zastrzega się jednak w ramach NATO określone wymogi osiągania gotowości do podjęcia działań zgodnie z założeniami Sojuszu.

Jak stwierdza się w Koncepcji Strategicznej Sojuszu, umożliwia się swoim członkom realizację podstawowych, narodowych celów bezpieczeństwa, nie pozbawiając ich jednocześnie suwerenności w dziedzinie obrony.

Tym samym realizacja problematyki związanej z przejściem sił zbrojnych każdego państwa ze struktur pokojowych na wojenne, przestawieniem gospodarki narodowej na tory wojenne oraz funkcjonowaniem organów władzy w wojennym systemie kierowania państwem leży w gestii najwyższych organów władzy państwowej, jakimi są: parlament, król, prezydent, premier, rząd, ministrowie. We wszystkich omawianych państwach uruchomienie procesu mobilizacji jest funkcją centralnych organów państwa.

Stąd w omawianych państwach, jako organ zarządzający mobilizację wymienia się króla, prezydenta, rząd, parlament, premiera, a nawet prefekta. Jak widać nie ma jednoznaczności co do organu zarządzającego. Oczywiście nie jest to mankamentem, zważywszy na specyfikę prawną powyższych rozwiązań w tych państwach.

Podkreślić jednak należy, że stosowne decyzje o mobilizacji podjęte przez organy je zarządzające wymagają jednak w niektórych państwach zatwierdzenia. Występuje to m.in. w Hiszpanii, Danii czy Holandii.

Nasze prawo, zezwala na podjęcie takiej decyzji przez Prezydenta RP, która to decyzja nie wymaga zatwierdzenia. Tym samym pozostajemy w tym temacie zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej i stosownymi ustawami podjętymi w tej sprawie, przy zapewnieniu suwerenności w dziedzinie obrony.

- 3) Generalnie ustalenia w zakresie mobilizacji zawarte są w konstytucji państwa oraz uchwalonych przez parlament ustawach. Niemniej jednak podstawa zarządzania mobilizacji w omawianych państwach jest inna. Przykładem może być m.in. dekret królewski (Belgia, Holandia), dekret rady ministrów (Fran-

cja), konstytucja (Hiszpania, Włochy) czy ustawa zasadnicza i inne ustawy w Niemczech.

Podkreślenia jednak wymaga to, że decyzja o zakresie mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych podjęta w oparciu o akty prawne poszczególnych państw jest jednak aktem politycznym o znaczeniu międzynarodowym.

Zakres mobilizacji, mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych może być bardzo zróżnicowany, zarówno pod względem liczby zaangażowanych w tym procesie jednostek wojskowych, jak i stopnia realizacji, przez poszczególne jednostki wojskowe, przedsięwzięć związanych z tym procesem.

Zakres ten jest określany każdorazowo, stosownie od celu i rodzaju mobilizacji. Wynika z oceny stopnia zagrożenia militarnego (i nie tylko militarnego) terytorium państwa, zamiaru operacyjnego rozwinięcia i wykorzystania sił zbrojnych, a także zobowiązań sojuszniczych.

- 4) Ze względu na skutki polityczne, społeczne, gospodarcze i militarne uważa się, że proces mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych powinien przebiegać stopniowo, stosownie do rozwoju sytuacji polityczno-militarnej. Nie wyklucza się jednak mobilizacji powszechnej.

Stąd w większości omawianych państw w zakresie sposobów mobilizacji sił zbrojnych wyróżnia się mobilizację powszechną i częściową. Rzutuje to w określonym zakresie na sposób uruchomienia (ogłoszenia). Dlatego we wszystkich państwach mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych odbywa się jawnie lub skrycie. Występuje przy tym odmienność nazewnictwa rodzajów mobilizacji, typu skryta lub ukryta (np. Hiszpania, Francja) czy rozumienie mobilizacji częściowej jako skrytej (Hiszpania) lub selektywnej (wg specjalności – Włochy).

Podkreślić należy przy tym wielowariantowość procesu mobilizacji polegającą na stopniowym rozwinięciu sił zbrojnych w zależności od zagrożenia

(Niemcy) oraz pogotowie wojskowe, powołanie grup mobilizujących, mobilizację częściową i powszechną – realizowane w Szwajcarii. Zaznaczyć przy tym należy, że jeżeli w jednych państwach jest to określony rodzaj mobilizacji, to w innych określony sposób mobilizacyjnego rozwinięcia. Z kolei, gdy mówimy o mobilizacji powszechnej, to odnosimy to do mobilizacji jawnej, prowadzonej z reguły na całym obszarze państwa (np. Francja, Dania), a przy mobilizacji skrytej odnosimy to do ukrycia (przynajmniej w pewnym okresie) czynności tego procesu.

- 5) Przyjęte w Rzeczypospolitej Polskiej rozwiązania w zakresie sposobów mobilizacyjnego rozwinięcia wymieniają również mobilizację powszechną i częściową. Stąd w tym zakresie nie odstępujemy od rozwiązań przyjętych w omawianych państwach. Nie wydaje się też aby naszym rozwiązaniom można by coś zarzucić, zważywszy na fakt bardzo szerokiego rozpisania sposobów prowadzenia mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych przy mobilizacji częściowej.

Stosownie do rodzajów mobilizacji i sposobów mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych przewiduje się sposób uruchomienia procesu mobilizacji. Żadne z omawianych państw nie rezygnuje z komunikatów w środkach masowego przekazu. Podkreślić jednak należy, że ten sposób uruchomienia odnosi się do mobilizacji powszechnej, gdy nie wymaga się skrytości realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych. Zapewnia on szybkie poinformowanie społeczeństwa o mobilizacji, w tym przede wszystkim żołnierzy rezerwy.

W większości państw stosuje się również karty (dokumenty) powołania. Ich rodzaj i kolor są jednak odmienne w każdym z omawianych państw. Niemniej jednak spełniają taką samą rolę przy mobilizacji częściowej. Są bowiem podstawowym (zasadniczym) środkiem powołania przy tym sposobie mobilizacji sił zbrojnych. Jest to przedsięwzięcie zakrojone na szeroką skalę, ponieważ z reguły w ciągu krótkiego czasu doręczyć należy kilkaset

tysięcy dokumentów powołania. Z reguły armia, w każdym z omawianych państw, nie jest w stanie zadania tego wykonać swoimi siłami. Dlatego też w omawianych państwach dokonują tego siły zbrojne i inne instytucje występujące na ich obszarze.

- 6) W ramach uruchomienia mobilizacji stosuje się także plakaty mobilizacyjne (np. Francja, Szwajcaria). Jednak, jak się twierdzi, w niektórych państwach (np. Szwajcaria) są one po to rozwieszane, by w jak najkrótszym czasie wskazać zasadnicze cele mobilizacji. Widać to szczególnie w rozwiązaniach szwajcarskich, gdzie wyróżnia się plakaty białe, zielone i czerwone.

W niektórych państwach stosuje się także informowanie telefoniczne o stawieniu się w jednostce (np. Włochy) lub środki sygnalizacji wzrokowej i dźwiękowej (np. Dania).

Rozwiązania w zakresie sposobów uruchomienia mobilizacji w Polsce są podobne do rozwiązań w omawianych państwach, już sprawdzone i godne do zastosowania w państwach stosujących skromniejsze rozwiązania w tym zakresie.

- 7) W analizowanych systemach mobilizacyjnych wybranych państw w zakresie miejsca zdeponowania sprzętu i wyposażenia żołnierzy należy podkreślić jego zróżnicowanie, a jednocześnie ograniczony zakres wykorzystywania gospodarki narodowej. Sprzęt bojowy i uzbrojenie są bowiem w całości zgromadzone w magazynach (bazach, pułkach szkolno-bojowych, obiektach cywilnych). W większości dotyczy to także wyposażenia osobistego. Wyjątkiem jest m.in. Szwajcaria, gdzie umundurowanie i broń osobistą posiada żołnierz rezerwy oraz Włochy, gdzie każdy żołnierz rezerwy posiada wyposażenie indywidualne.

Ten sposób deponowania sprzętu i wyposażenia dla żołnierzy wydaje się najwłaściwszy. Dlatego w Polsce celowe byłoby przyjęcie tych rozwiązań, jeżeli nie dla całości sił zbrojnych, to dla sił wydzielonych do NATO, sił

wysokiej gotowości, sił niższej gotowości oraz sił przewidzianych do działań ratunkowych. W zdecydowanym stopniu należałoby odejść od przyjmowania środków transportowych z gospodarki, a jeżeli potrzeby takie występują, to tylko w określonym asortymencie i z uwzględnieniem stosownych gratyfikacji.

- 8) Bazę mobilizacyjnego rozwinięcia tworzą w większości omawianych państw, jednostki rozwinięte istniejące w czasie pokoju, w tym także ośrodki mobilizacyjne, bazy morskie i lotnicze, załączki jednostek obrony terytorialnej, pułki szkolno-mobilizacyjne, a także, co jest charakterystyczne, instytucje i zakłady cywilne (tylko w Szwajcarii).

Mówiąc o sposobach uruchomienia i prowadzenia mobilizacji w wybranych państwach należy wskazać na powoływanie określonych (różnie nazywanych) grup mobilizacyjnych zapoczątkowujących proces mobilizacji. Wskazać także należy na organizowanie elementów bazy mobilizacyjnej. I chociaż nie zawsze tak samo one się nazywają, to jednak zadaniem ich jest zabezpieczenie sprawnego przyjęcia żołnierzy rezerwy i sprzętu.

Widać to na przykładzie Niemiec, gdzie w czasie mobilizacyjnego rozwinięcia w jednostkach organizuje się punkt ewidencji zgłaszających się żołnierzy, punkt sanitarny, punkt wydawania dokumentów wojskowych, punkt wypłacania należności pieniężnych, punkt umundurowania, punkt przydziału broni, punkt meldunkowy (sprzętu), punkt kontroli stanu technicznego i rejestracji, punkt rozdziału pojazdów i punkt wyposażenia pojazdów w sprzęt specjalny.

W każdym z omawianych państw żołnierz służby czynnej jest przyszłym rezerwistą, który w zależności od potrzeb otrzymuje przydział mobilizacyjny, chociaż nie we wszystkich państwach służba wojskowa oparta jest na powszechnym obowiązku obrony.

Dąży się jednak do tego, aby na przydziały mobilizacyjne przeznaczać żołnierzy o najwyższych predyspozycjach, posiadających odpowiednie kwalifikacje i odpowiednią sprawność fizyczną i psychiczną.

Powszechnie uważa się, że aby zapewnić sprawność działania sił zbrojnych oraz właściwe współdziałanie ich komponentów niezbędnym jest wysoki poziom wyszkolenia rezerw osobowych. Zaznaczyć przy tym należy, że rezerwy osobowe, niezależnie od ich nazwania (w poszczególnych państwach) obejmują tych, którzy wyszli z wojska oraz tych, którzy są w rezerwie z wyboru. Stąd wiele uwagi poświęca się żołnierzom rezerwy, w szczególności tym, którzy posiadają przydziały mobilizacyjne. Rodzaje rezerw osobowych wymienia załącznik 6.

W tym miejscu wskazać należy na rezerwę zorganizowaną (Hiszpania, Dania) i rezerwę alarmową (Włoch), w której to pozostają żołnierze przez najbliższe 2 – 3 lata po odbyciu zasadniczej służby wojskowej.

Charakterystyczne w zakresie możliwości powołania rezerwy bez podejmowania decyzji o mobilizacji jest to, że taką możliwość przewiduje się tylko w Niemczech, Włoszech i Francji. Stosowną decyzję w tym zakresie podejmuje minister obrony.

W większości państw powoływanie żołnierzy rezerwy w czasie mobilizacyjnego rozwijania jednostek wojskowych dokonuje się w trybie natychmiastowego stawiennictwa. Wymaga to właściwej organizacji przygotowania i przeprowadzenia tej czynności.

W większości państw obowiązuje zasada terytorialności (rejonizacji) uzupełnień mobilizowanych jednostek. W zdecydowanej większości wymienionych państw (w Belgii, Holandii, Francji, Hiszpanii, Danii, Niemczech i Włoszech) w czasie mobilizacyjnego rozwijania wojsk nie organizuje się specjalnego dowozu powoływanych żołnierzy rezerwy do jednostek wojskowych. Rezerwiści do określonej jednostki udają się środkami komunikacji pub-

licznej (lub indywidualnie) po otrzymaniu karty lub uzyskaniu informacji o mobilizacji swojej jednostki.

Zabezpieczenie systemu mobilizacji ułatwiać mają systemy mobilizacyjne omawianych państw. Zasadniczymi cechami tych systemów, w zakresie mobilizacji sił zbrojnych zarówno w czasie pokoju, okresie kryzysu lub też wojny jest: stała gotowość do uruchomienia, ich skuteczność, szybkość, elastyczność, prostota i adekwatność jej rozwinięcia stosownie do skali oraz kierunku zagrożenia.

W systemie mobilizacji sił zbrojnych uczestniczy gospodarka narodowa i społeczeństwo. Istotne jest przy tym racjonalne wykorzystanie sił i środków przeznaczonych i służących obronności państwa.

- 9) We wszystkich omawianych państwach występują pewne tendencje rozwojowe sprzyjające uruchomieniu i prowadzeniu mobilizacji. Obejmują one m.in. sferę podmiotową, przedmiotową i funkcjonalną. W sferze podmiotowej zawiera się sukcesywne obniżanie stanów osobowych sił zbrojnych w czasie pokoju, tworzenie ośrodków mobilizacyjnych (szkolno-mobilizacyjnych), utrzymywanie w strukturach dowództw i sztabów czasu pokoju, struktur, czy też elementów dowództw i sztabów okresu wojny, utrzymywanie powszechnego obowiązku obrony.

W sferze przedmiotowej zauważa się ilościowe zmniejszanie uzbrojenia i sprzętu wojskowego na rzecz jego jakości, utrzymywanie na określonym (stałym) poziomie zapasów zgromadzonych w siłach zbrojnych i gospodarce narodowej, pobieranie środków transportowych oraz maszyn z gospodarki narodowej i ich dostosowanie do potrzeb sił zbrojnych.

W sferze funkcjonalnej zauważa się uproszczenie systemu powoływania rezerw osobowych w kierunku świadomego obowiązku (system zachęt różnego typu), ograniczenie zakresu ćwiczeń wojskowych żołnierzy rezerwy przy

jednoczesnym zwiększaniu ich intensywności i przechodzenia z dyspozycyjności technicznej na dyspozycyjność taktyczną.

We wszystkich omawianych państwach w coraz większym stopniu uwzględnia się problem uruchomienia i prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych w kontekście zagrożeń niemilitarnych występujących w czasie pokoju. Pozwoli to na realizację podstawowych zadań związanych bezpośrednio i pośrednio z ochroną ludności i jej ratownictwem.

Zaprezentowane treści w zakresie uruchomienia i prowadzenia mobilizacji w wybranych państwach i porównanie ich do rozwiązań przyjętych w Polsce wskazuje na potrzebę dokonania pewnych modyfikacji lub gruntownej przebudowy, choć rozwiązania są podobne do rozwiązań omawianych. Składa się na to wiele przyczyn, nie zależnych jednak, jak się wydaje, od samych sił zbrojnych. Wśród tych przyczyn wymienić należy między innymi: niski poziom wyszkolenia żołnierzy rezerwy, niską świadomość udziału obywateli w świadczeniach na rzecz obrony kraju, niestabilne struktury sił zbrojnych czasu pokoju i okresu wojny, nieskuteczne regulacje prawne do prowadzenia efektywnej działalności mobilizacyjnej.

2. DETERMINANTY WPŁYWAJĄCE NA SPRAWNOŚĆ ZARZĄDZANIA I URUCHOMIENIA MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH RP

System mobilizacyjny jest niezwykle złożonym mechanizmem, który powinien zapewnić utrzymanie stałej gotowości do powołania i włączenia żołnierzy rezerwy, środków transportowych, maszyn i urządzeń oraz środków logistycznych, do struktur organizacyjnych jednostek wojskowych sił zbrojnych, tworzonych na czas wojny. Wszystko to będzie się odbywało w sytuacjach narastającego kryzysu polityczno-wojskowego. Działanie w zaistniałych warunkach może powodować wystąpienie zakłóceń powodowanych oddziaływaniem sił społecznych (ludzkich) i ekologicznych. Dlatego też system mobilizacyjny sił zbrojnych powinien charakteryzować się:

- dokładnym planowaniem i organizacją uwzględniającą wszelkie możliwe uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne (militarne, społeczne, ekonomiczne i ekologiczne);
- stałą gotowością do zarządzania i uruchomienia mobilizacji w dowolnych warunkach;
- dużą elastycznością oznaczającą możliwość zastosowania różnych sposobów przeprowadzenia mobilizacji;
- dobrze zorganizowanym mechanizmem kierowania i współdziałania jednostek organizacyjnych (osób) uczestniczących w procesie mobilizacyjnego rozwijania;
- wszechstronnym zabezpieczeniem jednostek wojskowych mobilizacyjnie rozwijanych.

Jak z tego wynika kryteria stawiane przed systemem mobilizacyjnym są bardzo wysokie i dotyczą trzech zasadniczych sfer działania: organizacyjno-

wykonawczej, jakościowej i ilościowej, realizowanych przedsięwzięć. Sfera organizacyjno-wykonawcza dotyczy:

- utrzymania przez jednostki wojskowe pełnej zdolności do wykonania zadań mobilizacyjnych;
- realizowania przez jednostki wojskowe w określonym stanie gotowości bojowej przedsięwzięć zwiększających zdolność do wykonywania zadań mobilizacyjnych;
- podziału jednostek wojskowych na jednostki mobilizujące (matki) i jednostki mobilizowane (dzieci);
- określenia zasadniczego miejsca mobilizacji jednostek wojskowych, w miejscu stałej dyslokacji (MSD) z możliwością wykorzystania w tym celu rejonów alarmowych (RA);
- opracowania i przyjęcia do realizacji przydatnych sposobów i wariantów mobilizacyjnego rozwijania jednostek wojskowych;
- utrzymania w pełnej przydatności i sprawności użytkowej zapasów środków materiałowych oraz sprzętu bojowego w ilościach określonych należnościami czasu wojennego;
- określenia sposobów powołania uzupełnienia do jednostek wojskowych w zależności od stopnia ukończenia stanem osobowym w czasie pokoju, w stosunku do stanów etatowych czasu wojny oraz posiadanych sił i środków;
- wydzielenia pomieszczeń i magazynów wielobranżowych na czas mobilizacji i osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej;
- zorganizowania elementów bazy mobilizacyjnej zapewniających sprawne mobilizacyjne rozwijanie jednostek wojskowych. Utrzymania przeszkolonych obsad tych elementów w gotowości do praktycznej realizacji zadań;

- nadania przydziałów mobilizacyjnych żołnierzom rezerwy na uzupełnienie jednostek wojskowych oraz objęcie ich szkoleniem w ramach ćwiczeń wojskowych;
- przyjęcia na ewidencję z zasobów gospodarki narodowej niezbędnych siłom zbrojnym środków transportowych, maszyn i urządzeń oraz dostosowanie ich do eksploatacji w wojsku;
- organizacji dopełnienia do etatów wojennych jednostek wojskowych;
- zmiany w przeznaczeniu, charakterze i podporządkowaniu jednostek wojskowych po zakończeniu ich mobilizacyjnego rozwijania;
- przejścia części jednostek wojskowych na wyższy szczebel organizacyjny i podzielenia określonych jednostek wojskowych na kilka samodzielnych pododdziałów;
- tworzenia nowych jednostek wojskowych na bazie wydzielanych załączków mobilizacyjnych.

Sfera jakościowa powinna charakteryzować się:

- prostym i sprawnie działającym systemem alarmowania, powiadamiania i doręczania dokumentów powołania;
- dobrym przygotowaniem rezerw osobowych, posiadających motywację prawne do pełnienia służby wojskowej na czas wojny (integrowanie żołnierzy rezerwy z jednostką wojskową);
- wydzielaniem i utrzymywaniem w sprawności technicznej uzbrojenia, sprzętu technicznego i wyposażenia żołnierzy;
- należyтым przygotowaniem bazy mobilizacyjnej w siłach zbrojnych i w gospodarce narodowej;

Sfera ilościowa obejmuje:

- dużą liczbę włączanych do sił zbrojnych potrzeb ludzkich i materialnych;

- zasilanie sprzętowo-logistyczne z zasobów rezerw państwowych;
- zwielokrotnienie liczebności sił zbrojnych przez dopełnienie i nowe formowania jednostek wojskowych;
- rozwój i wzbogacenie bazy mobilizacyjnej sił zbrojnych.

Wymienione sfery działalności mobilizacyjnej powinna cechować sprawność rozumiana jako kategoria prakseologiczna.

2.1. Sprawność systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych i jej kryteria

Aktualne znaczenie s p r a w n o ś c i należy rozumieć jako triadę pojęć obejmujących: efektywność (skuteczność), ekonomiczność i etyczność działania ludzkiego (załącznik 7).

Efektywność stanowi określony wymiar oceny stopnia zrealizowanego działania i jej osiągnięcia przez dokładne zrealizowanie zadania i postanowionego celu, przy zachowaniu czynnika niezawodności i odporności w tym działaniu.

Ekonomiczność to splot czynników wchodzących w skład procesu działania wyrażająca się w postawie, pewności, ostrożności, cierpliwości i racjonalności działania doprowadzającego do określenia proporcji koszt – efekt.

Etyczność ma się odzwierciedlać w wymiarze moralnym pozytywnie wpływającym na ludzkie działanie.

Zatem spenetrujemy spektrum sprawności systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych w przedstawianych wcześniej trzech jego sferach działania. W sferze organizacyjnej, która dotyczy kompleksowego przygotowania do mobilizacji sił zbrojnych lub poszczególnych ich elementów, a także organów administracji publicznej i jednostek organizacyjnych gospodarki narodowej. Najistotniejszym będzie problem planowania i jego zabezpieczenia. Czyli ujęcie tych spraw w ramy organizacyjne na poszczególnych szczeblach dowodzenia siłami zbrojnymi.

W sferze jakościowej systemu mobilizacyjnego – sprawność można określić poziomem realizacji zadań mobilizacyjnych przypisanych każdej jednostce, czy instytucji wojskowej. Natomiast sfera ilościowa będzie się sprowadzała do sprawnego powiększenia liczebności sił zbrojnych na czas wojny.

Jako zasadnicze kryterium operacyjne przyjmuje się efektywność (skuteczność). Wyraża ona zdolność systemu mobilizacyjnego do działania powodującego osiągnięcie celu ostatecznego, jakim jest zwielokrotnienie liczebności sił zbrojnych w wyniku mobilizacyjnego ich rozwinięcia. Efektywność działania nie może być osiągnięta bez pozostałych dwóch kryteriów: ekonomiczności i etyczności. One też determinują osiągnięcie ostatecznego celu w sprawnym działaniu.

Sprawność systemu mobilizacyjnego determinują również czynniki otoczenia⁸. Każdy system funkcjonuje w otoczeniu i znajduje się pod jego przemożnym wpływem. Otoczenie charakteryzuje się dużą złożonością, zmiennością oraz wysokim stopniem niepewności. Celem analizy otoczenia systemu mobilizacyjnego jest wykrycie i ocena możliwości jego funkcjonowania oraz mogących zaistnieć zagrożeń. Podstawą funkcjonowania systemu mobilizacyjnego jest otoczenie, natomiast zasoby ludzkie tworzące wymierny element systemu muszą dostosować się do zmian zachodzących w otoczeniu. Otoczenie systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych obejmuje sferę otoczenia bezpośredniego i pośredniego (załącznik 8).

⁸ J. Penc, Strategia zarządzania, wyd. Placet - Agencja Wydawnicza, 1995 r. Otoczenie przedsiębiorstwa to całokształt zjawisk, procesów i instytucji kształtujących jego stosunki wymienne, możliwości sprzedaży, zakresy działania i perspektywy rozwojowe.

2.2. Analiza otoczenia oraz słabych i mocnych stron systemu mobilizacyjnego

Każdy system (jednostka organizacyjna) funkcjonuje w jakimś otoczeniu, które wywiera na niego przemożny wpływ. Otoczenie charakteryzuje się bardzo dużą złożonością, zmiennością oraz wysokim stopniem niepewności (załącznik 9). Celem analizy otoczenia systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych jest wykrycie i ocena możliwości jego rozwoju oraz mogących zaistnieć zagrożeń.

Otoczenie wspomnianego systemu składa się, umownie rzecz ujmując, z dwóch sfer otaczających – pośredniej i bezpośredniej. Otoczenie bezpośrednie (zewnętrzne) obejmuje takie wyznaczniki jak:

- 1) **wyzwania**, które w decydujący sposób będą wpływały na rozwój i funkcjonowanie systemu mobilizacyjnego w bliższej i dalszej przyszłości. Dalszy rozwój będzie zależał od tego, czy siły zbrojne będą funkcjonowały w oparciu o powszechny obowiązek obrony państwa, czy też będą one przechodziły na formacje zawodowe, przyjmując oraz wcielając do swojego składu ochotników kontraktowych. Tego typu wyzwanie już się pojawiło w państwach Sojuszu NATO. Czołowe armie NATO przechodzą na formacje zawodowe, a za nimi podążają np. nowoprzyjęte Czechy. To wyzwanie staje również przed polskimi Siłami Zbrojnymi, a zatem system mobilizacyjny ulegnie znacznej przebudowie.

Kolejnym wyzwaniem jest tworzenie jednostek wojskowych aereomobilnych oraz formacji specjalnych, głównie do udziału w misjach humanitarnych i pokojowych, a także stopniowe przebrajanie naszych sił zbrojnych w sprzęt Sojuszu NATO.

- 2) **szanse** dla systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych głównie rysują się w możliwościach wykorzystania narzędzi informatycznych w postaci udostępnienia organom administracji wojskowej Państwowego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) oraz tworzonego Centralnego

Rejestru Pojazdów i Kierowców (CEPIK). Systemy te umożliwią selekcjonowanie zasobów ludzkich (poborowych i żołnierzy rezerwy) oraz transportowych do wykorzystania na cele obronne, w tym na przydziały mobilizacyjne dla sił zbrojnych, a także dla jednostek organizacyjnych innych resortów przewidzianych do militaryzacji na czas wojny.

Szansą dla systemu mobilizacyjnego będzie również możliwość odbywania służby wojskowej przez studentów uczelni cywilnych w okresie przerw międzysemestralnych w ośrodkach szkolenia⁹. Będzie to stwarzało możliwość zgromadzenia podoficerów rezerwy, a po części także oficerów rezerwy.

3) **uwarunkowania prawne** w obecnej sytuacji funkcjonowania systemu mobilizacyjnego przejawiają się w nieaktualności podstawowych aktów prawnych. Jednak zadania związane z zabezpieczeniem procesu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych, organy samorządu terytorialnego realizują na zasadzie działań zleconych tym organom przez organy administracji rządowej. Na zlecenie dodatkowych zadań organom samorządu terytorialnego pozwalają ustawy o samorządzie gminnym, powiatowym i wojewódzkim¹⁰.

Organy administracji samorządowej zadania te realizują na zasadzie świadczeń osobistych lub rzeczowych wykonywanych przez obywateli w ramach przedsięwzięć związanych z powołaniem uzupełnień mobilizacyjnych (doreczanie dokumentów powołania) oraz ze wsparciem jednostek siłami spoza wojska do sprawnego przeprowadzenia procesu mobilizacyjnego w jednostkach wojskowych (obsada elementów bazy mobilizacyjnej, prace załadowcze i wyładownicze, rozkonserwowanie sprzętu, pobranie rzeczy ruchomych

⁹ Poprawki wprowadzone w sierpniu b.r. do ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP, głównie art. 4 dotyczący służby wojskowej studentów i absolwentów szkół wyższych.

¹⁰ Ustawa z dnia 8.03.1990 r. (Dz.U. z 1990 r. nr 16) o samorządzie terytorialnym.

Ustawa z dnia 5.06.1998 r. (Dz.U. z 1998 r.) o samorządzie powiatowym.

Zarządzenie MSWiA z dnia 5.07.2002 r. (Dz.U. z 1.08.2002 r.) w sprawie trybu doreczenia kart powołania, rozplakatowania obwieszczeń o stawieniu się do czynnej służby wojskowej.

i nieruchomości do organizowania elementów bazy mobilizacyjnej, w szczególności w rejonach alarmowych)¹¹.

Przyjęcie Polski do NATO 12 marca 1999 roku spowodowało potrzebę dostosowania niektórych rozwiązań do obowiązujących w NATO, w tym przede wszystkim sprowadzenia, stosownego w pracach planistyczno-organizacyjnych, przyjęcia kategorii jednostek. Wprowadzenie tych kategorii było powodem dokonania dwóch podstawowych zmian w mobilizacyjnych pracach planistycznych:

- zrezygnowano z dotychczasowego podziału jednostek według stopnia ukończenia oraz związanych z tym podziałem rozwiązań w organizacji procesu mobilizacyjnego w jednostkach i sposobów powołania uzupełnienia;
- przyjęto nowe terminy normatywne w zakresie mobilizacji i osiągania gotowości do działania oraz użycia jednostek wojskowych.

W systemie mobilizacyjnym jest kilka obszarów, w których dotychczasowe regulacje prawne są powodem komplikacji w przygotowaniu oraz przeprowadzeniu procesu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Zasygnalizuję tylko wybrane problemy istotne ze względu na zabezpieczenie tego procesu.

Pierwszy problem to trudności z uruchomieniem przedsięwzięć związanych z zarządzaniem mobilizacji skrytej. Istotą problemu skrytej realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych są różne zapisy zawarte w Konstytucji RP oraz w Ustawie o powszechnym obowiązku obrony. Artykuł 136 Konstytucji RP określa, że Prezydent RP zarządza powszechną lub częściową mobilizację. Natomiast nie ma tu zapisu o konieczności jej ogłoszenia, czyli podania tego faktu do publicznej wiadomości. Zarządzenie mobilizacji powoduje w konsekwencji powołanie do sił zbrojnych uzupełnień mobilizacyjnych. Nato-

¹¹ Rozporządzenie RM z dnia 5.02.2002 r. w sprawie świadczeń na rzecz obrony (Dz.U. z dnia 6.03.2002 r. nr 18, poz. 168).

miast Ustawa o powszechnym obowiązku obrony w wielu miejscach posługuje się pojęciem ogłoszenia mobilizacji i tu jest ta nieścisłość w interpretacji zarządza – ogłasza. Jeśli ogłasza to nakazuje upublicznienie tego faktu i powoduje to niemożliwość prowadzenia mobilizacji skrytej – trybie nakazowym. Powyższa, niewielka wydawałoby się różnica, pociąga za sobą duże konsekwencje, bowiem nie zezwala na doręczenie dokumentów powołania żołnierzom rezerwy przez organy administracji publicznej w czasie prowadzenia mobilizacji skrytej – w trybie nakazowym, gdyż artykuł 60 ustęp 4 posiada zapis *”... zorganizowanie doręczenia kart powołania w razie ogłoszenia mobilizacji należy do wójtów i starostów”*. Można to interpretować, że aby uruchomić mobilizację należy ją ogłosić, czyli ujawnić ten fakt. Stąd wynika wniosek, iż we wszystkich dokumentach prawnych powinien być jednakowy zapis „zarządzenie mobilizacji” pozostawiając organom wykonawczym decyzję o sposobie jej prowadzenia.

Kolejny problem dotyczy czasu wykorzystania osób i przedmiotów przeznaczonych do realizacji zadań w ramach świadczeń osobistych i rzeczowych. Problem ten powstał w momencie wydłużenia czasu normatywnego przeznaczonego na mobilizacyjne rozwinięcie jednostek. Przepisy ustawy o powszechnym obowiązku obrony w zakresie norm czasowych dotyczących wykorzystania świadczeń stanowią, że osoby wyznaczone do realizacji świadczeń osobistych możemy wykorzystywać w czasie pokoju zaledwie przez 12 godzin (art. 201, ust. 1), w stosunku do osób obsługujących i dostarczających przedmioty świadczeń rzeczowych do 48 godzin, a w związku z ćwiczeniami wojskowymi do 7 dni. Natomiast w czasie mobilizacji i wojny, jednorazowo przez 7 dni. Te czasy są dostosowane do okresu, kiedy uzupełnienia mobilizacyjne powoływane były do jednostek wojskowych w krótkim czasie do 12 godzin.

W świetle aktualnych terminów zakończenia mobilizacji jednostek, aby świadczenia te można było swobodnie wykorzystać do prac, do których ustawodawca ich przewidywał, normatywy powyższe powinny być wydłużone do kilkunastu dni, gdyż pozostawienie ich takimi, jakie są obecnie, spowoduje, że korzystanie z tych świadczeń będzie znikome. Zadania procesu mobilizacyjnego będą musiały być realizowane tylko w oparciu o siły jednostek mobilizujących oraz o żołnierzy powołanych w ramach mobilizacyjnych rzutów alarmowych.

Następny problem jest związany z zabezpieczeniem warunków do doręczenia dokumentów powołania żołnierzom rezerwy powoływanym do sił zbrojnych w trybie natychmiastowego stawiennictwa poza godzinami pracy urzędów pocztowych. Artykuł 70 ustęp 7 Ustawy o powszechnym obowiązku obrony stanowi jednocześnie, że *„karty powołania w uzasadnionych przypadkach mogą być doręczone o każdej porze doby”*, co należy rozumieć, że również poza godzinami pracy urzędów pocztowych, nie wyłączając dni świątecznych.

W rozporządzeniu ministrów Spraw Wewnętrznych i Administracji, Obrony Narodowej oraz Infrastruktury z dnia 5 lipca 2002 r., w sprawie trybu doręczania kart powołania i rozplakatowania obwieszczeń o stawieniu się osób do czynnej służby wojskowej (Dz.U. z dnia 1.08.2002 r.). Rozdział 4. Doręczanie kart powołania przez pocztę w trybie szczególnym § 12.1. Poczta doręcza karty powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych, przeprowadzanych w trybie natychmiastowego stawiennictwa oraz do czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, w przypadkach przekazania ich przez wojskowego komendanta uzupełnień.

W nowelizowanej ustawie o powszechnym obowiązku obrony powinny znaleźć się poprawne uregulowania wspomnianych nieprawidłowości,

a także paragrafy motywujące obywateli do brania udziału w zabezpieczeniu obronności Polski.

- 4) **uwarunkowania społeczne** oceniane są obecnie przez wysoki stopień aprobaty społecznej dla wojska, słabnie natomiast motywacja do służby wojskowej i znoszenia jej trudów oraz dyspozycyjności. Tendencja ta może się nasilać w nadchodzących latach. Nie jest stały poziom poparcia społecznego udziału polskich żołnierzy w misjach międzynarodowych. Negatywnym zjawiskiem w świetle nowych wymogów obronności, w szczególności wynikających ze złożoności techniki wojskowej, jest niski poziom wykształcenia poborowych, i tak w 2001 r. wśród osób stających do poboru wykształcenie średnie miało – 4,3% , zawodowe – 37%, podstawowe 56,4% oraz niepełne podstawowe – 1,7%.. Źle przedstawia się także stan zdrowia ludzi stających do poboru, bo aż 27% posiada różne schorzenia, a wśród nich 32% stanowią choroby psychiczne i 15% choroby wzroku. Bardzo niski jest również stan przeszkolenia osób przenoszonych do rezerwy, głównie osób z wyższym wykształceniem, którzy w ogóle w ostatnich latach nie odbywają przeszkolenia wojskowego.

Ogólny stan zasobów rezerw wynosi w Polsce 7.192.196 osób, co stanowi ok. 18% ludności kraju. Na potrzeby obronne można wykorzystać ok. 2 mln 900 tys. żołnierzy rezerwy.

Występujący obecnie wysoki poziom przyzwolenia społecznego w zakresie realizowanej polityki obronnej, może ulec zmianie z powodów zetknięcia się z wymogami i ograniczeniami, jakie nakładają na nas zobowiązania sojusznicze, oznacza to zwiększenie wydatków na cele obronne, udział w realizacji zadań poza krajem oraz trudna sytuacja załóg przedsiębiorstw przemysłu obronnego.

W najbliższych latach w Polsce będzie miał miejsce wielki w skali europejskiej przyrost liczby ludności w wieku produkcyjnym. A także systema-

tyczny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Fakty te pociągną za sobą konieczność ponoszenia zwiększonych nakładów na tworzenie miejsc pracy oraz na zabezpieczenie materialne społeczeństwa.

- 5) **uwarunkowania zewnętrzne** głównie wynikają z zobowiązań sojusznicych NATO, lecz na system mobilizacyjny sił zbrojnych bezpośrednio nie wpływają ponieważ państwa – członkowie NATO tworzą i wykorzystują narodowe systemy mobilizacyjne.
- 6) **uwarunkowania ekonomiczne** bezpośrednio rzutują na obronność państwa, w tym na system mobilizacyjny sił zbrojnych. Przejawiają się one w słabym szkoleniu żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową jako przyszłe zasoby rezerw osobowych. Braki w szkoleniu wynikają z niedofinansowania tych zamierzeń. Dalszą konsekwencją jest nieorganizowanie ćwiczeń mobilizacyjnych z powołaniem żołnierzy rezerwy i pobraniem środków transportowych z gospodarki narodowej. Ograniczenie limitów finansowych na szkolenie żołnierzy rezerwy oraz przeszkalanie absolwentów szkół wyższych spowodowało utrzymanie wyszkolonych rezerw będących na granicy wystarczalności mobilizacyjnej. Wreszcie braki w uzbrojeniu i sprzęcie bojowym odpowiadającym standardom NATO.

Uwarunkowania ekonomiczne to również zasoby mobilizacyjne, które można podzielić na dwie grupy: materialne i niematerialne. Zasoby materialne to budynki koszarowe i magazynowe, urządzenia, materiały na zapasach mobilizacyjnych oraz finanse sił zbrojnych, czy poszczególnych jednostek wojskowych.

Zasoby niematerialne to umiejętności dowódców w kierowaniu procesem mobilizacyjnym. Profesjonalne przygotowanie osób funkcyjnych organizujących i uczestniczących w procesie mobilizacyjnym sił zbrojnych.

- 7) **zagrożenia oddziałujące na system mobilizacyjny** można ująć w cztery zasadnicze grupy:

- społeczno-ekonomiczne;
- z ukrycia – głównie terroryzm i działania dywersyjne;
- ekologiczne;
- militarne, do których przygotowany był i nadal będzie system mobilizacyjny sił zbrojnych.

Trzy pierwsze zagrożenia stanowią pewne nowum dla mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych. Bowiem dotychczas reagowały na powyższe zagrożenia inne siły, głównie niemitarne. Obecnie nastąpiło przewartościowanie i siły zbrojne będą uczestniczyły w zmniejszeniu tego typu zagrożeń.

8) wizja i misja systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych¹². Racjonalny cykl działania w określonym systemie obejmuje: potrzeby, wizję, cel, zadania i strukturę systemu.

Potrzeby stanowią zasadniczą przyczynę istnienia i funkcjonowania systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych. Do głównych potrzeb tego systemu należy zgromadzenie odpowiedniej liczby żołnierzy rezerwy, środków transportowych i maszyn oraz zapasów logistycznych w gospodarce narodowej i w siłach zbrojnych.

Wizja systemu mobilizacyjnego będzie stanowiła jego ogólną koncepcję polegającą na:

- określeniu celu, założeń i sprecyzowaniu zasad tego systemu;
- przeanalizowaniu otoczenia bliższego i dalszego;
- spenetrowaniu „wnętrza” systemu mobilizacyjnego przez określenie:

¹² Wizja – opis wizerunku (systemu, jednostki, przedsiębiorstwa) w stosunku do odległej przyszłości, przedstawiający wynik rozwoju przy założeniu możliwie najlepszych uwarunkowań i zgodnie z nadziejami oraz oczekiwaniami kierownictwa.

Misja określa ogólny kierunek rozwoju systemu, jednostki, przedsiębiorstwa i jest skierowana na działania wewnętrzne, jak i zewnętrzne.

Penc J., Strategia zarządzania, wyd. Placet – Agencja Wydawnicza, 1999 r.

- liczebności żołnierzy rezerwy stanowiących potrzeby mobilizacyjne sił zbrojnych,
 - włączenia tej liczby żołnierzy rezerwy, środków transportowych i maszyn do wojennego składu sił zbrojnych,
 - składu organizacyjnego podsystemu uzupełniania sił zbrojnych na czas wojny,
- określeniu spodziewanych rezultatów funkcjonowania systemu mobilizacyjnego w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Misja systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych stanowi zespół skoordynowanych i dostosowanych do sytuacji sił zbrojnych oraz ich otoczenia, sposobów osiągania celu zasadniczego jakim jest bezkolizyjne rozwinięcie sił zbrojnych do ustalonego etatu na czas wojny. Misja powinna zawierać ogólne informacje o przygotowaniu i funkcjonowaniu systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych RP w obszarze:

- zdefiniowania działania systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych;
- określenia głównego celu działania na bliższy i dalszy horyzont czasowy;
- ukierunkowania strategii działania mobilizacji sił zbrojnych z wyakcentowaniem priorytetów i możliwości ich urzeczywistnienia w czasie kryzysu oraz wojny.

Cel systemu mobilizacyjnego można i należy określić, ten najodleglejszy (końcowy) polegający na możliwościach kilkakrotnego powiększenia sił zbrojnych w stosunku do etatu pokojowego. Inaczej jest to zamiar działania dowództw i sztabów w zakresie ilościowego i jakościowego powiększenia sił zbrojnych. Wynika on z samej istoty systemu mobilizacyjnego, który kreuje przechodzenie ich ze struktur pokojowych na wojenne, kiedy zaistnieje taka potrzeba.

Kolejny element – **rozwój** oznacza wprowadzenie do systemu mobilizacyjnego nowych elementów, poprawienie jakości jego funkcjonowania przez dokonanie zmian w strukturach organizacyjnych. Rozwój jest przede wszystkim zjawiskiem ilościowym i jakościowym systemu mobilizacyjnego – wynika to z definicji¹³.

Zadania realizowane przez siły zbrojne w ramach systemu mobilizacyjnego to:

- 1) dopełnić istniejące jednostki wojskowe do pełnych etatów wojennych;
- 2) od nowa rozwinąć określoną liczbę jednostek wojskowych na bazie wydzielonych załączków mobilizacyjnych;
- 3) zabezpieczyć rozwijane jednostki wojskowe pod względem uzupełnienia w stan osobowy, środki transportowe, maszyny i potrzeby materiałowe – to ostatnie zadanie będą realizowały organy administracji wojskowej, publicznej i jednostki organizacyjne gospodarki narodowej.

Struktura systemu mobilizacyjnego obejmuje: strukturę podmiotową, przedmiotową i funkcjonalną – szczegółowe wyznaczniki tych struktur – str. 103–105 książki J. Wojnarowskiego pt. Mobilizacja Sił Zbrojnych RP, wyd. Bellona 2000 r.

Ta krótka charakterystyka wyznaczników systemu mobilizacyjnego pozwala dokonać analizy i oceny słabych oraz mocnych ogniw tego systemu. Ocenie będą podlegały następujące składniki (załącznik 10):

- 1) **teoria systemu mobilizacyjnego**, a w niej:
 - przedmiot badań obejmujący „przejście” sił zbrojnych ze struktur pokojowych na wojenne lub „powiększenie”, a raczej możliwości kilkakrotnego

¹³ „Istota systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych polega na ustalonym zakresie zaplanowanych przekształceń w strukturze organizacyjnej i składzie bojowym oraz stanie liczebnym sił zbrojnych na okres wojny ...” — patrz J. Wojnarowski, Mobilizacja Sił Zbrojnych RP, Bellona 2000 r. str. 92.

powiększenia sił zbrojnych na czas wojny. W przedmiocie badań systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych brak jest odpowiednio wypracowanych metod i narzędzi badawczych dotyczących obliczenia (zaprognozowania) liczebności sił zbrojnych na czas pokoju i wojny. Głównym ograniczeniem są tu możliwości państwa w utrzymaniu odpowiedniej liczebności sił zbrojnych w czasie pokoju, a następnie ograniczone możliwości kadrowe, sprzętowe i logistyczne w liczebnym ich zwielokrotnieniu na czas wojny¹⁴;

- stan wiedzy o systemie mobilizacyjnym sił zbrojnych był i jest determinowany przez organizację szkolenia mobilizacyjnego, które w wyższych szkołach oficerskich sprowadzało się do zapoznania z problemami utrzymania gotowości mobilizacyjnej w jednostkach wojskowych, a w akademiach wojskowych jedynie ASG WP, następnie AON posiadała specjalistyczną strukturę organizacyjną – Katedrę Organizacji i Mobilizacji Wojsk (od 2001 roku Zakład Organizacji i Mobilizacji), która w szerokim zakresie, na wszelkich studiach i kursach prowadziła działalność dydaktyczną w przedmiocie kształcenia „organizacja i mobilizacja wojsk”.

Wiodącym ośrodkiem dydaktycznym było działające od 1977 roku Centrum Doskonalenia Kadr w Łodzi¹⁵, ukierunkowane na kształcenie kadry zawodowej i pracowników wojska zatrudnionych w organach administracji wojskowej (WSzW i WKU) oraz osób zajmujących się problematyką mobilizacyjną w jednostkach wojskowych. W tych instytucjach tworzyła się i rozwijała teoria mobilizacji wspierana przez merytorycznych oficerów Sztabu Gen. WP.

¹⁴ Doświadczenia historyczne dowiodły, że siły zbrojne w Polsce mogły być powiększone:

- W II RP 1 : 5,3 raza w stosunku do etatu wojennego (czyli z 283 tys. żołnierzy w czasie pokoju do ponad miliona żołnierzy na czas wojny);
- po drugiej wojnie światowej zakładano realne powiększenie jak 1 : 3,6, średnio na przestrzeni 44 lat (1951 – 1995).

¹⁵ CDK w Łodzi rozwiązane zostało w 1989 r. Zadania realizowane przez Centrum zostały scedowane na ASG WP w zakresie prowadzenia dwóch kursów i zaocznego studium oraz na WSO im. S. Czarnieckiego w Poznaniu, tworząc tam Zakład Administracji Wojskowej i Mobilizacji.

Oceniając stan wiedzy o systemie mobilizacyjnym należy zaznaczyć, iż średnio 90% oficerów zakwalifikowanych na studia w ASG WP (AON) nie posiadało podstawowej wiedzy instrukcyjnej, nie mówiąc o wiedzy dotyczącej teorii systemu mobilizacyjnego. Należy sądzić, potwierdzały to prowadzone kontrole przez Sztab Gen. WP, że absolwenci akademii byli dobrze przygotowani do sterowania procesem mobilizacyjnym w jednostkach wojskowych, a obejmujący stanowiska szefów sztabów w jednostkach, byli specjalistycznie przeszkalani na krótkoterminowych kursach organizowanych przez dowództwa okręgów wojskowych.

- struktura systemu mobilizacyjnego stanowi jakby trzy płaszczyzny jego funkcjonowania obejmująca działalność w okresie pokoju, polegającą na przygotowaniu całego systemu do funkcjonowania; druga płaszczyzna to okres kryzysu, kiedy założenia systemu mobilizacyjnego mogą być urzeczywistniane w praktycznych poczynaniach w określonym lub pełnym wymiarze, zależało to będzie od skali zagrożenia bezpieczeństwa państwa i trzecia płaszczyzna to funkcjonowanie systemu mobilizacyjnego w czasie konfliktu militarnego, czy też wojny, polegające na uzupełnianiu ubytków wojska spowodowanych działaniami zbrojnymi;
- potencjał naukowy systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych obejmuje: instytucje, na dzień dzisiejszy pozostaje jedynie Zakład Organizacji i Mobilizacji AON oraz Zakład Administracji Wojskowej i Mobilizacji w Poznaniu przy Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych¹⁶ oraz kadry naukowe i zaplecze. Jeśli idzie o kadry naukowe czynnie uczestniczące w pracach badawczych to są one zlokalizowane w następujących instytucjach:
 - ZOiM Akademii Obrony Narodowej – 4 oficerów,

¹⁶ Może być on przeniesiony do Wrocławia po likwidacji WSO w Poznaniu i wchodzić w skład struktury organizacyjnej WSOWLąd.

– ZAWiM WSO Poznań	– 2 oficerów
– Sztab Gen. WP	– 5 oficerów
– Departamenty MON	– 2
– Dep. Obrony MZiOS	– 1
– Redakcja MW i BI	– 1

Razem 15 naukowców, w tym 2-ch profesorów i 13-tu doktorów tej specjalności naukowo-badawczej.

Zaplecze naukowo-badawcze stanowią:

– książki – prof. J. Babuli i prof. J. Wojnarowskiego	
– rozprawy habilitacyjne	– 1
– rozprawy doktorskie	– 23
– dzieła zwarte w ramach akademickich tematów badawczych (MOB-ROZ, KAPPA, MOB-SOP, GOP, SMOB)	– 11
– dzieła zwarte opracowane przez zespoły oficerów Sztabu Gen. WP	– 6
– publikacje w Myśli Wojskowej, jawnej i tajnej oraz Zeszytach Naukowych ASG WP, AON, WSO w Poznaniu, a także referaty w periodykach wiedzy wojskowo-obronnej.	

Zaplecze naukowo-badawcze stanowi pokaźny dorobek i rozwój myśli mobilizacyjnej, szczególnie w latach 90-tych i pierwszych latach XXI wieku.

Reasumując należy z uznaniem stwierdzić, że teoria systemu mobilizacyjnego jest mocną jego stroną, z wyjątkiem dokładniejszego opracowania metodyki badań tego, jakże złożonego systemu, który swoje umocowanie posiada w ogniwach administracji publicznej oraz jednostkach organizacyjnych gospodarki narodowej.

2) **planowanie mobilizacyjne** w siłach zbrojnych stanowi podstawę do urzeczywistnienia systemu. Dane wyjściowe do planowania mobilizacyjnego są bardzo trudne do określenia, ponieważ obejmują one stabilną strukturę organizacyjną, liczebność i wyposażenie sił zbrojnych czasu pokoju. To pierwszy krok, a drugi krok to zakładana struktura organizacyjna, liczebność i wyposażenie sił zbrojnych na czas wojny, na podstawie tych dwóch danych, w miarę realnych, można wypracować koncepcję mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych oraz określić zadania mobilizacyjne uwzględniając kategorie jednostek wojskowych czasu pokojowego oraz podzielenie ich na odpowiednie zestawy mobilizacyjne.

Słabą stroną w planowaniu mobilizacyjnym jest niestabilność struktur organizacyjnych sił zbrojnych oraz braki w logistycznym zabezpieczeniu procesu mobilizacyjnego. Mocną stroną jest duże doświadczenie poszczególnych sztabów i dowództw realizujących to przedsięwzięcie.

3) **zarządzanie zasobami rezerw osobowych na potrzeby mobilizacyjne i wojenne** należy rozpocząć od analizy liczby poborowych odbywających zasadniczą służbę i służbę kandydacką oraz czas odbywania tej służby. Otóż na znaczącą liczbę osób stających do poboru (ponad 300 tysięcy w każdym roku) ok. 70% jest zdolnych do odbywania zasadniczej służby wojskowej, a odbywają tę służbę tylko nieliczni 30 – 35%, tj. 70 – 80 tysięcy. Tu załamuje się konstytucyjny obowiązek obrony Ojczyzny (art. 85 Konstytucji RP) oraz art. 4 pkt. 1 Ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP z dnia 21 listopada 1967 roku. Przy tak niskim poziomie odbywania zasadniczej służby wojskowej problematyczne staje się gromadzenie zasobów rezerw osobowych na potrzeby mobilizacyjne i wojenne. Badania wykazują, iż po dwóch – pięciu latach po odbyciu zasadniczej służby wojskowej ubywa z zasobów rezerw wyszkolonych od 10 – 15% żołnierzy.

Kolejne problemy dotyczące zarządzania zasobami rezerw osobowych to nadawanie przydziałów mobilizacyjnych, szkolenie żołnierzy rezerwy oraz wykorzystanie nadwyżek pomobilizacyjnych. Wszystkie one stanowią słabą stronę systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych. Szkolenie żołnierzy rezerwy załamało się już pod koniec lat dziewięćdziesiątych, kiedy to ograniczono organizowanie ćwiczeń mobilizacyjnych i całkowicie zaniedbano przeszkolenia absolwentów szkół i uczelni wyższych w ramach SPR z wyjątkiem ochotników, którzy corocznie odbywają szkolenie w liczbie ok. 200 absolwentów.

Potrzeby szkolenia żołnierzy rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych w skali roku wynoszą ok. 12 tysięcy, a limity przyznane np. na rok 2002 wynoszą tylko 350 osób. W praktyce co trzydziesty żołnierz rezerwy odbędzie przeszkolenie. Jest to sytuacja niekorzystna, ale prawdziwa. Nie lepiej przedstawia się problem związany z organizacją zagospodarowania nadwyżek pozostających po zakończeniu mobilizacji sił zbrojnych. Ocenia się, że nadwyżka ta może stanowić ok. 100 tys. żołnierzy rezerwy różnych specjalności wojskowych, dla których brak umundurowania oraz wyposażenia, a także warunków do zakwaterowania.

- 4) **kierowanie mobilizacyjnym rozwijaniem sił zbrojnych** obejmuje kilka ważkich problemów, do których należy zaliczyć: organizację alarmowania i łączności w siłach zbrojnych, a zwłaszcza w poszczególnych jednostkach wojskowych; sposób uruchomienia mobilizacji; organizację doręczania dokumentów powołania (tzw. akcje kurierskie); organizację uzupełnienia jednostek wojskowych (wcielenia przybyłych żołnierzy rezerwy i przyjęcie środków transportowych i maszyn oraz urządzeń z gospodarki narodowej)¹⁷. Problem kierowania mobilizacyjnym rozwijaniem sił zbrojnych jest mocną stroną systemu, kiedy nie uwzględniamy mogących wystąpić zakłóceń tego

¹⁷ Problem stanowią marki i tonaż środków transportowych oraz ich dostosowanie do eksploatacji w siłach zbrojnych.

procesu. Zakłócenia mogą dotyczyć naruszenia systemu łączności, obez-
władnienia lub zniszczenia niektórych organów administracji wojskowej lub
publicznej zabezpieczających uzupełnianie jednostek wojskowych. Zniszcze-
nie zgromadzonych zapasów mobilizacyjnych, czy też uszkodzenie obiektów
komunikacyjnych w terenie, powodujące opóźnienie w dowozie rezerw oso-
bowych. Nad prawidłowym przebiegiem mobilizacji sił zbrojnych czuwają
nieetatowe zespoły kierowania tym procesem na poszczególnych szczeblach
dowodzenia.

- 5) **zabezpieczenie mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych** sprowadza się
do trzech zasadniczych przedsięwzięć. Po pierwsze do planistyczno-organi-
zacyjnego zabezpieczenia mobilizacji przez terenowe organy administracji
wojskowej (WSzW, WKU) i publicznej, głównie szczebla samorządowego –
gminy i powiatu. Po drugie do logistycznego zabezpieczenia w materiały
zgromadzone w wojskach i w rezerwach państwowych. Po trzecie do bojo-
wego zabezpieczenia procesu mobilizacji przez same jednostki realizujące
zadania mobilizacyjne i częściowe przez siły Policji.

W praktyce problem zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbroj-
nych jest dobrze zorganizowany, chociaż pewnym niedomaganiem jest aktu-
alność przepisów prawnych dotyczących wojska i administracji publicznej.

- 6) **uzupełnianie sił zbrojnych w toku prowadzonych działań** obejmuje pro-
jektowanie podsystemu wojennego uzupełniania wojsk i jest to problem
obecnie aktualny, czyli na etapie teoretycznych przemyśleń. Następnym
etapem jest organizacja rozwijania elementów tego podsystemu w terenie
oraz przyjmowanie uzupełnień z zasobów gospodarki narodowej i ich roz-
dział do walczących wojsk. Powyższy problem na dziś nie jest rozwiązany,
a co dopiero mówić o jego wdrożeniu. Stąd też jest to słaba strona systemu
mobilizacyjnego sił zbrojnych.

Mocne i słabe strony systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych przedstawia poniższe zestawienie

Mocne strony	PROBLEM	Słabe strony
1.1. Struktura systemu mobilizacyjnego 1.2. Stan zaplecza naukowo-badawczego	1. TEORIA SYSTEMU MOBILIZACYJNEGO <i>slaba strona systemu mobilizacyjnego</i>	1.1. Stan wiedzy o systemie wśród kadry jednostek wojskowych 1.2. Rozwój potencjału naukowo-badawczego 1.3. Metodyka prowadzenia badań problemów systemu, często interdyscyplinarnych
2.1. Duże doświadczenie w planowaniu 2.2. Przejrzystość i czytelność dokumentów planistycznych 2.3. Elastyczność planowania wyrażona w sposobach i wariantach prowadzenia mobilizacji	2. PLANOWANIE MOBILIZACYJNE W SZ <i>mocna strona systemu mobilizacyjnego</i>	2.1. Niestabilność struktur organizacyjnych sił zbrojnych w czasie „P” 2.2. Braki w planowaniu logistycznego zabezpieczenia mobilizacji
3.1. Duża liczebność zgromadzonych zasobów rezerw osobowych: – 300.000 ofic. i chor. – <u>6.831.913 pdf i szer.</u> 7.131.913 żołnierzy z tego na potrzeby sił zbrojnych: – 255.693 ofic. i chor. – <u>4.380.189 pdf. i szer.</u> 4.635.882 żołnierzy rezerwy (Dane z 1.01.2001 r.)	3. ZARZĄDZANIE ZASOBAMI REZERW OSOBOWYCH SZ <i>slaba strona systemu mobilizacyjnego</i>	3.1. Problemy związane z odbywaniem zasadniczej służby wojskowej przez poborowych i absolwentów uczelni (szkół) wyższych 3.2. W minimalnym zakresie realizowane szkolenie żołnierzy rezerwy 3.3. Brak możliwości zagospodarowania licznych nadwyżek mobilizacyjnych 3.4. Reorganizacja ogniw administracji wojskowej

<p>4.1. Organizacja alarmowania i łączności</p> <p>4.2. Wielopłaszczyznowe możliwości doręczenia dokumentów powołania (wcześniejsze ich deponowanie)</p> <p>4.3. Zorganizowane i dobrze działające (nieetatowe) zespoły kierowania mobilizacją</p>	<p>4. KIEROWANIE SYSTEMEM MOBILIZACYJNYM SZ</p> <p><i>mocna strona systemu mobilizacyjnego</i></p>	<p>4.1. Przyjęcie środków transportowych, maszyn, środków powietrznych i ich dostosowanie</p> <p>4.2. Wystąpienie zakłóceń w przebiegu mobilizacji</p>
<p>5.1. Zorganizowane zabezpieczenie dosyłania rezerw przez TOAW</p> <p>5.2. Dobrze działające bojowe zabezpieczenie mobilizacji (osłona i ochrona miejsc prowadzenia mobilizacji)</p>	<p>5. ZABEZPIECZENIE MOBILIZACYJNEGO ROZWINIĘCIA SZ</p> <p><i>mocna strona systemu mobilizacyjnego</i></p>	<p>5.1. Niedomagania i brak w logistycznym zabezpieczeniu mobilizacji wojsk</p>
<p>6.1. Brak konkretnych założeń organizacyjnych nowego podsystemu uzupełniania</p>	<p>6. UZUPEŁNIANIE SIŁ ZBROJNYCH W CZASIE DZIAŁAŃ</p> <p><i>slaba strona systemu mobilizacyjnego</i></p>	<p>6.1. Brak konkretnych założeń organizacyjnych nowego podsystemu uzupełniania</p> <p>6.2. Znikome możliwości praktycznego sprawdzenia funkcjonowania podsystemu wojennego uzupełniania</p> <p>6.3. Brak oceny mogących powstać strat w stanie osobowym i sprzęcie</p>

Zestawienie mocnych i słabych stron systemu mobilizacyjnego pozwala łatwiej sformułować cele przyszłego działania i dokonania identyfikacji poprawy istniejącego stanu rzeczy. Analizując mocne i słabe strony uzyskuje się czas niezbędny do przygotowania odpowiednich poczynań organizacyjnych i wykonawczych, mających na celu wyeliminowanie słabych ogniw w systemie mobilizacyjnym.

Konieczność sporządzania okresowej analizy mocnych i słabych stron wynika stąd, że stale zmieniają się warunki prowadzenia mobilizacji i otoczenie systemu mobilizacyjnego.

Okresowa analiza pozwala przystąpić do pracowania planu modernizacji systemu, uwzględniając w nim priorytety.

2.3. Tworzenie koncepcji systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP

Punktem wyjścia do opracowania planów mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych (rodzajów sił zbrojnych i wojsk) oraz planów osiągania wyższych stanów gotowości bojowej jednostek wojskowych, powinna być k o n c e p c j a¹⁸ funkcjonowania systemu mobilizacyjnego.

Koncepcję tworzy się przede wszystkim na podstawie obserwacji praktyki, a głównie tych rozwiązań, które sprawdzają się w praktyce. Koncepcja systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych ma stanowić centralny element funkcjonowania wojsk, łącząc w sobie cele, zamierzenia i sposoby realizacji tych zamierzeń. Powinna ona być tworzona o następujące przemyślenia:

- 1) analizę aktualnego stanu funkcjonowania systemu mobilizacyjnego i perspektywę jego doskonalenia – wizję. Analizę tę należy prowadzić oceniając

¹⁸ Koncepcja:

- ogólne ujęcie systemu,
- obmyślony sposób działania,
- jakość myślenia prowadząca do sprawnego działania.

poszczególne składniki systemu mobilizacyjnego, w tym ich mocne i słabe strony. Przy uwzględnieniu omawianego już otoczenia;

- 2) identyfikację końcowego celu systemu mobilizacyjnego z możliwościami jego realizacji (czyli odpowiedniego powiększenia sił zbrojnych na czas wojny);
- 3) tworzenie nowych elementów systemu, które w oparciu o posiadany potencjał ludzki, rzeczowy oraz finansowy pozwolą sprawniej osiągnąć cel zadaniowy → mobilizacyjne rozwijanie sił zbrojnych na czas wojny. Przykładem mogą być wypracowane standardy systemu mobilizacyjnego (załącznik 11);
- 4) sformułowanie i wdrożenie takiego sposobu (wariantu mobilizacyjnego rozwijania wojsk), który pozwoli bezkolizyjnie rozwijać poszczególne jednostki wojskowe (wojska) zgodnie z potrzebami operacyjnymi w trzech wyraźnie oddzielonych etapach
 - pierwszy etap dotyczący walki z przeciwnikiem w sferze informacyjnej oraz osłony państwa przez oddziaływanie z powietrza. Do wykonania tego zadania należałoby rozwinąć polowy system dowodzenia, siły rozpoznawcze i WRE, jednostki osłony granicy oraz siły systemu obrony powietrznej;
 - w drugim etapie należy zapewnić możliwość odparcia uderzenia lądowego. Do wykonania tego zadania należy rozwinąć siły reagowania i ewentualnie siły pierwszego rzutu operacyjnego;
 - w trzecim etapie rozwinąć zasadnicze siły w tym wojska drugiego rzutu oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia;
- 5) uaktywnienie procesów zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych, w tym uruchomienia systemu lub jego części, zabezpieczenie logistyczne i bojowe;

6) prowadzenie kontroli funkcjonowania systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych, polegającej na pomocy przełożonych przy opracowywaniu nowych planów mobilizacyjnych (osiągania wyższych stanów gotowości bojowej, porównywanie założeń centralnego planu mobilizacyjnego sił zbrojnych z jego odpowiedzialnymi wykonawcami oraz prowadzenie kontroli wewnętrznej zapewniającej prawidłową organizację wykonania zadań mobilizacyjnych w wojskach i poszczególnych jednostkach wojskowych, a także prowadzenie bieżącej analizy zmian w systemie mobilizacyjnym.

Sformułowana koncepcja systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych w oparciu o przedstawione problemy (przemyslenia) charakteryzuje się następującymi cechami:

- otwartością polegającą na zaufaniu jej twórców w stosunku do wykonawców i odwrotnie. Chodzi o to, aby korzystając z doświadczeń praktycznych funkcjonowania systemu mobilizacyjnego poprawić jego założenia teoretyczne;
- elastycznością zastosowanych rozwiązań do reagowania na wszelkie zaistniałe sytuacje kryzysowe państwa. System mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk ma zapewnić wielowariantowe reagowanie na rozwój sytuacji polityczno-militarnej, na zmieniającą się skalę napięć, falującą dynamikę kryzysu i narastające lub słabnące zagrożenia;
- kompleksowością funkcjonowania systemu mobilizacyjnego, począwszy od uruchomienia realizacji zadań mobilizacyjnych w jednostkach wojskowych przez ich zabezpieczenie w terenowych organach administracji wojskowej, do jednostek organizacyjnych administracji i gospodarki narodowej i z powrotem do jednostek wojskowych, czyli do wyjścia;
- kreatywnością, polegającą na wskazaniu coraz to nowych, twórczych rozwiązań do poszczególnych elementów systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych.

Składniki koncepcji wsparte charakterystycznymi cechami, pozwalają na dokonywanie bieżącej oceny funkcjonowania systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych i na wypracowanie oraz wnoszenie zmian do poszczególnych jego elementów, co w konsekwencji powinno przyczynić się do pożądaných oczekiwań.

2.4. Wnioski

- ▶ Przyporządkowanie problemów mobilizacyjnych trzem sferom działalności (organizacyjnej, ilościowej i jakościowej) daje możliwość zobrazowania ich skali, zależności i możliwości współdziałania.
- ▶ Rozpatrywanie sprawności systemu mobilizacyjnego w ujęciu prakseologicznym (efektywności, ekonomiczności i etyczności) umożliwia odkrywanie przyczyn zależności w systemie.
- ▶ Analiza otoczenia systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych pozwala ocenić możliwości jego funkcjonowania oraz wykryć pojawiające się zagrożenia.
- ▶ Pogłębiona analiza składników systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych pozwala określić z jednej strony jego szanse i zagrożenia, a z drugiej strony mocne i słabe ogniwa w funkcjonującym systemie.
- ▶ Dobrze opracowana koncepcja systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych stanowi podstawę do opracowania planów mobilizacyjnych wojsk i planów osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej na szczeblach taktycznych.

3. WARUNKI I SPOSOBY URUCHOMIENIA ORAZ PROWADZENIA MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH

W celu uruchomienia mobilizacji sił zbrojnych muszą zaistnieć odpowiednie niekorzystne warunki, które naruszają normalność funkcjonowania struktur państwa. Są to warunki powodujące kryzys, które mogą mieć swoje podłoże w następujących trzech typach zjawisk:

- 1) pojawienie się sprzeczności polityczno-militarnych na tle ideologicznym, przeobrażeń ustrojowych, naruszenia swobód obywatelskich, napięć między państwami mających różne podłoże;
- 2) zaistnienie sprzeczności społecznych na podłożu gospodarczym, etnograficznym, demograficznym, religijnym, psychologicznym, socjologicznym i kulturowym;
- 3) powstanie sprzeczności biologicznych w postaci zagrożeń ekologicznych, chorób cywilizacyjnych, braku lub niemożliwości ochrony środowiska naturalnego.

Każde z tych zjawisk może stanowić przesłankę do pojawienia się sprzeczności w interesach i może doprowadzić do zaistnienia sytuacji kryzysowej o mniejszym lub większym zasięgu.

Kryzysy posiadają dwa wymiary, pierwszy dotyczy poznania istoty i przyczyn zaistniałej sytuacji, a drugi charakteryzuje głębokie zmiany, jakie mogą wystąpić w wyniku kryzysu w danej dziedzinie działalności państwa.

Współczesne kryzysy mogą pojawiać się głównie, chociaż nie tylko, w następujących sferach mających przemożny wpływ na bezpieczeństwo państwa: w sferze politycznej, społecznej, ekonomicznej, ekologicznej i militarnej. Ten ostatni rodzaj kryzysu interesuje nas z punktu widzenia obronnego, posiada swoją praprzyczynę w braku woli rozwiązania zaistniałej sytuacji. Jest to

sytuacja, w której występują zagrożenia dla priorytetowych wartości funkcjonowania struktur państwa, czy zerwania więzi społecznych. Kryzysy najczęściej posiadają kilka przyczyn z dominacją jednej z nich, która stanowi podłoże zaistniałego kryzysu, a jednocześnie jest punktem zwrotnym w danej sytuacji, ona to przeważa „szalę” na jedną, bądź drugą stronę.

Bezpośrednie zagrożenia kryzysowe mogą wynikać z sytuacji spowodowanych przez ukrytą lub jawną groźbę zastosowania przemocy. Celem takiej groźby może być dążenie do wymuszenia pożądanego zachowań politycznych i ustępstw. Kryzys polityczno-militarny, we wstępnej swojej fazie powoduje sprzeczności w interesach zwaśnionych stron, które powodują konflikty, a te z kolei mogą doprowadzić do walki, w tym zbrojnej. Narastanie kryzysu polityczno-militarnego dotyka sfery obronnej państwa, może ono spowodować uruchomienie przedsięwzięć mobilizacyjnych w siłach zbrojnych i w dziale gospodarczo-obronnym.

3.1. Wpływ sytuacji polityczno-militarnych (kryzysowych) na uruchomienie i prowadzenie mobilizacji wojsk

Polska mająca uregulowane traktatami stosunki ze wszystkimi państwami sąsiadującymi nie prowadzi żadnych sporów terytorialnych w otoczeniu sąsiedzkim, a zatem promuje tendencje współpracy regionalnej, zwłaszcza w ramach Trójkąta Weimarskiego, Grupy Wyszehradzkiej i Rady Morza Bałtyckiego. Poprawnie rozwijające się stosunki między państwami sąsiadującymi z Polską nie powinny zakłócić występujących niestabilności polityczno-ekonomicznych w Rosji. Innymi źródłami napięć w stosunkach międzynarodowych mogą być różnorodne właśnie etniczne i religijne, spory graniczne, masowe naruszanie praw człowieka, klęski naturalne oraz zapaści gospodarczo-cywilizacyjne.

Ponadto zagrożenia zewnętrzne dla Polski mogą pojawiać się w sferze napięć społeczno-politycznych i gospodarczych. Do najistotniejszych z nich, które mogą wpływać na uruchomienie mobilizacji sił zbrojnych należy zaliczyć:

- destabilizację polityki w państwach na wschód od Polski, prowadzoną przez polityczno-ekonomiczną i propagandową interwencję Rosji w sprawy wewnętrzne tych krajów;
- ciągły kryzys społeczny, polityczny i gospodarczy Rosji oraz brak perspektyw jego opanowania;
- częściową utratę światowego przywództwa Stanów Zjednoczonych, głównie w Europie;
- nierównomierny rozwój gospodarczy w państwach Unii Europejskiej i powstawanie lokalnych napięć na tle nacjonalistycznym;
- ekspansję islamu na obszarze południowo-wschodniej Europy;
- rozmieszczanie na danym obszarze sił zbrojnych w skali wykraczającej poza limity dopuszczane umowami międzynarodowymi;
- bezpośrednie naruszenie przestrzeni powietrznej, obszaru morskiego lub lądowych granic RP.

Jednak jednym z głównych zagrożeń dla Polski jest niestabilność polityczno-militarna na terenie Rosji i republik postradzieckich. Dążenie Rosji do odbudowy pozycji mocarstwa przez budowanie potęgi militarnej – posiadanie przekraczających limitów CFE-1A w siłach zbrojnych. Dążenie wielu sił polityczno-wojskowych Rosji do odtworzenia sfery wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej i ingerowanie w wewnętrzne sprawy krajów będących pod wpływem dawnego ZSRR oraz polityczne dyskutowanie niektórych powiązań gospodarczych, zwłaszcza w zakresie zapotrzebowania Polski w surowce energetyczne jak ropa naftowa i gaz ziemny. Kolejną sferą zagrożeń dla Polski jest niestabilna sytuacja polityczno-gospodarcza związana z autorytarną władzą

prezydenta. Fakt ten prowadzi do izolacji międzynarodowej tego państwa oraz do pogłębiania kryzysu gospodarczego i degradacji socjalnej społeczeństw. Fakty te sprzyjają rozwojowi środowisk przestępczych i mafijnych, które "przeciekają" na teren Polski. Bezpośrednim zagrożeniem dla Polski może być integracja polityczno-wojskowa Rosji i Białorusi oraz roszczenia dotyczące korytarza do Obwodu Kaliningradzkiego przez Polskę.

Zagrożeniem, którego tak bezpośrednio nie widać, to niepewna sytuacja polityczno-wojskowa oraz ekonomiczna, a także brak wewnętrznej stabilizacji, warunkujących powodzenie rosyjskich reform gospodarczych. Fakt ten przenosi się również na naszą gospodarkę.

Niebezpiecznym zjawiskiem dla naszego Państwa i Sił Zbrojnych jest dążenie niektórych sił politycznych Rosji do odtworzenia sfery wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej i ingerencja w wewnętrzne sprawy naszego kraju oraz polityczne dyskutowanie niektórych powiązań gospodarczych, zwłaszcza zaopatrzenie Polski w surowce energetyczne, takie jak ropa naftowa i gaz ziemny.

Za najbardziej realne zagrożenie uznano trwające i nowe lokalne konflikty zbrojne w bezpośrednim sąsiedztwie Republik Rosji, a także rozprzestrzenianie się broni masowego rażenia, technologii ich produkcji i środków przenoszenia. Utrzymywanie w pobliżu granic NATO na terenie Rosji silnych zgrupowań wojsk może stanowić militarne zagrożenie, nawet w przypadku braku agresywnych zamiarów Rosji. Przykładem takim jest Okręg Kaliningradzki, gdzie zgromadzony został duży potencjał wojsk mających możliwości dokonania interwencji zbrojnej na cały obszar naszego kraju oraz desantu morskiego na nasze wybrzeże.

Rozwój integracji polityczno-wojskowej Rosji i Białorusi to poważne i bezpośrednie zagrożenie dla naszego państwa i sił zbrojnych. Im ta integracja będzie dalej postępować, tym narastanie potencjału wojsk białoruskich wspar-

tych przez siły zbrojne Rosji będzie bezpośrednim niebezpieczeństwem dla Polski i Układu NATO.

Powaznym zagrozeniem dla bezpieczenstwa, ktore przybralo niespotykany w dotychczasowej historii charakter jest nacjonalizm prowadzacy do konfliktow na tle narodowosciowym i etnicznym oraz religijnym. Do sytuacji konfliktowych w dalszym otoczeniu Polski mozemy zaliczyc:

- zaistniale konflikty w bylej Jugoslawii, zwlaszcza na terenie Bośni, Hercegowiny, a takze Kosowa, miedzy ludnoscia pochodzenia albańskiego i serbskiego;
- konflikty w krajach bylego ZSRR do ktorych mozemy zaliczyc m.in. wojne miedzy Armenią i Azerbejdżanem o Górny Karabach oraz nierozwiązany konflikt Rosji w Czeczenii, a ostatnio problemy graniczne Gruzji.

Przyczyną zagrożenia dla Polski są ciągle nieuregulowane spory Rosji z państwami nadbałtyckimi, majace podloze w deklaracjach tych państw przystapienia do NATO.

Grupą zagrozeń, ktora nie w sposob bezposredni wpływa na bezpieczenstwo Polski, to wzrastajace miedzynarodowe zagrozenie zwiazane z proliferencją broni masowego rażenia (BMR), tak, ze strony państw posiadajacych, jak i prowadzacych badania nad produkcją tego typu uzbrojenia.

Do państw poszukujacych dostępu do technologii BMR mozna zaliczyc: Iran, Syrie, Irak, Libie, Koreę Północną.

Dla Polski powaznym zagrozeniem jest skladowanie i zatapianie bojowych srodkow trujacych (BST) w Morzu Bałtyckim. Zgodnie z danymi w rejonie wysp Bornholm i Gotlandii zatopione jest od 3 600 do 50 000 ton amunicji zawierajacej BST.

Zagrożeniem, które nasiliło się w ostatnich pięciu latach to tranzyt przez terytorium Polski materiałów rozszczepialnych, odpadów radioaktywnych lub przedmiotów skażonych głównie z terytorium Rosji i Ukrainy.

Jednym z najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa Polski i bezpieczeństwa międzynarodowego w ostatnim dziesięcioleciu jest terroryzm międzynarodowy i wiążąca się z nim zorganizowana przestępczość. Napływ ludności z byłego ZSRR i krajów postkomunistycznych na terytorium Polski dopuszczających się przestępstw przeciwko obywatelom i urzędom naszego kraju. Niepokojącym zjawiskiem jest łączenie się grup przestępczych z Polski, Rosji, Ukrainy, Białorusi i działania tych grup wnikających w struktury naszego państwa, gospodarki narodowej. Celem tych działań przestępczych jest wymuszanie posłuszeństwa i współpracy w urzędach państwowych, brutalne załatwianie porachunków, likwidacja „konkurencyjnych” grup przestępczych oraz walka o nowe strefy wpływów, a ponadto eskalacja przemocy wobec firm, instytucji, placówek handlowych, zastraszania biznesmenów i ich rodzin.

Zaistniałe warunki polityczno-militarne są zacznem do powstawania zagrożeń kryzysowych i wojennych. Prowadzone oceny wskazują, że zagrożenia kryzysowe mogą wystąpić w otoczeniu państw NATO, jak i lokalnie w poszczególnych krajach i one dają możliwość do wykorzystania stosunkowo nielicznych sił i środków do ich zażegnania.

Zagrożenia wojenne stanowiące groźbę agresji zbrojnej na któreś z państw NATO jest możliwe, głównie idzie tu o państwa najbardziej narażone na tego typu zagrożenia znajdujące się w części południowo-wschodniej obszaru NATO. Najniebezpieczniejszą sytuację stanowią konflikty, w których uczestniczące strony nie mają woli lub nie mogą dojść do porozumienia. Wówczas koniecznym staje się uruchomienie mobilizacji i demonstrowanie siły w celu odstraszenia przeciwnika, a państwa koalicji będą przygotowywały operację wojskową o charakterze ekspedycyjnym, mającą na celu wymuszenie pokoju.

Oznacza to zorganizowanie i wysłanie w rejon konfliktu odpowiednio zorganizowanego zgrupowania wojskowego z zadaniem rozbrojenia zwaśnionych stron. Natomiast konflikt o większej skali wymagał będzie rozwinięcia na danym kierunku części koalicyjnych sił zbrojnych i utworzenia odpowiednich zgrupowań osłonowych, jak i wzmocnienia sił ochrony granic, policji, służb socjalnych i ratowniczych oraz obrony cywilnej.

W pierwszej fazie wojny chodziłoby o zatrzymanie przeciwnika i takie go osłabienie, aby można było przejąć inicjatywę strategiczną.

Realizowane równocześnie z operacją obronną rozwijanie mobilizacyjne i strategiczne sił głównych powinno umożliwić uzyskanie przewagi potrzebnej do rozbicia przeciwnika i osiągnięcia celu wojny.

Specyfika działań wojennych na obszarze RP wyrażałaby się zaangażowaniem całego potencjału narodowego w wojnę. Musiałaby być uruchomiona powszechna mobilizacja sił zbrojnych oraz mobilizacja gospodarki w pełnym wymiarze, a także przygotowanie przedsięwzięć w ramach „Państwa – gospodarza” do przyjęcia i interwencji zbrojnej wojsk Sojuszu NATO.

Wydaje się, że udział państw – członków Sojuszu sprowadzałby się przede wszystkim do wydzielenia i udziału wojsk operacyjnych w ramach zgrupowania koalicyjnego, ponadto do różnego rodzaju i zakresu wsparcia pozamilitarnego tych zgrupowań oraz do osłony strategicznej własnych terytoriów.

Istota działań sił narodowych napadniętego państwa, co należy podkreślić, polegała będzie na pełnej synchronizacji z wkraczającymi z pomocą zbrojną siłami Sojuszu NATO. Dlatego też już na etapie mobilizacyjnego i strategicznego rozwijania sił zbrojnych musi być uwzględniany komponent udziału sił koalicyjnych. Działania sił koalicyjnych będą się charakteryzowały dużą manewrowością w wymiarze powietrznym, lądowym i morskim. Niesie to za sobą rozwiązanie problemów dotyczących precyzyjnego rozpoznania obiektów przeciwnika, uzgodnienia z siłami pozamilitarnymi ich roli i zadań oraz dobrze

dostosowanego obiegu informacji. Ważnym będzie wcześniejsze uruchomienie i przeprowadzenie mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk obrony terytorialnej oraz sił układu pozamilitarnego, które w głównej mierze będą "łącznikiem" między działaniami sił koalicyjnych i własnych wojsk operacyjnych. Taki scenariusz działań zbrojnych podpowiada, kiedy i w jaki sposób należałoby uruchamiać mobilizacyjne rozwijanie sił zbrojnych (ich poszczególnych komponentów) oraz sił układu pozamilitarnego, a także zwalniać zamierzenia zawarte w programie mobilizacji gospodarki.

W tym miejscu należy rozważyć, jakie siły i kiedy należy mobilizacyjnie rozwijać, przyjmując mogące zaistnieć, następujące scenariusze kryzysowe i wojenne.

1. Kryzys społeczno-polityczny w RP może objawić się w wyniku nieporozumień różnych ugrupowań politycznych, nie zawsze dbających o interesy państwa i społeczeństwa. Najistotniejsze działania będą polegały na szybkim zażegnaniu kryzysu i niedopuszczenie do zbrojnej agresji z zewnątrz przez utrzymywanie zdolności obronnej państwa.

Siły zbrojne, być może ich część, będzie selektywnie mobilizacyjnie rozwijana do wsparcia działań porządkowych i ratowniczych, do wzmocnienia ochrony oraz obrony granic, ważnych obiektów administracyjnych i gospodarczych. Może pojawić się oddziaływanie dywersyjne i terrorystyczne, także należy się liczyć z działaniami zgrupowań usiłujących naruszyć stabilność na granicy państwowej – nielegalne jej przekraczanie.

Dla sił zbrojnych mogących brać udział w wykonywaniu zadań związanych z zaistniałym kryzysem społeczno-politycznym, mobilizacyjne rozwijanie będzie polegało na etapowym w czasie dopełnianiu stanów osobowych i środków transportowych do rozwiniętych w znacznym stopniu jednostek wojskowych funkcjonujących w czasie pokoju. Siły wchodzące w skład jednostek obrony terytorialnej muszą zostać mobilizacyjnie rozwinięte w ogra-

niczonych normach czasowych, aby mogły realizować zadania ratowniczo-ochronne granicy państwowej i ważnych obiektów na obszarze objętym kryzysem społeczno-politycznym.

2. Lokalny konflikt zbrojny, najbardziej prawdopodobny na rubieżach wschodnich, oznaczałby prowadzenie operacji o charakterze osłonowo-obronnym wzdłuż jednej z granic, z jednoczesną obroną pozostałych granic oraz obszarów (obiektów) mogących stanowić ataki przeciwnika. W powyższej złożonej sytuacji w pierwszej kolejności należałoby rozwinąć część elementów dowodzenia, rozpoznania i walki radioelektronicznej oraz siły reagowania poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. W wypadku braku możliwości zatrzymania agresora należy niezwłocznie uruchomić mobilizacyjne rozwijanie pierwszego rzutu operacyjnego sił głównych, a szczególnie tych, które posiadają krótkie terminy zakończenia mobilizacji. Po podjęciu walki przez rozwinięte siły powinna być podjęta interwencja sił NATO i wówczas operacja obronna będzie prowadzona według planów koalicyjnych. Może nastąpić mobilizacyjne rozwijanie w trybie alarmowym pozostałych Sił Zbrojnych RP.
3. Wojna na dużą skalę na terytorium RP może oznaczać sukcesywne lub natychmiastowe zarządzenie mobilizacji sił zbrojnych. Jeśli sukcesywnie, bo tak będzie się rozwijało zagrożenie wojenne, to wprowadzony zostanie stan podwyższonej gotowości bojowej w całych siłach zbrojnych i rozwinięte zostaną jednostki tworzące siły dowodzenia, specjalne i reagowania. Natomiast gwałtowny rozwój zagrożenia wojennego spowoduje uruchomienie mobilizacji powszechnej w państwie, a w siłach zbrojnych wprowadzenie stanu pełnej gotowości bojowej. Oznaczać to będzie przystąpienie do mobilizacyjnego rozwijania całości sił zbrojnych i wspólnie z siłami Sojuszu prowadzenie operacji obronnej oraz wymuszenia pokoju.

Te trzy przyjęte scenariusze pozwalają określić tryb, sposoby i warianty uruchomienia oraz prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych, które będą przedmiotem analizy w kolejnym punkcie tego rozdziału.

3.2. Przebieg mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych w różnych sytuacjach zagrożenia (kryzys społeczno-polityczny, konflikt lokalny, wojna na dużą skalę i zagrożenie ekologiczne)

Dostosowując rozwiązania z zakresu realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych i podnoszenia gotowości alarmowej, czy bojowej sił zbrojnych do zasygnalizowanych w poprzednim podrozdziale scenariuszy zagrożeń, należy przeanalizować realizację i koordynację szeregu zadań dotyczących udziału sił zbrojnych lub ich części w tych zamierzeniach. Szereg zamierzeń organizacyjno-wykonawczych będzie realizowana w poszczególnych rodzajach sił zbrojnych i przez systemy bojowe¹⁹. Może zaistnieć konieczność dokonania zmian w terminach realizacji przedsięwzięć oraz dotyczących nowych zestawów zadań i problemów organizacyjnych, co umożliwi podejmowanie stosownego do zaistniałej sytuacji przeciwdziałania.

Do zasadniczych przedsięwzięć w tym względzie należałoby zaliczyć:

- kompleksową działalność rodzajów sił zbrojnych w zakresie rozpoznawania źródeł powstawania i kierunków rozwoju sytuacji kryzysowych oraz monitorowanie i ocenę zagrożeń;
- organizację bieżącego informowania kierowniczych organów resortu o sytuacji zagrożeń kryzysowych;

¹⁹ Przez systemy bojowe Autor rozumie:

- rozpoznanie i WRE;
- dowodzenie;
- łączność i informatykę;
- gotowość bojową;
- operacje lądowe, powietrzne i morskie;
- logistykę.

- zapewnienie stosownego do rodzaju oraz skali i charakteru kryzysu stopnia zaangażowania sił zbrojnych oraz koordynowanie ich działalności w reagowaniu na zaistniałą sytuację;
- przetwarzanie i ocenę informacji przez przekazywanie jej wszystkim organom i ogniwom sił zbrojnych;
- analizę i opiniowanie wariantów użycia sił i środków wojskowych oraz ich przystosowanie do realizacji zadań;
- przekazywanie zadań wykonawcom, nadzorowanie ich realizacji oraz koordynację działań wydzielonych sił;
- zgromadzenie wymaganego poziomu zapasów środków materiałowych (bojowych) oraz wygenerowanie przedsięwzięć organizacyjnych, których realizacja pozwoli na sprawne zaopatrywanie wojsk;
- zapewnienie efektywnego współdziałania z cywilną sferą funkcjonowania państwa, w zakresie wymaganym zaistniałą sytuacją.

Dochodząc do przebiegu mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych i podwyższania gotowości (alarmowej i bojowej) należy przyjrzeć się bliżej charakterystyce tworzonych sił zbrojnych na przyszłe lata.

Otóż Siły Zbrojne RP pierwszej dekady XXI wieku to wojska operacyjne o zróżnicowanym stopniu utrzymywania na co dzień gotowości bojowej i dopełniające ich jednostki obrony terytorialnej, zachowujące w czasie pokoju gotowość mobilizacyjną. Bliższa charakterystyka tych sił mogących realizować założone scenariusze działań, prawdopodobnie powinna być następująca.

- Siły o zróżnicowanej gotowości, które będą reprezentowane przez dwa komponenty jednostek wojskowych, takie jak:
 - siły o wysokiej gotowości zdolne w krótkim czasie podjąć działania do wykonania postawionych im zadań, będą to jednostki rozwinięte w okre-

sie pokoju i zdolne do przerzutu w określony rejon działania po dopełnieniu ich ukończenia wojennego;

- siły o niższej gotowości, które będą posiadały niższe ukończenie w stanach osobowych i środkach transportowych. Jednostki wojskowe wchodzące do tej kategorii sił muszą być mobilizacyjnie rozwijane w określonych przedziałach czasowych, a gotowość do działań mogą osiągnąć w zależności od rozwoju sytuacji kryzysowej, nawet do kilkunastu miesięcy. Niektóre (część) jednostek z tej grupy powinna posiadać zdolności do przerzutu w określone rejony działania w celu rotacji zaangażowanych sił o wysokiej gotowości. W składzie tym powinny znajdować się zasadnicze człony wojsk operacyjnych, które powinny zapewnić wzmocnienie wojsk zaangażowanych w operacjach reagowania kryzysowego.
- Siły o wydłużonym terminie gotowości wymagają dłuższego czasu na ich zorganizowanie i uzyskanie gotowości do działań. Będą to jednostki mobilizowane w trzech następujących etapach. W pierwszym etapie rozwinięta zostanie baza mobilizacyjna i stworzone warunki do rozwijania tych jednostek. W drugim etapie – rzutami wcielone zostanie uzupełnienie (stan osobowy, środki transportowe, maszyny) potrzebne do ukończenia etatów wojennych. W trzecim etapie nastąpi osiąganie gotowości do działań przez pobranie środków niezbędnych do prowadzenia szkolenia oraz zabezpieczenia bieżącej działalności jednostki wojskowej, biorąc pod uwagę zwielokrotnione stany osobowe. W ostatniej kolejności należy pobrać maszyny i urządzenia z gospodarki narodowej wynikające z potrzeb etatowych jednostki na czas wojny.

W trakcie planowania należy mieć na uwadze koszty związane w eksploatacją sprzętu pobieranego z gospodarki narodowej, a także możliwość jego przechowywania i ochrony.

Przy wydłużonych czasach mobilizacji, jednostki powinny planować rozwinięcie elementów bazy mobilizacyjnej w oparciu o własne obiekty i obsadzać je stanem osobowym jednostki wojskowej. Świadczenia osobiste i doraźne świadczenia rzeczowe powinny stanowić jedynie element wzmacniający system lub awaryjny wariant mobilizacyjnego rozwinięcia. Długie czasy mobilizacji oprócz korzyści niosą pewne zagrożenia i należy pamiętać, że po zarządzeniu mobilizacji lub wybuchu wojny czas wykonywania świadczeń osobistych nie może przekraczać jednorazowo **siedmiu dni** oraz, że osoby doprowadzające pojazdy do jednostki mogą być wykorzystane w jednostce wojskowej **do 48 godzin**.

Elementy bazy mobilizacyjnej należy rozwijać z takim wyliczeniem, aby osiągnęły one pełną zdolność do działania w dniu, w którym jest planowane przyjmowanie pierwszego rzutu sprzętu z gospodarki narodowej. Elementy te powinny być w pełni rozwinięte do przyjmowania środków transportowych przez cały czas przewidziany na dostarczenie środków transportowych wynikający z terminów wpisanych w wydanych decyzjach administracyjnych o przeznaczeniu danego środka do określonej jednostki. Jednakże powinny funkcjonować w pełnej gotowości i składzie jedynie w momentach, w których przewidziane jest przyjmowanie środków z gospodarki narodowej. Natomiast w pozostałym czasie powinny być pełnione jedynie dyżury.

Dowódcy jednostek odpowiedzialni za mobilizacyjne rozwinięcie jednostek wchodzących w skład sił o niskiej gotowości muszą mieć opracowaną, zgodnie z wymogami instrukcji mobilizacyjnej, dokumentację która umożliwi i ułatwi kierowanie procesem przygotowania i przeprowadzenia mobilizacji.

Z uwagi na bardzo długi termin osiągnięcia gotowości do działań w **pierwszym etapie**, dowódcy powinni zaplanować czas na aktualizację dokumentów związanych z zapotrzebowaniem środków transportowych z gospodarki narodowej. Zapotrzebowania na uzupełnienie jednostki wojskowej pojazdami i ma-

szynami muszą być opracowane już w czasie pokoju, natomiast w momencie otrzymania sygnału muszą być jedynie uaktualnione i następnie przesłane do właściwej terytorialnie WKU. Również w tym etapie powinny być skompletowane i przeszkolone obsady elementów bazy mobilizacyjnej.

W drugim etapie należy rozwinąć elementy bazy mobilizacyjnej i osiągnąć gotowość do przyjmowania środków transportowych z gospodarki narodowej z takim wyliczeniem, aby przybywające pierwsze pojazdy nie czekały na przyjęcie. Przy wydłużonych czasach mobilizacji, jednostki powinny planować rozwinięcie elementów bazy mobilizacyjnej w oparciu o własne obiekty (w MSD) i obsadzać je stanem osobowym jednostki. Świadczenia osobiste i do-
rażne świadczenia rzeczowe mogą być wykorzystane zarówno w okresie rozwinięcia elementów bazy, jak też później przy przyjmowaniu środków transportowych. Należy mieć jednak na uwadze, że czas wykonywania świadczeń osobistych nie może przekraczać jednorazowo siedmiu dni (w czasie mobilizacji i wojny).

W trzecim etapie należy zaplanować przyjmowanie środków transportowych i maszyn z gospodarki narodowej w kilku rzutach w zależności od uwarunkowań. Na zasadach takich samych jakie przewidziano dla jednostek wchodzących w skład Sił o zróżnicowanej gotowości.

W czwartym etapie należy pobierać pozostałe środki transportowe i maszyny wynikające z uzupełnienia jednostki do etatu czasu wojennego. Prowadzić szkolenie doskonalące dla kierowców oraz mechaników i zakończyć dostosowywanie pojazdów pobieranych z gospodarki narodowej do potrzeb ich eksploatacji w wojsku.

Przy planowaniu pobierania pojazdów samochodowych z gospodarki narodowej należy mieć zawsze na uwadze, że w pierwszej kolejności trzeba zaplanować powołanie kierowców i operatorów tego sprzętu.

Przy przekazywaniu środków transportowych należy maksymalnie wykorzystywać osoby doprowadzające sprzęt do jednostki. W szczególności w odniesieniu do sprzętu nietypowego, którego obsługa jest skomplikowana. Maksymalny czas na wykorzystanie osób doprowadzających wynosi do 48 godzin.

W zależności od stopnia narastania kryzysu można obecnie i pewnie w najbliższej przyszłości też przyjmować dwa rodzaje mobilizacji sił zbrojnych:

- mobilizację częściową polegającą na rozwijaniu wybranych, najbardziej potrzebnych jednostek wojskowych do przeciwstawienia się zaistniałemu zagrożeniu bezpieczeństwa państwa. Proces mobilizacyjnego rozwijania wytypowanych jednostek wojskowych będzie następował po przekazaniu decyzji Sztabu Generalnego do wykonawców. Liczba jednostek podlegających mobilizacyjnemu rozwinięciu będzie sukcesywnie wzrastała w zależności od rozwoju zagrożenia. Mobilizacja częściowa przeprowadzona przed wybuchem konfliktu zbrojnego (wojny) polegać będzie na selektywnym, częściowo skrytym rozwijaniu wojsk lub tylko pojedynczych jednostek wojskowych. Ma to doprowadzić do stopniowego narastania sił tworzących określone systemy, a głównie dowodzenia, rozpoznania i walki radioelektronicznej, obrony powietrznej, czy zabezpieczenia logistycznego. Nie można wykluczyć, iż częściowe mobilizacyjne rozwijanie sił zbrojnych może przeistoczyć się w mobilizację powszechną, wówczas kiedy sytuacja kryzysowa będzie trudna do opanowania, a konflikt zbrojny (wojna) staną się nieuniknione.
- drugi rodzaj to mobilizacja powszechna, która oznacza jednoczesne rozwijanie całości sił zbrojnych w wypadku nieoczekiwanego wybuchu wojny. Mobilizacja powszechna może być zarządzona w sposób jawny za pomocą przygotowanych obwieszczeń o mobilizacji i o powołaniu do czynnej służby wojskowej.

WZÓR

NIE ZRYWAĆ !
NIE ZAKLEJAĆ !

OBWIESZCZENIE O MOBILIZACJI

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
 na podstawie art. 136 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

ZARZĄDZIŁ

MOBILIZACJĘ POWSZECHNĄ

W WYKONANIU POWYŻSZEGO ZARZĄDZAM:

I. Dni mobilizacji.

Pierwszym dniem mobilizacji jest
 Następne dni liczą się kolejno jako drugi, trzeci, czwarty i kolejny dzień mobilizacji.

II. Powołanie do czynnej służby wojskowej.

W z y w a m

1. Żołnierzy rezerwy, którzy posiadają karty mobilizacyjne z czerwonym paskiem, do zgłoszenia się w miejscach określonych w tych kartach. Należy wybrać takie drogi i środki komunikacji, które zapewnią przybycie do tych miejsc w terminie określonym w karcie mobilizacyjnej.
2. Wszystkich żołnierzy przebywających czasowo poza jednostkami wojskowymi do natychmiastowego powrotu do miejsc pełnienia służby.
3. Wszystkich żołnierzy rezerwy posiadających karty mobilizacyjne z zielonym paskiem, o przygotowanie się do stawienia w terminach i miejscach określonych w dodatkowo doręczanych kartach powołania lub w dodatkowych obwieszczeniach (komunikatach). Natomiast tych żołnierzy, którzy zmienili miejsce pobytu w czasie mobilizacji i wojny - do zgłoszenia się we właściwej ze względu na nowe miejsce pobytu wojskowej komendzie uzupełnień lub zawiadomienia o tym fakcie właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta) w ciągu 48 godzin od momentu przybycia.
4. Osoby, którym wydano ostateczne decyzje o przeznaczeniu ich do wykonania świadczeń na rzecz obrony - do wykonania świadczenia w czasie i miejscu określonym w decyzji.

**PODAJE SIĘ DO WIADOMOŚCI WSZYSTKIM OSOBOM PODLEGAJĄCYM
 POWSZECHNEMU OBOWIĄZKOWI OBRONY:**

1. Kto w czasie mobilizacji lub wojny, będąc powołany do czynnej służby wojskowej, nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat dwóch - art. 240 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2002 r. Nr 21, poz. 205, Nr 74, poz. 676, Nr 81, poz. 732 i Nr 113, poz. 984 i 985), zwanej dalej "ustawą".
2. Kto w czasie mobilizacji lub wojny w celu trwałego uchylania się od obowiązku służby wojskowej, będąc powołany do czynnej służby wojskowej, nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat pięciu - art. 241 ust. 1 pkt. 9 ustawy.
3. Kto w czasie mobilizacji lub wojny uchyla się od wykonania obowiązku świadczenia osobistego lub rzeczowego, nie zawiadamia właściwego organu o rozporządzeniu nieruchomością lub rzeczą ruchomą przeznaczoną na cele świadczeń rzeczowych oraz utrudnia lub uniemożliwia wykonanie świadczenia osobistego lub rzeczowego, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech - art. 242 ustawy.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ

WZÓR

WOJSKOWY KOMENDANT UZUPEŁNIENI

.....

NIE ZRYWAĆ !
NIE ZAKLEJAĆ !

O B W I E S Z C Z E N I E
WOJSKOWEGO KOMENDANTA UZUPEŁNIENI
o wezwaniu w sprawie powszechnego obowiązku obrony

Na podstawie art. 52 ust. 1 i art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2002 r. Nr 21, poz. 205, Nr 74, poz. 676, Nr 81, poz. 732 i Nr 113, poz. 984 i 985) zwanej dalej "ustawą":

1. Wzywam do stawienia się osoby:

.....

2. Osoby wezwane są obowiązane stawić się w dniu20..... r. do godz.
 W
 wraz z książeczką wojskową lub dowodem osobistym.

**PODAJE SIĘ DO WIADOMOŚCI WSZYSTKIM OSOBOM PODLEGAJĄCYM
 POWSZECHNEMU OBOWIĄZKOWI OBRONY**

Kto w czasie mobilizacji lub wojny w celu trwałego uchylania się od obowiązku służby wojskowej nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat pięciu - art. 241 ust. 1 pkt. 3 ustawy.

.....
 (stopień wojskowy, nazwisko i imię)

WZÓR

WOJSKOWY KOMENDANT UZUPEŁNIENÍ

.....

NIE ZRYWAĆ !
NIE ZAKLEJAĆ !

O B W I E S Z C Z E N I E
WOJSKOWEGO KOMENDANTA UZUPEŁNIENÍ
o powołaniu do czynnej służby wojskowej

Na podstawie art. 60 ust. 1 i 2 w związku z art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2002 r. Nr 21, poz. 205, Nr 74, poz. 676, Nr 81, poz. 732 i Nr 113, poz. 984 i 985), zwanej dalej "ustawą", powołuję do czynnej służby wojskowej:

ŻOŁNIERZY REZERWY

posiadających karty mobilizacyjne z czerwonym/zielonym* paskiem:

- 1) wszystkich,
- 2) posiadających specjalność wojskową
- 3) urodzonych w latach
- 4) zamieszkałych **
(powiat, gmina, miejscowość, dzielnica, osiedle lub ulica)

Wyżej wymienionym żołnierzom rezerwy nakazuje się natychmiastowe stawienie się do czynnej służby wojskowej nie później niż do dnia do godz.

.....
(adres i miejsce stawienia)

1. Kto w czasie mobilizacji lub wojny, będąc powołany do czynnej służby wojskowej, nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od dwóch lat - art. 240 ustawy.
2. Kto w czasie mobilizacji lub wojny w celu trwałego uchylania się od obowiązku służby wojskowej, będąc powołany do czynnej służby wojskowej, nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat pięciu - art. 241 ust. 1 pkt. 9 ustawy.

.....
(stopień wojskowy, nazwisko i imię)

*) Pozostawić lub niepotrzebne skreślić.

***) Wypełnić lub skreślić według potrzeb.

Rodzaje i sposoby mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych bezpośrednio będą wynikały z rozwoju sytuacji kryzysowej i opracowanego „Planu użycia Sił Zbrojnych”, a ściślej z „Planu Mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP”.

Analiza początkowego okresu minionych wojen i konfliktów lokalnych pozwala na wyciągnięcie wniosków, że zawczasu przygotowane sposoby mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych mogą stanowić rękojmię dla elastycznego reagowania na rozwój sytuacji polityczno-militarnej w otoczeniu. Od rozwoju tej sytuacji będzie zależało, który z zaplanowanych sposobów mobilizacyjnego rozwijania wojsk może być skutecznie realizowany. Nie należy wykluczyć i takiej sytuacji, że wszystkie sposoby ujęte w Planie mobilizacyjnym mogą być uruchamiane, począwszy od wybiórczego rozwijania pojedynczych jednostek wojskowych w ramach tzw. trybu nakazowego, przez częściowe do całkowitego rozwijania sił zbrojnych według zestawów mobilizacyjnych w ramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej, lub też może nastąpić zatrzymanie na pierwszym etapie częściowego rozwijania wojsk i ogłoszenie mobilizacji powszechnej na skutek nagłego narastania kryzysu militarnego.

Sposoby mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych mogą być różne, lecz będą one zależały od dwóch zasadniczych czynników:

- rozwoju sytuacji kryzysowej w polityce państwa doprowadzającej do wybuchu wojny – konfliktu zbrojnego;
- założeń operacyjno-strategicznego wykorzystania sił zbrojnych, wojsk.

Przygotowanie i prowadzenie mobilizacji sił zbrojnych musi być ściśle dostosowane do prognozowanego charakteru działań zbrojnych w szczególności ich początkowego okresu oraz od wspomnianych powyżej założeń operacyjno-strategicznym i potencjału ekonomicznego państwa.

Przyszły konflikt zbrojny (wojna) może być poprzedzony stopniowym narastaniem napięcia w sytuacji polityczno-militarnej, przeradzając się w jego

ostrą eskalację aż do niespodziewanego wybuchu wojny w okresie najmniej korzystnym dla zaatakowanego.

Działania zbrojne najprawdopodobniej rozpoczną się od zastosowania niezbrojnych form walki, a głównie może ona przejawiać się w sferze walki dyplomatycznej, psychologicznej, informacyjnej, ekonomicznej oraz wzmożonych działań wywiadów i kontrwywiadów. W dalszej kolejności walki te mogą przybrać formę terroru, dywersji, sabotażu, prowokacji i demonstracji zbrojnej, a także uderzeń środkami walki radioelektronicznej oraz siłami i środkami bojowymi z powietrza oraz morza przy użyciu różnorodnych rodzajów broni. Obiektami ataku w tym okresie mogą być prawdopodobnie wojska lotnicze i obrony powietrznej, przeciwlotnicze oraz systemy rozpoznania i łączności.

Uruchomienie mobilizacji powszechnej w wypadku nagłego wybuchu wojny, nie zawsze będzie możliwe, ze względów politycznych i ekonomicznych. Dlatego powinny być przygotowane inne sposoby prowadzenia mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych, stosownie do zaistniałej sytuacji kryzysowej, które pozwolą zwiększyć potencjał bojowy. Te sposoby (selektywny i stopniowy) można ogólnie nazwać częściowym mobilizacyjnym rozwijaniem wojsk. Stosując wspomniane sposoby można sądzić, że w pewnych sytuacjach będzie korzystnym nieukrywanie faktu uruchomienia mobilizacji częściowej w siłach zbrojnych w celu manifestowania i sugerowania ewentualnemu agresorowi woli walki i determinacji obronnej.

Mówiąc o uruchomieniu mobilizacji sił zbrojnych należy stwierdzić, że jest to czynność wykonawcza w stosunku do zarządzenia (ogłoszenia) mobilizacji w siłach zbrojnych²⁰. Konstytucja RP w art. 136. posiada zapis „*W razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa Prezydent Rzeczypospolitej*

²⁰ Istnieje pewna nieścisłość w dwóch zasadniczych dokumentach prawnych (Konstytucja RP i Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP z 21.11.1967 r.) dotycząca zapoczątkowania mobilizacji sił zbrojnych. W Konstytucji RP użyto słowa „zarządza”, czyli każe uruchomić mobilizację, a w ustawie słowo „ogłasza”, czyli zawiadamia. Te nieścisłości mają swoje reperkusje w praktyce. Przypis autora.

Polskiej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”.

Decyzja Prezydenta o zarządzeniu mobilizacji sił zbrojnych w odpowiednim wymiarze (dla całości, czy ich części) będzie uzależniona od zweryfikowanych informacji dotyczących zagrożenia militarnego bezpieczeństwa państwa. Nie jest to zadanie łatwe, ponieważ trudnym do ustalenia będzie czas (moment) zarządzenia mobilizacji sił zbrojnych, ze względu na dynamikę narastania tego zagrożenia. Może ono gwałtownie narastać, a następnie stabilizować się, włącznie do zaniku tego zagrożenia. Z podjęciem wspomnianej decyzji o zarządzeniu mobilizacji sił zbrojnych wiąże się ogromne ryzyko podjęcia jej w porę. Ryzyko zarządzenia mobilizacji będzie także niosło konsekwencje i nieodwracalne skutki natury dyplomatycznej, politycznej oraz społecznej i gospodarczej w państwie, jest to podjęty akt o znaczeniu międzynarodowym i ma służyć osiągnięciu przez państwo określonych celów politycznych.

Zarządzenie mobilizacji sił zbrojnych przez Prezydenta zobowiązuje organy administracji rządowej i samorządowej oraz jednostki organizacyjne gospodarki narodowej do realizacji zadań związanych z jej zabezpieczeniem. Także obliguje ministra Obrony Narodowej do uruchomienia mobilizacji w siłach zbrojnych. Podstawę do uruchomienia stanowi zarządzenie szefa Sztabu Generalnego WP, w którym określany jest rodzaj i sposób prowadzenia mobilizacji. Wyjątek stanowi zarządzenie mobilizacji powszechnej w państwie, która uruchamiana jest w oparciu o rozplakatowanie obwieszczeń o mobilizacji i publikowania komunikatów przez media. W siłach zbrojnych ten sposób mobilizacji będzie uruchamiany przez wprowadzenie stanu pełnej gotowości bojowej.

Do przekazania sygnałów dotyczących uruchomienia mobilizacji w siłach zbrojnych wykorzystywane są głównie techniczne środki łączności resortu obrony narodowej. Przekazanie zadań do uruchomienia mobilizacji może być

również realizowane innymi sposobami – zarządzeniem przełożonego na piśmie, czy przez kontakt osobisty.

Sam proces mobilizacyjnego rozwijania konkretnej jednostki wojskowej może być uruchomiony przez:

- powiadamianie odpowiednim sygnałem alarmowania sił zbrojnych przekazywanym przez dyżurną służbę operacyjną do garnizonowych ośrodków alarmowania;
- pisemny rozkaz przekazywany bezpośrednio dla dowódcy jednostki wojskowej;
- ustny rozkaz przekazany przez upoważnioną przez szefa Sztabu Gen. WP osobę.

Zorganizowany w siłach zbrojnych system alarmowania i ostrzegania przeznaczony jest m.in. do uruchomienia mobilizacji. Tworzą go służby operacyjne i dyżurne dowództw oraz jednostek wojskowych, wyposażone w stosowne środki łączności, zapewniając szybkie przekazanie sygnałów (zadań). W skład tego systemu wchodzi także portierzy i dozorca jednostek organizacyjnych resortu Obrony Narodowej, nie posiadające służb dyżurnych (np. WKU).

System alarmowania i ostrzegania MON zorganizowany jest w oparciu o cztery grupy ośrodków alarmowania, na czele których stoi centralny ośrodek alarmowania sił zbrojnych utworzony przez dyżurną służbę operacyjną Sił Zbrojnych RP:

- pierwszą grupę ośrodków alarmowania tworzą służby operacyjne (dyżurne): oficer dyżurny Sztabu Gen. WP; służby operacyjne jednostek organizacyjnych MON (departamentów, inspektoratów, komend głównych); dyżurna służba operacyjna DGW; i dyżurne służby operacyjne dowództw RSZ;
- drugą grupę ośrodków alarmowania tworzą: dyżurne służby operacyjne okręgów wojskowych, korpusów, flotylli i inne;

- trzecią grupę stanowią: dyżurne służby operacyjne ZT, WL, WLOP, GOM-ów, baz i składnic, WSzW, komend uczelni wojskowych;
- czwartą grupę ośrodków alarmowania tworzą: służby dyżurne pozostałych jednostek wojskowych jako ostatnie ogniwo alarmowania.

Dyżurne służby w poszczególnych ośrodkach alarmowania przekazują wszystkie sygnały właściwym adresatom w części ich dotyczącej, natychmiast po ich otrzymaniu. W celu zapewnienia terminowego przekazania sygnałów przez techniczne środki łączności, ustala się zestawy okólników alarmowych według kluczy adresowych, których skład podaje się do wiadomości dyżurnym węzłów łączności lub obsług wojskowych centrali telefonicznych. W wypadku braku bezpośredniej łączności z podległymi jednostkami wojskowymi w przekazywaniu sygnałów mogą pośredniczyć inne ośrodki alarmowania. Jeśli zainstalowane techniczne środki łączności, jakimi dysponuje ośrodek alarmowania, nie zapewniają służbie dyżurnej możliwości jednoczesnego przekazywania sygnału do wszystkich jednostek danego garnizonu, dokonuje się podziału jednostek na grupy abonentów, które określa dowódca garnizonu.

Po uruchomieniu mobilizacji sił zbrojnych następuje proces realizowania szeregu czynności w poszczególnych dowództwach i jednostkach wojskowych oraz w organach administracji publicznej, a także w jednostkach organizacyjnych gospodarki narodowej. W dokumentach normatywnych zapis jest następujący:

- jednostki i instytucje wojskowe przystępują do uruchomienia przedsięwzięć i zabezpieczenia procesu mobilizacji zgodnie z przygotowanymi planami i otrzymanymi wytycznymi;
- żołnierze rezerwy będący na przydziałach mobilizacyjnych stawiają się do odbycia czynnej służby wojskowej w swoich jednostkach wojskowych;

- posiadacze środków transportowych i maszyn przeznaczonych na uzupełnienie mobilizowanych jednostek wojskowych dostarczają ten sprzęt, zgodnie z przeznaczeniem;
- organy administracji publicznej przystępują do realizacji zadań związanych z zabezpieczeniem mobilizacyjnie uzupełnianych jednostek wojskowych;
- osoby fizyczne i prawne realizują nałożone na nich świadczenia osobiste i rzeczowe.

Wymienione wyżej istotne przedsięwzięcia będą realizowane przez jednostki mobilizujące i zabezpieczające we wspomnianych sposobach prowadzenia mobilizacji. Natomiast specyfika ich realizacji będzie inna, jeśli przeanalizujemy każdy oddzielnie sposób mobilizacji sił zbrojnych.

Przy sposobie mobilizacji w trybie nakazowym dowódca jednostki wojskowej będzie realizował zadania przekazywane mu przez przełożonego w odpowiednich przedziałach czasowych. Zadania te mogą dotyczyć:

- przygotowania do rozwinięcia elementów bazy mobilizacyjnej;
- zorganizowania i uruchomienia akcji kurierskiej jednostki po mobilizacyjny rzut alarmowy;
- przygotowania ciągów technologicznych w celu dostarczenia środków transportowych pobieranych z gospodarki narodowej do potrzeb eksploatacji w wojsku;
- przyjęcie lub odesłanie załączków i dokonanie wewnętrznych przesunięć kadry jednostki zgodnie z przydziałami mobilizacyjnymi;
- uzgodnienia z właściwym wojskowym komendantem uzupełnień dotyczącego zorganizowania akcji doręczania dokumentów powołania po uzupełnienie zasadnicze dla jednostki wojskowej;

- etapowego rozwijania jednostki wojskowej w odpowiednich przedziałach czasowych;
- zorganizowania szkolenia zgrywającego w pododdziałach na przykoszarowych placach ćwiczeń.

Specyfika tego sposobu uruchomienia i prowadzenia mobilizacji polega na tym, że dowódcy jednostek muszą być przygotowani na wszelkie ewentualności rozwijania swoich jednostek nie znając zamiaru przełożonego, który wynika z planu strategicznego użycia sił.

Kolejny sposób mobilizacyjnego rozwijania jednostek wojskowych w ramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej, był i jest ćwiczony od lat. W jednostkach, na wszystkich szczeblach dowodzenia, są opracowane odpowiednie plany i harmonogramy przedsięwzięć do realizacji w układzie przestrzennym i czasowym. Jedyną niewiadomą będzie ewentualność wystąpienia zakłóceń w procesie mobilizacyjnego rozwijania i osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

Natomiast mobilizacja powszechna przy obecnych uwarunkowaniach i zagrożeniach może być mało prawdopodobna. Niemniej utrzymuje się zdeponowane obwieszczenia i komunikaty o mobilizacji powszechnej oraz sukcesywnie wydaje się żołnierzom rezerwy karty mobilizacyjne.

Dotychczas utożsamiało się mobilizację powszechną z mobilizacją jawną w państwie. Obecnie, gdyby doszło do uruchomienia faktycznej mobilizacji sił zbrojnych na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa, to opublikowanie zarządzonej mobilizacji w środkach masowego przekazu może nastąpić, bez względu na jej sposób prowadzenia (w trybie nakazowym, czy zestawami jednostek), w momencie rozpoczęcia rozwijania sił głównych i pozostałych sił zbrojnych. Fakt ten będzie nagłośniony w mediach i rozpowszechniony na arenie międzynarodowej jako działania równoważące narastające zagrożenie. Dlatego też przekazanie informacji o zarządzeniu i uruchomieniu częściowej mobilizacji

sił zbrojnych w środkach masowego przekazu nie jest równoznaczne z ogłoszeniem mobilizacji powszechnej, gdyż dalej będzie ona prowadzona według rozpoczętego sposobu. Gdyby jednak w czasie mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych wybuchł konflikt, to nastąpi automatyczne zarządzanie mobilizacji powszechnej – czyli dalsze jej kontynuowanie, ale już jako jednoczesne rozwijanie pozostałych jednostek wojskowych sił zbrojnych.

Przekazanie do publicznej wiadomości decyzji o częściowym mobilizacyjnym rozwijaniu sił zbrojnych może stanowić jeden z elementów determinacji społeczeństwa w zakresie obrony własnych racji oraz przedstawienie przeciwnikowi argumentu siły i doprowadzenie do rozwiązania konfliktu na drodze pokojowych rokowań.

Wszystkie trzy wypracowane scenariusze rozwoju zagrożeń (kryzys społeczno-polityczny, konflikt lokalny i wojna na dużą skalę) będą dotyczyły udziału sił zbrojnych w mniejszym lub pełnym zakresie.

Jeśli idzie o kryzys polityczno-społeczny, to udział w nim sił zbrojnych wydaje się być ograniczony i sprowadzał się będzie do selektywnego, mobilizacyjnego rozwijania jednostek mogących wspierać działania sił porządkowych (Policji, Straży Miejskiej) oraz sił ratowniczych i ochrony, głównie do wzmocnienia ochrony granic i ważnych obiektów administracyjno-gospodarczych.

W konflikcie lokalnym mobilizacyjne rozwijanie sił zbrojnych będzie miało większy zasięg, bo i potrzeby gotowych jednostek wojskowych będą duże. Zastosowany tu może być inny sposób mobilizacyjnego rozwijania wprowadzający kolejne stany osiągania gotowości bojowej tzw. sposób alarmowy. Należy przypuszczać, iż nastąpi mobilizacyjne rozwinięcie sił o zróżnicowanej gotowości, a w tym głównie jednostek o wysokim stopniu gotowości i części jednostek o niższym stopniu gotowości do działań.

Dowódca jednostki wojskowej po otrzymaniu sygnału, decyzji o uruchomieniu mobilizacji realizuje przedsięwzięcia w postaci wezwania kadry jedno-

stki uczestniczącej w realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych. W pierwszej połowie doby powinien uruchomić pracę zespołu kierowania, wydzielić i odesłać załączki mobilizacyjne lub przyjąć je z innych jednostek wojskowych. Następnie przygotować osoby funkcyjne uczestniczące w akcji kurierskiej i rozwinąć elementy bazy mobilizacyjnej. W drugiej połowie pierwszej doby mobilizacyjnej należy ściągnąć osoby świadczące oraz żołnierzy z mobilizacyjnego rzutu alarmowego. Jeśli dowódca jednostki dysponuje dłuższym terminem na mobilizacyjne rozwinięcie, to czynności organizacyjne może przenieść na drugą dobę np. prace związane z rozwinięciem elementów bazy mobilizacyjnej. Następnie w kolejnych dobach mobilizacji powołuje i wciela poszczególne rzuty żołnierzy rezerwy do pododdziałów, wykorzystując te same elementy bazy mobilizacyjnej.

Przedsięwzięcia procesu mobilizacyjnego jednostki wojskowe realizują tylko w porze dnia. Natomiast porę nocną przeznaczają się na odpoczynek. W najważniejszych elementach bazy, jak: punkt kontrolno-informacyjny, punkt przyjęcia i rozdziału środków transportowych pozostawia się niezbędne siły dyżurne, które w wypadku przybycia uzupełnienia w godzinach nocnych, dokonują ich przyjęcia i kierują do pododdziałów na wypoczynek nocny. Rano realizuje się dalsze czynności związane z wyposażeniem żołnierzy rezerwy i dostosowaniem środków transportowych do potrzeb eksploatacji w wojsku.

Nawet najlepiej zorganizowane i zabezpieczone mobilizacyjne rozwijanie może przebiegać w warunkach zakłóceń, które współcześnie są mało przewidywalne. Zatem już na etapie planowania należy uwzględnić przewidywane sytuacje, jakie mogą wystąpić w jednostkach wojskowych i na terenie garnizonów. Może też nastąpić uszkodzenie lub zniszczenie części miejsc prowadzenia mobilizacji. Wówczas może zaistnieć potrzeba przeniesienia mobilizowanych pododdziałów (jednostek) do zapasowych rejonów alarmowych.

W wypadku konfliktu na dużą skalę i w zależności od rozwoju zagrożenia może mobilizacyjne rozwijanie sił zbrojnych rozpoczynać się w tzw. trybie nakazowym i po pewnym okresie przerodzić się w tryb alarmowy lub też ogłoszona zostanie mobilizacja powszechna na części lub całym terytorium państwa. Ten drugi wariant wydaje się być najbardziej prawdopodobnym.

Zastosowanie trybu nakazowego na początku rozwoju kryzysu polityczno-militarnego będzie korzystne głównie z dwóch powodów. Po pierwsze, na tym etapie rozwijane będą jednostki wojskowe o wysokiej gotowości bojowej, stanowiące około jednej trzeciej sił zbrojnych, i po drugie, w wypadku poczynań polityczno-dyplomatycznych może dojść do złagodzenia napięcia i nawiązania rozmów, co pozwoli na spowolnienie lub wstrzymanie procesu mobilizacyjnego, a co za tym idzie mniejsze będą straty społeczno-ekonomiczne w państwie.

Pojawienie się kryzysu – zagrożenia ekologicznego może spowodować użycie jednostek wojskowych do zapobieżenia skutkom klęski lub jej usunięcia.

Stosownie do tego typu zagrożeń w Dyrektywie o gotowości bojowej i mobilizacyjnej Sił Zbrojnych RP z 1998 r. umieszczono zapis dotyczący wprowadzenia trzech stopni gotowości alarmowej w ramach utrzymywania stałej gotowości bojowej w siłach zbrojnych.

Po wprowadzeniu określonego stopnia gotowości alarmowej należy utrzymywać do użycia określone siły i środki ratownictwa do likwidacji skutków awarii, katastrof i klęsk żywiołowych oraz ekologicznych, oczyszczania terenu z przedmiotów niebezpiecznych i grożących wybuchem, monitoringu zagrożeń, udzielania pomocy poszkodowanej ludności w katastrofach i klęskach żywiołowych. Ponadto wyznaczone jednostki osiągające gotowość alarmową mogą być skierowane do wykonania zadań strategicznego rozwinięcia w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny, wynikających z planów operacyjnych lub zobowiązań sojuszniczych i innych umów międzynarodowych.

Wykorzystanie jednostek wojskowych do zapobieżenia lub likwidacji zagrożeń niemilitarnych (katastrofy, klęski żywiołowe, bezpieczeństwo obywateli i utrzymanie porządku publicznego w wypadku zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa) może odbywać się w myśl przepisów prawnych dotyczących tych kwestii²¹. Jeśli użycie sił resortu spraw wewnętrznych będzie niewystarczające, to Minister Obrony Narodowej może przekazać do dyspozycji wojewody, na którego obszarze występuje klęska żywiołowa, pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP wraz ze skierowaniem ich do wykonania zadań związanych z zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia.

W czasie stanu wyjątkowego Prezydent RP, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może postanowić o użyciu oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP do przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa, jeśli dotychczas zastosowane siły i środki zostały wyczerpane.

Analiza przebiegu mobilizacyjnego rozwinięcia części lub całości sił zbrojnych w różnych, zaistniałych sytuacjach zagrożenia jest uwarunkowana głównie potrzebami i możliwościami. Te dwie alternatywy (potrzeby – możliwości) wzajemnie tworzą logiczną sprzeczność i dlatego korzystnym rozwiązaniem jest konsekwentna analiza rozwoju zagrożenia i czas. Te dwa czynniki muszą być brane pod uwagę, aby uniknąć nieodwracalnych skutków zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

3.3. Wnioski

- Należy przewidywać, iż zagrożenia polityczno-militarne dla Polski będą wynikały z zaszłości historycznych w stosunku do wschodnich naszych sąsiadów i one mogą powodować napięcia doprowadzające do kryzysów.

²¹ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej.
Ustawa z dnia 26 kwietnia 2002 r. o stanie wojennym.

- Skutkiem łagodzącym powstawania zagrożeń ze strony wschodnich sąsiadów może być kontynuowanie polityki partnerstwa dla pokoju, rozszerzanie Sojuszu NATO i integracja z państwami Unii Europejskiej.
- Najbardziej prawdopodobny scenariusz zagrożenia może się zmaterializować w ramach lokalnego konfliktu zbrojnego, jest on jednak tym bardziej niebezpieczny, ponieważ może się poszerzać i doprowadzić do wybuchu wojny, tym samym do mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.
- Utworzenie sił o zróżnicowanej gotowości (wysokiej i niższej gotowości) oraz sił o wydłużonych terminach gotowości do działań spowoduje głębokie zmiany w systemie mobilizacyjnym sił zbrojnych.

ZAKOŃCZENIE

Radykalne zmniejszenie wojsk operacyjnych, a jednocześnie zamysły tworzenia nowych dowództw operacyjnych niekorzystnie wpływa na proces przygotowań mobilizacyjnych w Siłach Zbrojnych. Dlatego brak jest możliwości do opracowania kolejnego planu mobilizacyjnego²². Ponadto ograniczenia w zakresie szkolenia żołnierzy rezerwy, a w przypadku absolwentów uczelni wyższych prawie całkowicie zaniechanie tego szkolenia (szkołą się tylko ochotnicy w SPR), może spowodować trudności w uzupełnieniu wojsk dobrze przygotowanym stanem osobowym (żołnierzami rezerwy).

W istniejącej sytuacji niekorzystnej do planowania mobilizacyjnego są i problemy pozytywne, które pozwalają na gruntowną analizę funkcjonującego systemu mobilizacyjnego w siłach zbrojnych. Dany jest nam czas, aby dopracować słabe ogniwa w tym systemie, nawiązać zerwane więzi i stworzyć podstawy prawne w tych obszarach, gdzie zostały one zdezaktualizowane, lub zmieniła się ich podmiotowość (z państwowej na prywatną) oraz wprowadzić nowe elementy, które ujawniły się w wyniku zmiany uwarunkowań polityczno-militarnych i ekonomicznych Polski. Należy mieć tę świadomość, że w systemie mobilizacyjnym Sił Zbrojnych pewne elementy są stałe, lecz zmienia się ich ilość i jakość, co powoduje konieczność ich dostosowania na dziś i na jutro. Konieczność ta wynika z różnych przyczyn, lecz tylko w niewielkim stopniu zależy od samych sił zbrojnych. Należy do nich przede wszystkim potrzeba systemowego wsparcia działalności mobilizacyjnej środkami i metodami informatyki, to jedno z priorytetowych wyzwań. Ponadto wprowadzenie regulacji prawnych umożliwiających przygotowanie i prowadzenie skutecznej działalności mobilizacyjnej w Siłach Zbrojnych i w państwie.

²² Aktualnie funkcjonuje w siłach zbrojnych plan mobilizacyjny z 1995 r., który wymaga ciągłej aktualizacji w związku ze zmianą struktur organizacyjnych wojsk (JW).

Konieczne stało się w związku z tym wypracowanie i wdrożenie do systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych mutacji sposobów rozwijania wojsk. Z góry można zaplanować, iż około jednej trzeciej sił zbrojnych będą stanowiły jednostki o wysokim stopniu gotowości do działań, dla których problem mobilizacji będzie się sprowadzał do dopełnienia etatowych potrzeb wojennych w określonym czasie i miejscu, nawet po wyjściu w rejon przeznaczenia. Będzie to dopełnienie stanu osobowego i środków transportowych miernie rzutujące na zdolność funkcjonowania tych jednostek wojskowych.

Inny wymiar mobilizacyjny będzie dla pozostałych dwóch trzecich sił zbrojnych, które muszą uczestniczyć w mobilizacyjnym rozwijaniu, aby osiągnąć gotowość do działań.

Przewartościowaniu także musi ulec sposób uzupełniania sił zbrojnych według przygotowanych kompletów potrzeb mobilizacyjnych. Priorytet ten będą stanowiły jednostki wydzielane do działania w wielonarodowych korpusach i ogólnie mówiąc w jednostkach wydzielanych do Sojuszu NATO.

Określony w pracy problem badawczy został przedstawiony alternatywnie w kontekście przyjętych sytuacji kryzysowych i dostosowany do możliwości skutecznego uruchomienia oraz prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych.

Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie zasadniczego wniosku, iż w obecnych uwarunkowaniach nie można opierać się tylko na jednym sposobie mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych. Wiąże się to z tym, że zagrożenie może przybierać różne formy nasilenia, a stąd reakcja siłowa będzie też różna i w różny sposób powiększona.

Prowadzone analizy dotyczące dalszego horyzontu czasowego pozwalają przypuszczać, iż wystarczy jeden sposób uruchomienia i prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych w warunkach prowadzenia jawnej polityki międzynarodowej. Dlatego też ostatni etap badań będzie się opierał o tę dalszą hipotezę.

Warszawa, październik 2002 r.

BIBLIOGRAFIA

- Babula Julian, Wojnarowski Jan, Zakres systematyki teorii i praktyki mobilizacji sił zbrojnych, ZN ASG WP, Warszawa 1987.
- Berman Czesław, Mobilizacja w teorii i praktyce, MON, Warszawa 1964.
- Blajer J., Systemy mobilizacyjne wybranych państw - charakterystyka i ocena, AON, Warszawa 1998.
- Dąbrowski Jan, Wielka Historia Powszechna, Tom VII. Nakładem Księgarni Trzaski, Everta i Michalskiego, Warszawa 1937.
- Dąbrowski Jarosław, Krytyczny rys wojny 1866 roku w Niemczech i we Włoszech, wyd. MON, Warszawa 1952.
- Engels Fryderyk, Wojna niemiecko-francuska 1870–1871, wyd. MON, Warszawa 1951.
- Foch Ferdynand, Pamiętniki 1914–1918, Wyd. J. Mortkiewicza, Towarzystwo Wydawnicze w Warszawie, 1931.
- Getka Henryk, Organizacja i przygotowanie żołnierzy rezerwy na potrzeby Sił Zbrojnych, Rozprawa doktorska, AON, Warszawa 1993.
- Górecki Waldemar, Doskonalenie systemu uzupełniania sił zbrojnych stanem osobowym w czasie wojny, Rozprawa doktorska, AON, Warszawa 1993.
- Instrukcja mobilizacyjna Sił Zbrojnych RP, Sztab Gen. WP, Warszawa 1999.
- Jankowski Jerzy, Zarządzenie i uruchomienie mobilizacji sił zbrojnych w państwie, AON, Warszawa 1999.
- Joffre Jacques, 1914–1915 przygotowanie wojny i prowadzenie operacji, Wyd. WIN-H, Warszawa 1923.

Kurs Historii Wojen, Wojna francusko-pruska 1870–1871, Wyd. WIN-H, Warszawa 1925.

Kurs Historii Wojen, Wojna rosyjsko-japońska 1904–1905, Wyd. WIN-H, Warszawa 1926.

Łężny Władysław, Kształtowanie się polskiego modelu mobilizacji sił zbrojnych w latach 1920 – 1970, Warszawa 1972.

Majewski J., Przygotowanie mobilizacji Sił Zbrojnych RP w nowym systemie dowodzenia, AON, Warszawa 2002.

Mała Encyklopedia Wojskowa, wyd. MON, Warszawa 1967.

Modele mobilizacji w systemie obrony państwa, AON, Warszawa 1992.

Perspektywiczny model systemu militarnej obrony RP pk. „Kierunki”.

Plichta A., Systemy mobilizacyjne wybranych państw - charakterystyka i ocena, AON, Warszawa 1998.

Ratajczak Leonard, Historia wojskowości, wyd. MON, Warszawa 1980.

Rycerski Włodzimierz, Dorosz Krzysztof, Ewolucja współczesnych systemów mobilizacyjnych sił zbrojnych, Warszawa 1999 (na podst. rękopisu).

Słownik współczesnego języka polskiego, Wyd. Wilga, Warszawa 1996.

Starzyński Roman, Zarys nauki organizacji Sił Zbrojnych, WIN-H, Warszawa 1930.

Szpik Jerzy, Istota, uwarunkowania i organizacja mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych, AON, Warszawa 1984.

Wojna rosyjsko-turecka 1877–1878, wyd. PWN, Warszawa 1982 .

Wojnarowski Jan i zespół, Założenia mobilizacyjnego rozwinięcia KZ wydzielanego z wojsk okręgu, AON Warszawa, 1991.

Wojnarowski Jan, Mobilizacja Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Bellona, Warszawa 2000.

Wojnarowski Jan, Ogólne problemy i podstawowe zasady mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych (JW), Skrypt ASG WP, Warszawa 1986.

Wojnarowski Jan, Planowanie i kierowanie mobilizacyjnym rozwinięciem wojsk okręgu, AON Warszawa 1999.

Wojnarowski Jan, Prognoza rozwoju systemu mobilizacji i uzupełniania sił zbrojnych na lata 1991 – 2015, ASG WP, Warszawa 1987.

Wojnarowski Jan, Rozwój teorii systemu mobilizacji i uzupełniania sił zbrojnych, ASG WP, Warszawa 1985.

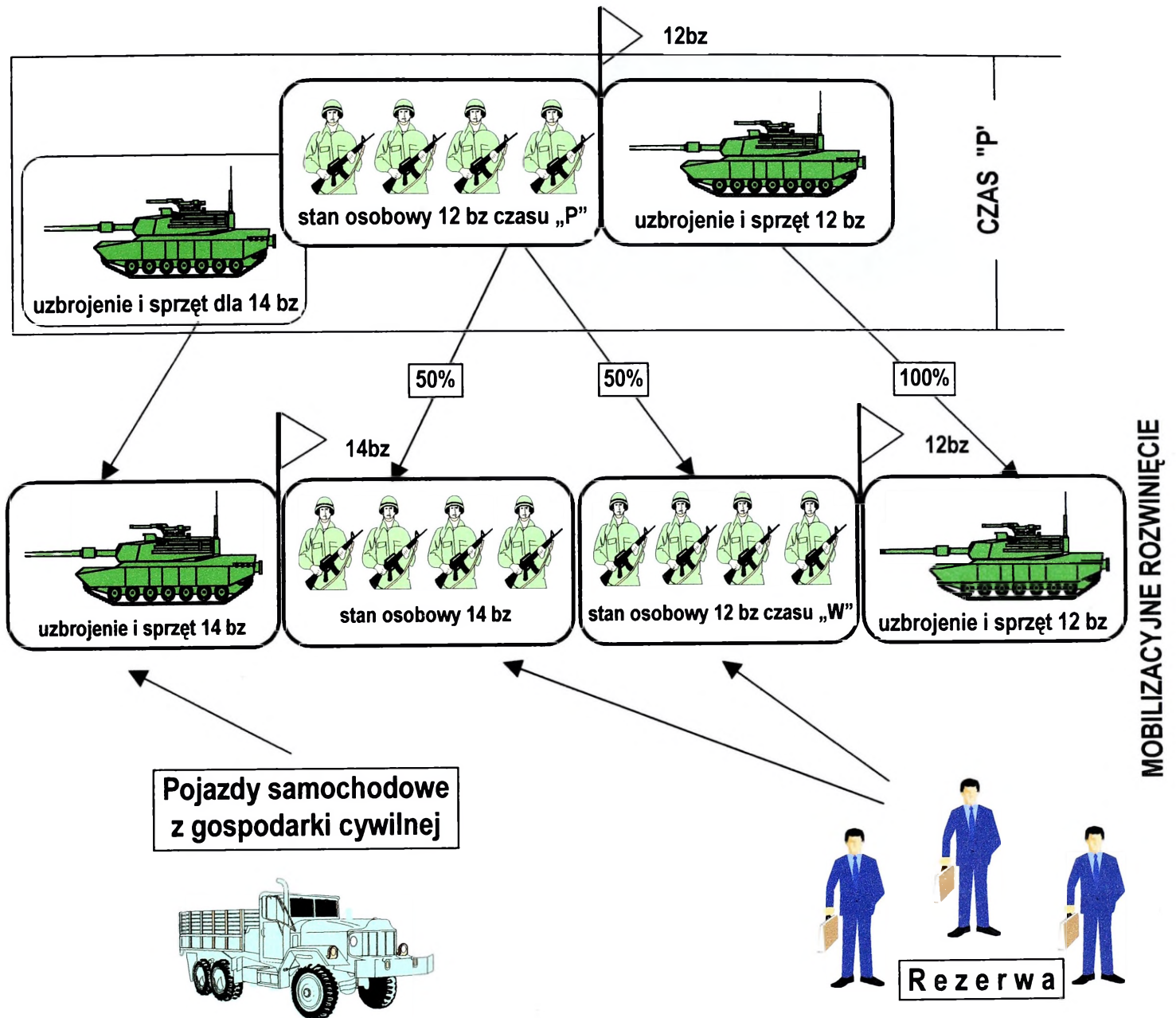
Wojnarowski Jan, Uwarunkowania prawne, organizacyjno-strukturalne i ekonomiczne wpływające na przygotowanie sił zbrojnych do mobilizacji, AON, Warszawa 1995.

Wojnarowski Jan, Założenia systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP, AON, Warszawa 1993.

Zakrzewski Tadeusz, Organizowanie siły zbrojnej w państwie, WIN-H, Warszawa 1938.

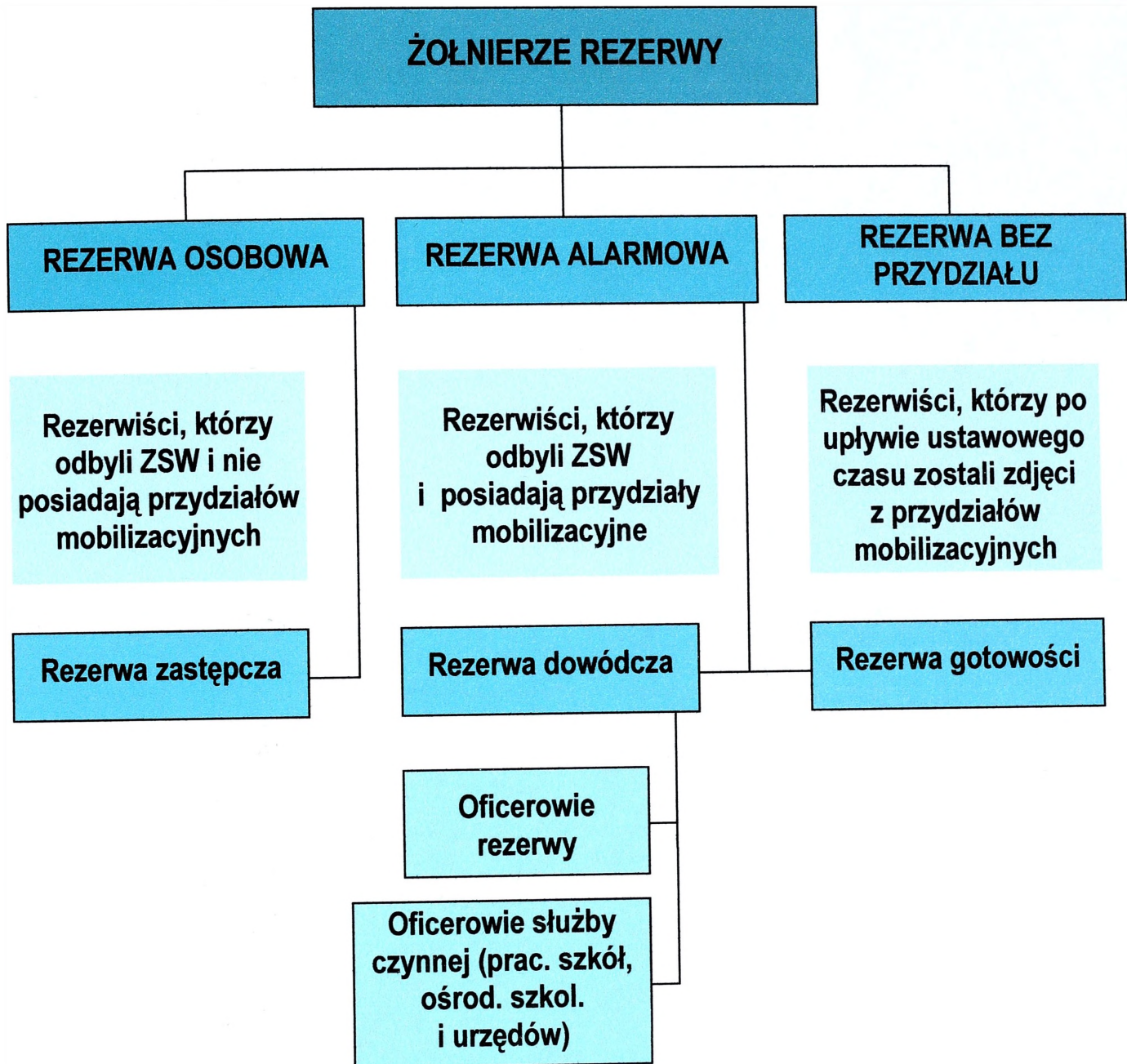
ZAŁĄCZNIKI

ISTOTA MOBILIZACYJNEGO ROZWIĘCIĄ BATALIONU ARMII RFN

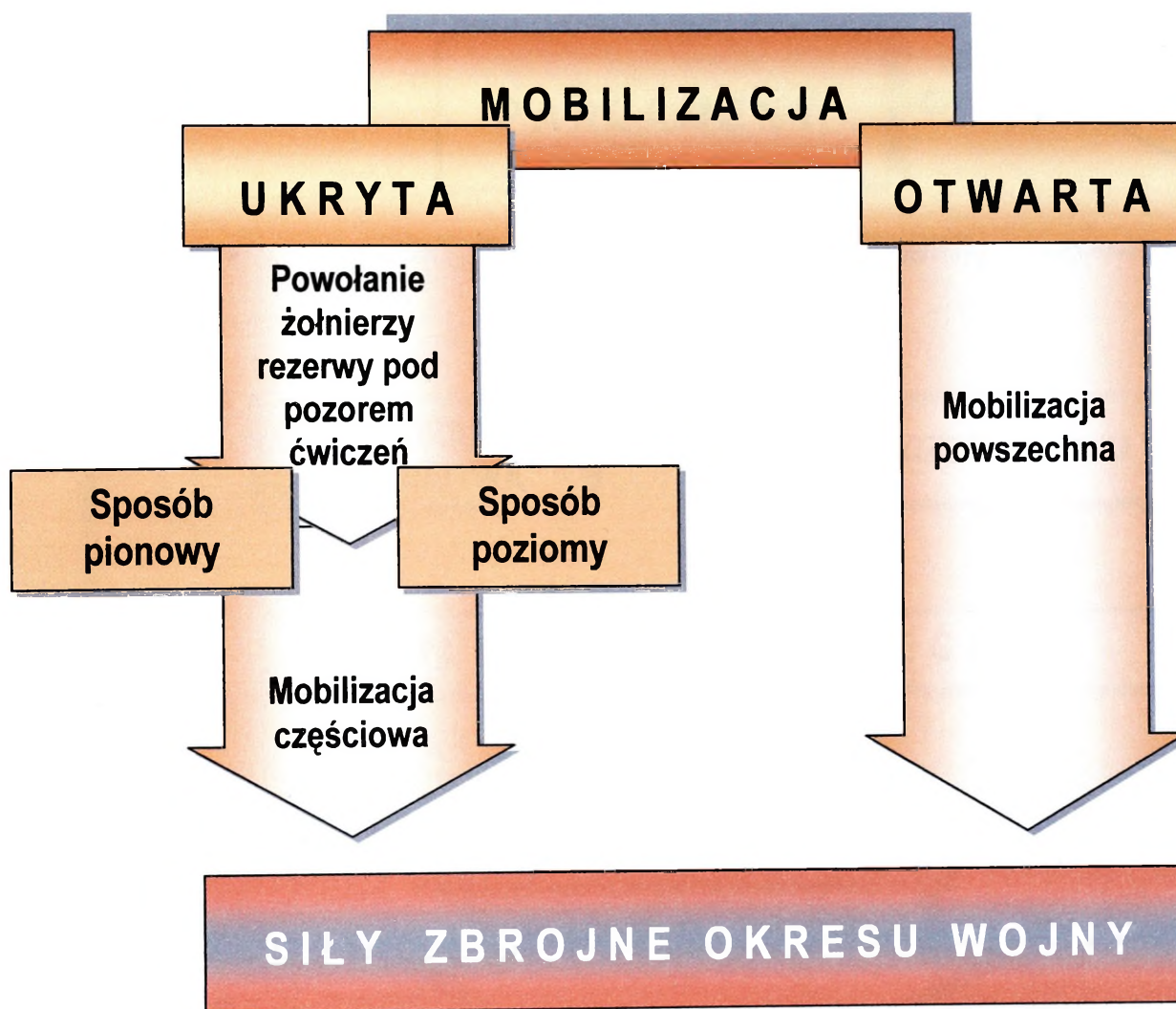
Źródło: A. Plichta, *Systemy mobilizacyjne wybranych państw - charakterystyka i ocena*, AON, Warszawa 1998

KATEGORIE REZERWISTÓW SZ RFN

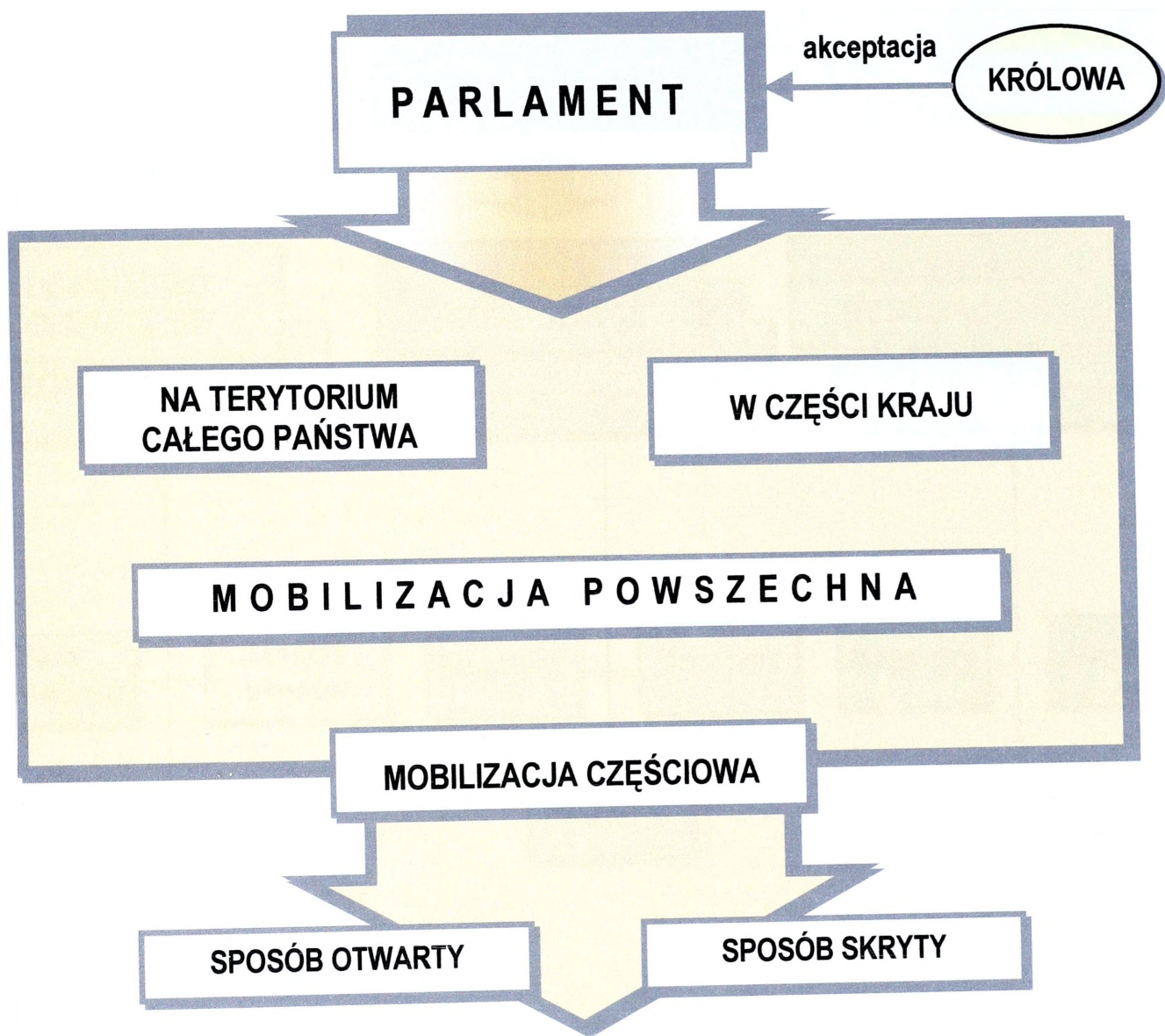
Źródło: A. Plichta, Systemy mobilizacyjne wybranych państw - charakterystyka i ocena, AON, Warszawa 1998

MOBILIZACYJNE ROZWIĘCIE SZ FRANCJI

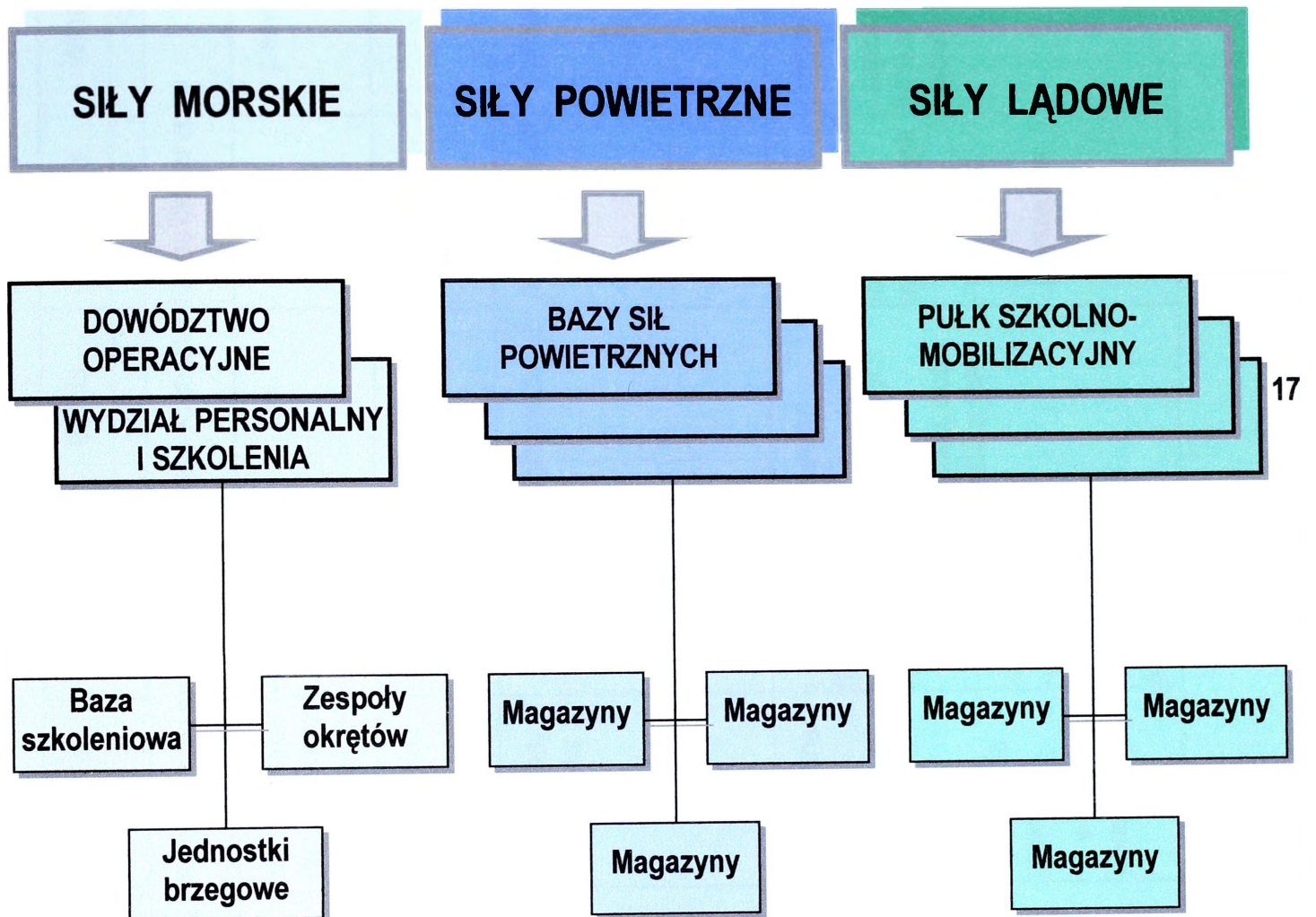
Źródło: A. Plichta, Systemy mobilizacyjne wybranych państw - charakterystyka i ocena, AON, Warszawa 1998

MOBILIZACJA SIŁ ZBROJNYCH DANII

Źródło: J. Blajer, *Systemy mobilizacyjne wybranych państw - charakterystyka i ocena*, AON, Warszawa 1998

SYSTEMY MOBILIZACYJNE SIŁ ZBROJNYCH ARMII DUŃSKIEJ

Źródło: J. Blajer, *Systemy mobilizacyjne wybranych państw - charakterystyka i ocena*, AON, Warszawa 1998

ZESTAWIENIE PORÓWNAWCZE

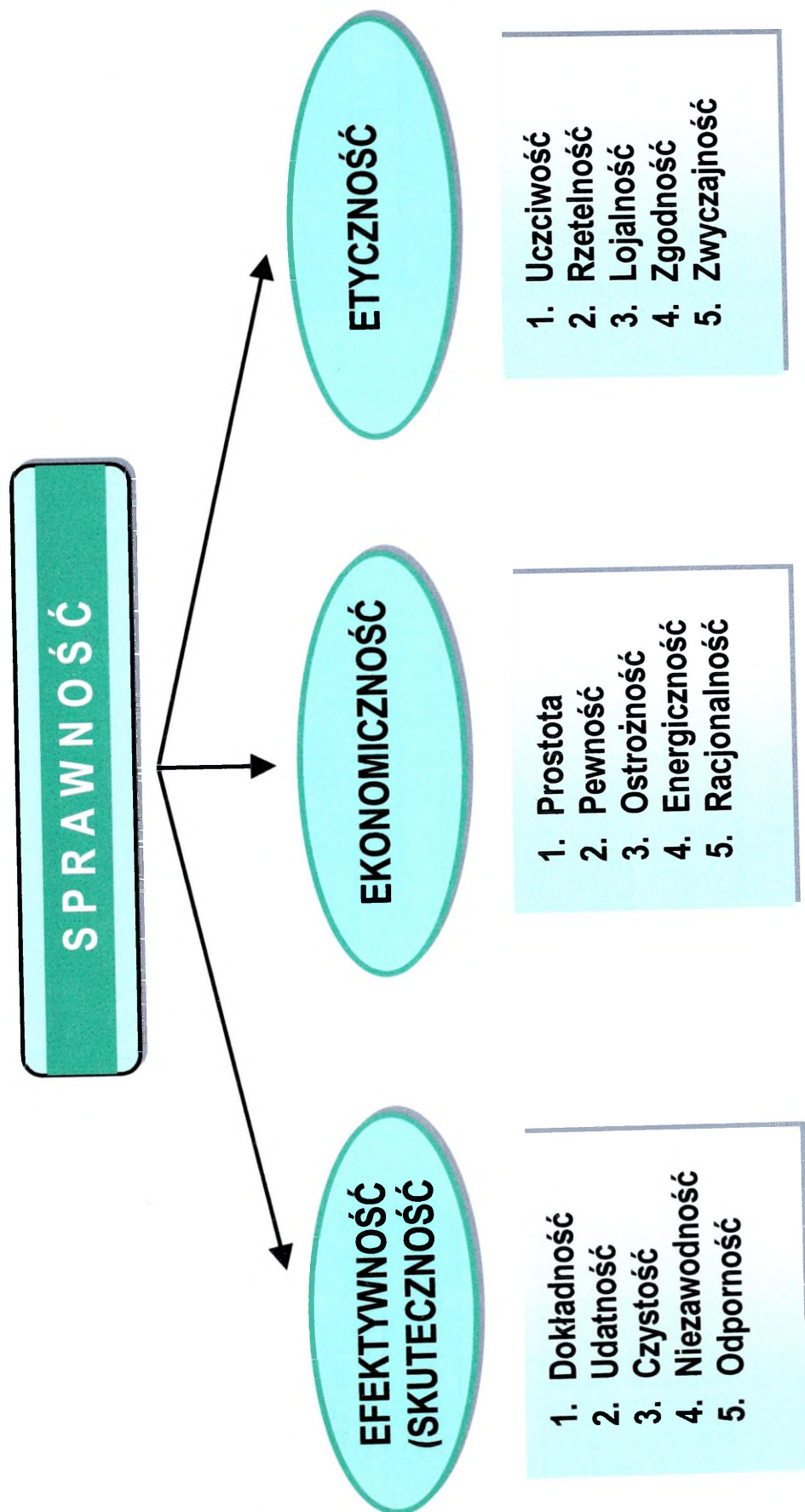
Załącznik 6

Lp.	Wyszczególnienie	RFN	Hiszpania	Francja	Dania	Belgia	Holandia	Włochy	Szwajcaria	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Cel mobilizacji sił zbrojnych	Przejęcie ze struktur i stanu czasu pokojowego do struktur i stanu okresu wojny								
2.	Organ zarządzający mobilizację	rząd federalny	premier	rada ministrów (funkcjonariusz władzy cywilnej)	rząd parlament	król	król	prezydent		
3.	Organ zatwierdzający decyzję o ogłoszeniu mobilizacji	nie wymaga zatwierdzenia	parlament	nie wymaga zatwierdzenia	akceptuje królowa		parlament			
4.	Podstawa zarządzania mobilizacji	ustawa zasadnicza ustawa o świadczeniach plan mobilizacji Bundeswehry	konstytucja ustawy parlamentarne	dekret rady ministrów		dekret królewski	dekret królewski	konstytucja dekret prezydenta		
5.	Rodzaje mobilizacji (sposób mobilizacyjnego rozwinięcia)	-wielowarstwowy (stopniowe rozwinięcie zależnie od zagrożenia)	- częściowa (skryta) - powszechna	- powszechna (otwarta) - ukryta (pod pozorem ćwiczeń: - w sposób poziomy, - w sposób pionowy)	- powszechna (pełna w sposób otwarty i z reguły całego kraju - częściowa: - w części kraju - w sposób otwarty - w sposób skryty	-narodu -sił zbrojnych -funkcj. służb publicznych	-bezpośrednie uzupełnienie jednostek mobilizowanych - selektywna - powszechna	-powszechna - częściowa (strukturalna) wg specjalności	-pogotowie wojskowe -powołanie grup mobiliz. -częściowa -powszechna	

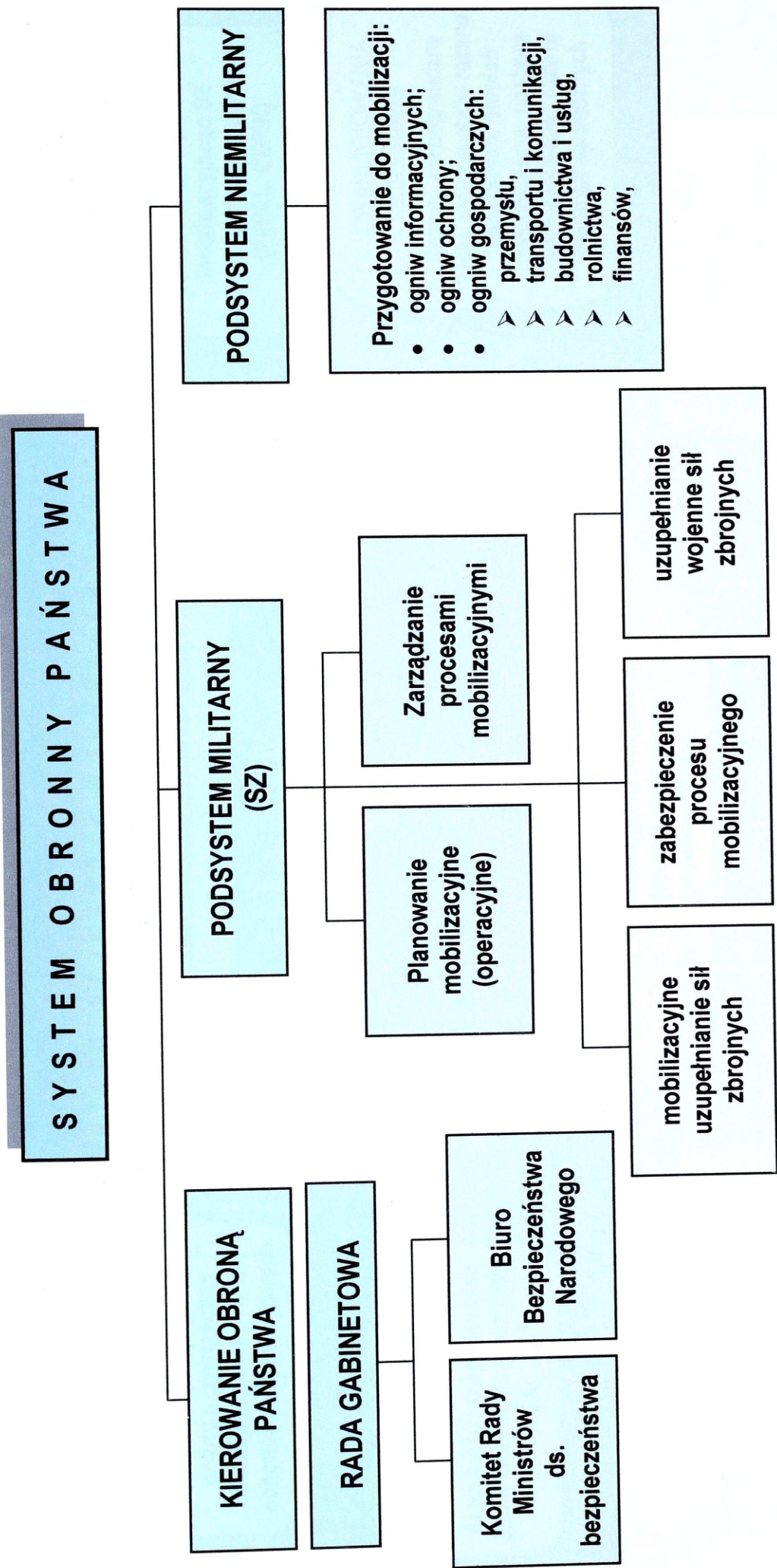
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
6. Sposób uruchomienia		karty powołania: czerwone, zielone	komunikaty w środkach masowego przekazu dokumenty powołania	komunikaty w środkach masowego przekazu plakaty mobilizacyjne rozkazy mobilizacyjne	komunikaty w środkach masowego przekazu imiennie powiadomienia środki sygnalizacji wzrokowej i dźwiękowej			komunikaty w środkach masowego przekazu karty powołania informowanie telefoniczne o stawieniu się w jednostce	plakaty (białe, zielone, czerwone) komunikaty w środkach masowego przekazu karta powołania (mobilizacyjn.)	
7. Miejsce zdeponowania sprzętu i wyposażenia dla żołnierzy		w magazynach oddziałowych i centralnych	w jednostkach wojskowych (mobilizujących)	w jednostkach mobilizujących	w pułkach szkolno-mobi- lizujących bazy i magazyny		obiekty koszarowe obiekty użyteczności publicznej magazyny wielobranżowe znikomy zakres przejmowania (odpł) sprzętu	wyposażenie indywidualne posiada każdy rezerwista uzbrojenie i sprzęt w jedn. mobilizacyjnych	umundurowanie i broń osobista u żołnierzy rezerwy w jednostkach mobilizowa- nych planowane przejęcie prywat. śr. transport.	
8. Rodzaj jednostek realizujących przedsięwzięcia związane z mobilizacją sił zbrojnych		jednostki rozwinięte		jednostki rozwinięte ośrodki mobilizacyjne bazy morskie i lotnicze	jednostki czasu "P" pułki szkolno- mobilizacyjne		jednostki skadrowane pododdziały rozwinięte załączki jedn. obrony terytor.	jednostki istniejące w cza- sie pokoju	instytucje i za- kłady cywilne	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
9.	Typy jednostek z punktu widzenia potrzeb mobilizacyjnych	bojowe (rozwinięte) skadrowane nowo formowane	o niepełnych stanach osobowych	bojowe (ukompl. w 100%) nowo formowane	o niepełnych stanach osobowych ochothicze (Gwardia Narodowa)		rozwinięte nowo formowane	pierwszorutowe (rozw. i ukompl.) drugorzutowe (ukompl. w 75-80%)	rozwinięte skadrowane alarmowe	
10.	Elementy bazy mobilizacyjnej	organizuje się	organizuje się	organizuje się	organizuje się	organizuje się	organizuje się	organizuje się		
11.	Możliwość powołania rezerwy bez przyjmowania decyzji o mobilizacji	przewiduje się (decyduje minister obrony)	nie przewiduje się	przewiduje się	nie przewiduje się	przewiduje się	nie przewiduje się	przewiduje się (decyduje minister obrony)		
12.	Podział rezerw osobowych (ze wzgl. na potrzeby mobilizacji sił zbrojnych)	rezerwa alarmowa rezerwa bez przydziału rezerwa osobowa rezerwa gotowości dyspozycyjnej	rezerwa zorganizowana (w pierwszej kolejności z 3 ostatnich roczników po odbyciu zasadniczej służby wojskowej)	rezerwa I stopnia: - główna; - uzupełniająca rezerwa II stopnia (awaryjna)	rezerwa zorganizowana: - pierwszej gotowości; - drugiej gotowości rezerwa niezorganizowana: - mobilizacyjna - osobowa	rezerwa ochocticza	rezerwa regularna rezerwa aktywna rezerwa na zawołanie rezerwa aktywna w Korpusie Rezerwy Narodowej	rezerwa alarmowa (przydzielony przez 2 lata po odbyciu zas. sl. wojsk.)		

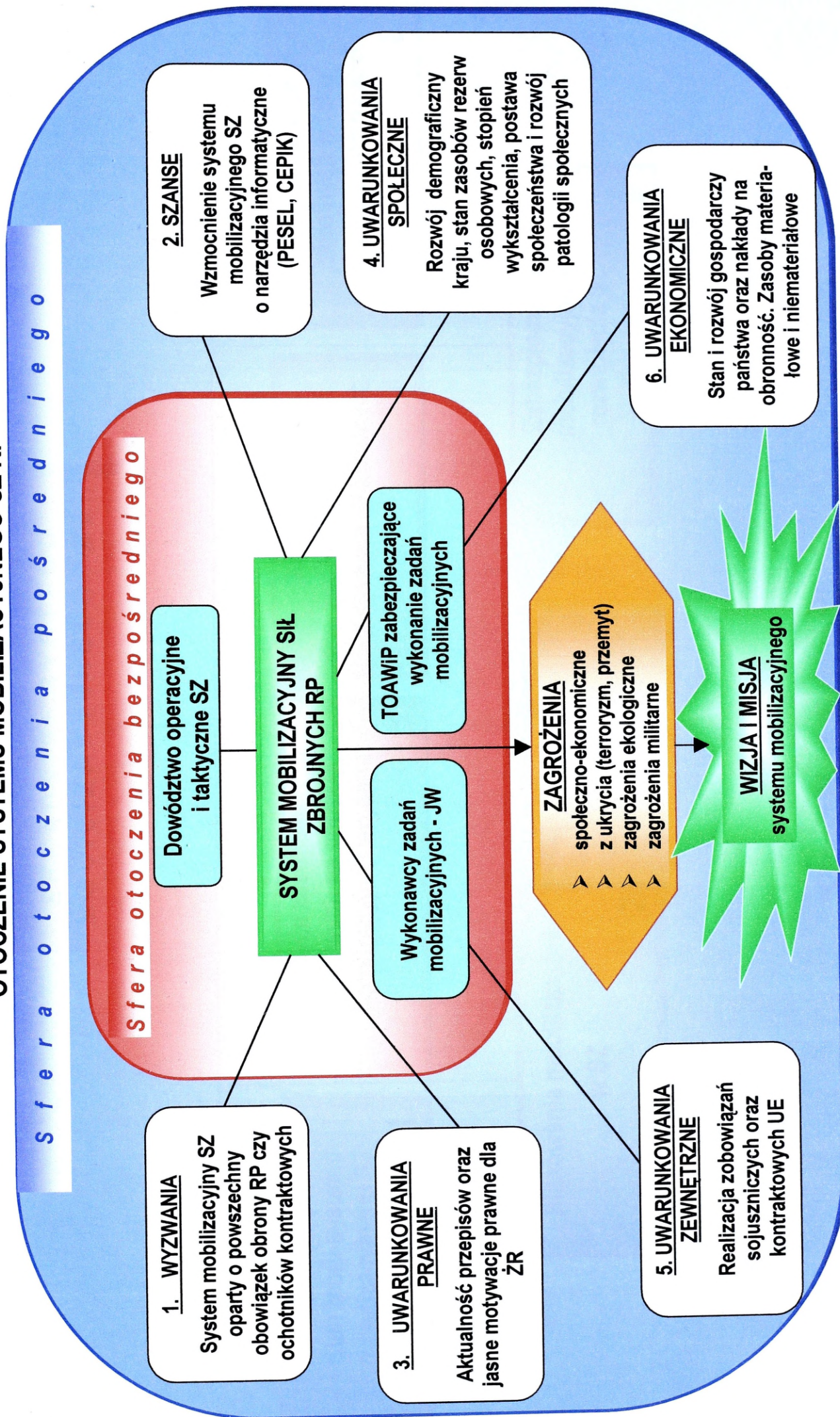
CZYNNIKI OKREŚLAJĄCE SPRAWNOŚĆ DZIAŁANIA

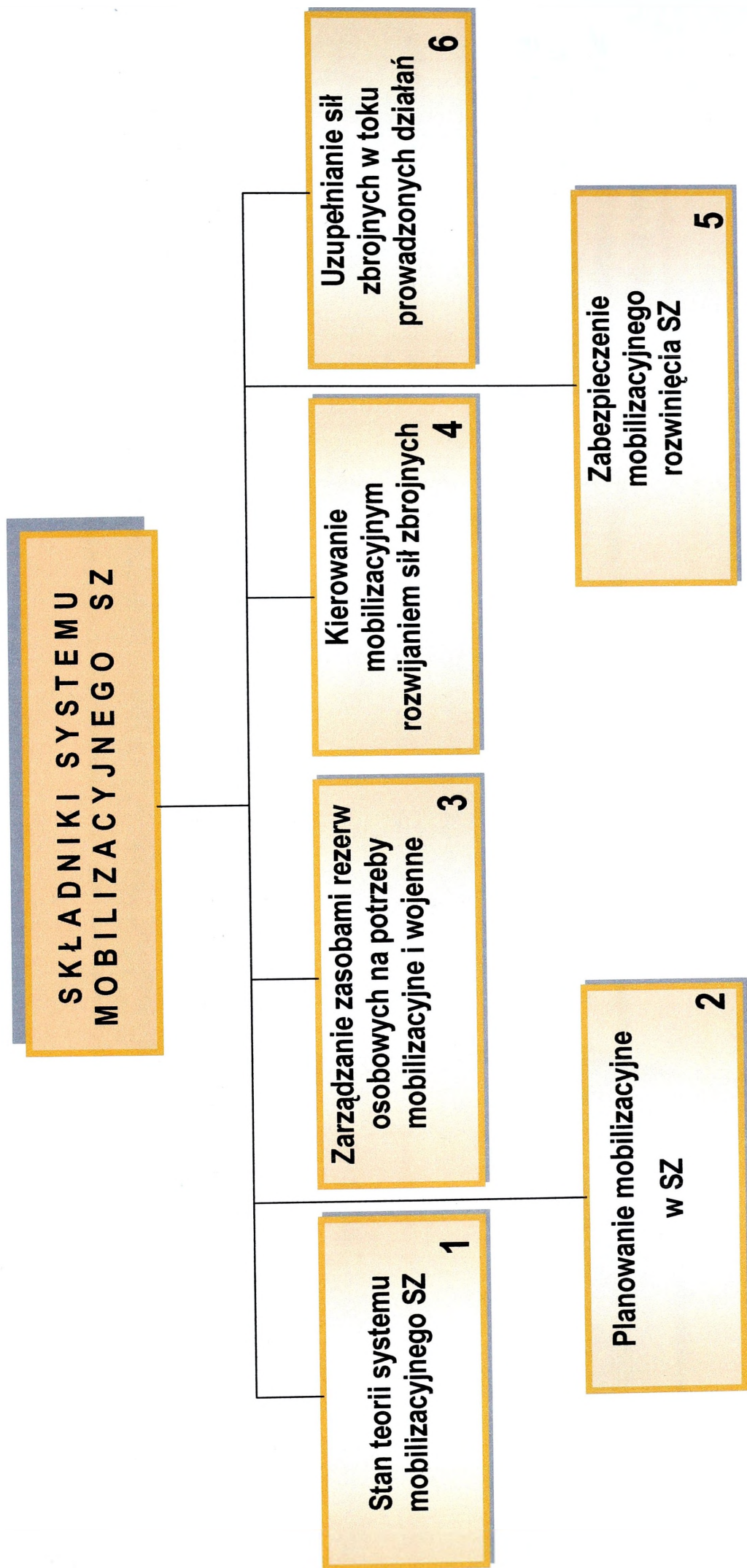
PRZYGOTOWANIE SYSTEMU OBRONNEGO PAŃSTWA DO MOBILIZACJI

OTOCZENIE SYSTEMU MOBILIZACYJNEGO SZ RP

Opracował Jan Wojnarowski

STANDARDY SYSTEMU MOBILIZACYJNEGO

